

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Alena Hurdová

Pomístní jména v katastru obce Lány

**Minor Place Names in the Area of the Municipality of
Lány**

Bakalářská práce

2015

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Pavel Štěpán, Ph.D.

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda vyjádřila vděčnost především vedoucímu bakalářské práce, PhDr. Pavlu Štěpánovi, Ph.D., za trpělivé a inspirativní vedení práce, cenné rady a připomínky. Děkuji dále všem osloveným respondentům, kteří se zúčastnili výzkumu aktuální znalosti pomístních jmen v Lánech, zejména Ing. Robinu Ambrožovi, který kromě vysokého množství jmen poskytl i mnoho doplňujících informací. Mé poslední díky patří rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu tvorby podporovali a tím mě motivovali k dokončení této práce.

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. 8. 2015

Alena Hurdová

Klíčová slova:

onomastika, pomístní jména, znalost pomístních jmen, nový soupis pomístních jmen, klasifikace pomístních jmen

Keywords:

onomastics, minor place names, knowledge of minor place names, new inventory of minor place names, classification of minor place names

Abstrakt:

Práce podává analýzu pomístních jmen v katastru i za hranicemi katastru obce Lány na Rakovnicku, která je založená jednak na soupisech pomístních jmen pro Lány, Lánskou oboru a Vašírov z 60. let 20. století, jednak na vlastním terénním sběru. Analýza jmen vychází jak z motivace, tak ze struktury jednotlivých jmen. Jako východisko slouží stati V. Šmilauera (1972) a M. Majtána (1973). Naznačena je však i možnost aplikovat na daný materiál klasifikaci modelovou (srov. Šrámek 1999, Pleskalová 1992). Důležitou součástí práce je porovnání soupisů z 40. a 60. let se současným stavem užívání pomístních jmen. Na základě této části je vytvořen i nový soupis pomístních jmen.

Abstract:

The bachelor thesis provides an analysis of minor place names in the area and behind border of area of municipality of Lány in the Rakovník region, based firstly on the list of minor place names of Lány, Lány deer-park and Vašírov from the 1960s, secondly on own fieldwork. The analysis is based on motivation as well as on the structure of the individual names; studies by V. Šmilauer (1972) and by M. Majtán (1973) serve as a starting point for the analysis. However the possibility of application of a model classification (cf. Šrámek 1999, Pleskalová 1992) is outlined as well. A comparison of lists from the 1940s and the 1960s with the contemporary use of minor place names form an important part of the thesis. And new list of minor place names based on this part is constructed.

1. Úvod	9
1.1 Pomístní jména	9
1.1.1 Základní terminologie	9
1.1.2 Povaha a funkce pomístních jmen	10
1.2 Materiál a metoda práce	10
1.3 Představení zkoumaného území – stručná historie a současnost obcí Lány, Vašírov a Lánské obory	12
1.3.1 Lány	12
1.3.2 Vašírov	13
1.3.3 Lánská obora	14
2. Vývoj znalosti PJ	16
2.1 Výzkum aktuální znalosti PJ	16
2.1.1 Respondenti	16
2.1.2 Metoda	17
2.1.3 Jazyková podoba PJ	19
2.2 Agronyma	19
2.2.1 PJ pro pole a díly polí	20
2.2.2 PJ pro sady a zahrady	21
2.2.3 PJ pro pole a louky	21
2.2.4 PJ pro louky a pastviny	22
2.2.5 PJ pro lesy, díly lesů a polohy v lese	23
2.2.6 PJ pro luhy a loužky	26
2.3 Hodonyma	28
2.3.1 PJ pro veřejné komunikace, lesní a polní cesty	28
2.4 Hydronyma	31
2.4.1 PJ pro vodní objekty	31
2.5 Oronyma	33

2.5.1	PJ pro útvary terénní členitosti	33
2.6	Polohy a lokality	35
2.6.1	PJ pro polohy a lokality	35
2.7	Jména dalších neosídlených objektů	37
2.7.1	PJ pro kapličky, kříže, pomníky a památníky, památné stromy, doly, lom aj.	37
2.8	Jména osídlených objektů	40
2.8.1	Pojmenování pro místní části, hájenky a další osídlené objekty	40
2.9	Nový soupis PJ	44
2.9.1	Agronyma	44
2.9.2	Hodonyma	53
2.9.3	Hydronyma	57
2.9.4	Oronyma	59
2.9.5	Polohy a lokality	61
2.9.6	Jména dalších neosídlených objektů	62
2.9.7	Jména osídlených objektů	66
3.	Klasifikace PJ	71
3.1	Sémantický třídič Vladimíra Šmilauera	71
3.2	Strukturní klasifikace podle Milana Majtána	79
3.3	Vztahově modelová teorie Jany Pleskalové	86
3.3.1	Vztahový model A	87
3.3.2	Vztahový model B	87
3.3.3	Vztahový model C	88
3.3.4	Vztahový model D	88
4.	Závěr	90

Seznam zkratek:

aj. – a jiné

atd. – a tak dále

A–J – označení respondentů – obyvatel obce Lány

č. – číslo

CRR – Centrum pro regionální rozvoj

ČR – Česká republika

ČSAV – Československá akademie věd

ČSÚ – Český statistický úřad

ČÚZK – Český úřad zeměměřický a katastrální

FP – respondent František Pošta

ha – hektar

CHKO – Chráněná krajinná oblast

km – kilometr

LS – Lesní správa

LS1–LS10 – označení respondentů – zaměstnanců Lesní správy Lány

m n. m. – vyjádření nadmořské výšky (XY metrů nad mořem)

nar. – narozený/narozená

něm. – německý, němčina

odd. – oddíl

PJ – pomístní jméno

PN – pomístní název (užito v soupisu z r. 1940)

PSJČ – Příruční slovník jazyka českého

r. – rok/roku

s. – strana

SDH – Sbor dobrovolných hasičů

SSJČ – Slovník spisovného jazyka českého

stol. – století

tab. – tabulka

tj. – to je

tzv. – takzvaný

V1–V3 – označení respondentů – obyvatel obce Vašírov

VM – vzťahový model

VM A – vzťahový model A

VM B – vzťahový model B

VM C – vzťahový model C

VŠ – vysoká škola

ZMK – Zpravodaj Místopisné komise

1. Úvod

„V mikrotoponymii kraje se jako v malé kapičce vody odrážejí celé kulturní dějiny; je v nich koncentrována historie regionu v ryzí krystalické podobě.“ Těmito vzletnými slovy lánský písmák Václav Vodvářka vyjadřuje, že pomístní jména jsou důležitá nejen pro lingvistiku, ale i pro historii, geografii a mnoho dalších věd. Zejména jeho dílo *Lány a okolí ve světle místních a pomístních jmen* (Vodvářka 2006) bylo inspirací pro vznik této bakalářské práce. V ní se budeme zabývat pomístními jmény mikroregionu obce Lány, který kromě zmíněné obce středočeského kraje zahrnuje i přidruženou ves Vašírov a lesní pozemky spravované Lesní správou Lány, jejichž nedílnou a hlavní částí je Lánská obora.

1.1 Pomístní jména

1.1.1 Základní terminologie

Pomístní jména neboli **anoikonyma** jsou vlastní jména všech neživých přírodních objektů a jevů a člověkem vytvořených objektů na Zemi, jež nejsou určeny k obývání a jsou pevně fixovány v krajině. Jejich protikladem jsou **místní jména** neboli **oikonyma**, jež pojmenovávají obydlená místa (sídliště) existující i pustá a zaniklá. Anoikonyma a oikonyma spolu s choronymy (vlastní jména větších území přírodních i administrativních) jsou podskupinami geonym (vlastní jména neživých objektů a jevů na Zemi) a s kosmonymy (vlastní jména neživých objektů a jevů mimo Zemi) bývají označovány jako **toponyma** a jsou předmětem studia lingvistické disciplíny zvané **toponomastika**. Soubor pomístních jmen určeného regionu se nazývá jeho **toponymií**.

Tradičně se pomístní jména dělí do skupin podle objektů, které pojmenovávají, na: **hydronyma** (vlastní jména vod, tedy moří, zálivů, průlivů, jezer, bažin, močálů, rašelinišť, slatinišť, rybníků, vodních nádrží, studánek, pramenů, řek, potoků, peřejí, vodopádů, průplavů, plavebních kanálů atd.), **oronyma** (vlastní jména tvarů vertikální členitosti povrchu zemského i mořského dna, tedy orografických celků, pohoří, vrchovin, hornatin, pahorkatin, hřbetů, jednotlivých hor, kopců, skal, úbočních a údolních tvarů, údolí, dolin, brázd, sníženin, průsmyků, sedel, propastí, roklí, nížin, rovin, plošin, tabulí, pánví atd.), **speleonyma** (vlastní jména jeskyní), **pozemková jména**¹ (vlastní jména seskupení nebo

---

¹ V češtině se dříve užívalo termínu **traťová jména**, v současnosti se lze setkat s termínem **agronyma** (viz níže).

jednotlivých pozemků, a to pozemků obdělávaných: zemědělských honů, polí, luk, pastvin, zahrad, vinic, chmelnic atd., lesních: polesí, lesních oddělení, lesů, hájů, obor atd., a neobdělávané lesní půdy), **hodonyma** (vlastní jména dopravních cest, tedy ulic, náměstí, nábreží, mol, dálnic, silnic, cest, stezek, průhonů, pěšin, tunelů, brodů, mostů, lávek, přívozů, železnic, lanovek, atd.) a vlastní jména jednotlivých jiných neživých přírodních objektů a jevů a těch člověkem vytvořených objektů, které nejsou určeny k obývání a jsou v krajině pevně fixovány² (vlastní jména balvanů a jednotlivých nesídlitných objektů jako kapličky, boží muka, křížky, hřbitovy, pomníky, mohyly, doly, lomy, rozhledny, trigonometrické body, ukazatelé cesty atd.).³

1.1.2 Povaha a funkce pomístních jmen

Pomístní jména vznikala z potřeby člověka orientovat se v krajině a odlišit jednotlivé objekty od sebe, tím je daná jejich orientační a identifikační funkce. Jsou realizována především v mluveném jazyce, z čehož vyplývá komunikační funkce a skutečnost, že mívají spíše nářeční než spisovnou podobu, často také nemají oficiální podobu. Pojmenovatel dal objektu jméno podle viditelného charakteristického rysu, čímž se vytvořil vztah mezi jménem a pojmenovaným objektem. Dojde-li k zániku objektu, jméno může zaniknout s ním, nebo naopak přetrvat a přenést se na objekt nově vzniklý na místě objektu původního. Druhá zmíněná možnost je příčinou důležitosti pomístních jmen pro různé vědní obory. PJ vznikají v určité době (vztah k historii), jsou pevně vázána na určitý objekt v terénu (vztah ke geografii) a jsou jazykovým vyjádřením poznávacích schopností člověka (vztah k jazyku). Kromě jazykovědy, geografie a historie jsou pomístní jména užitečná i pro archeologii, etnografii, přírodovědu, vlastivědu aj.⁴

1.2 Materiál a metoda práce

V letech 1963–1980 byl na území Čech uspořádán soupis pomístních jmen řízený tehdejší Místopisnou komisí ČSAV. Jeho cílem bylo shromáždění pomístních jmen ze všech českých obcí a osad v Čechách. Celou akcí byla pověřená jediná pracovnice Místopisné komise L. Olivová-Nezbedová, proto vyvstala potřeba sehnat dobrovolné míst-

---

² Pro tuto skupinu jmen není ve slovanské onomastice zaveden vlastní termín.

³ Terminologie přejata z Svoboda – Šmilauer – Olivová-Nezbedová – Oliva – Witkowski, 1973, s. 53–69.

⁴ Viz Olivová-Nezbedová, 1995, s. 15–34.

ní spolupracovníky, kteří by podle pokynů vypracovali soupis za svou obec. Těmto spolupracovníkům byly poštou zaslány podrobné pokyny a formulář pro provedení soupisu pomístních jmen. Do předtištěného formuláře místní spolupracovník zapsal všechna pomístní jména vyskytující se v katastru dané obce, dále uváděl, o jaký objekt se jedná, údaje o tvaru, poloze a jakosti objektu, lidové vysvětlení a stáří názvu, parcelní čísla, na něž se název vztahuje, a poslední byly údaje o informátorovi. Všechny vyhotovené soupisy (z 86 % obcí a osad v Čechách) jsou uloženy v kartotéce dnešního Onomastického oddělení Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky a jsou podklady pro vznik *Slovníku pomístních jmen v Čechách*.⁵

Za obec Lány byl tímto úkolem pověřen Josef Jelínek, tehdejší lánský kronikář. Ten s pomocí 5 informátorů vyhotovil r. 1966 soupis pomístních jmen na katastru obce Lány, zahrnující PJ obce Lány, PJ osady Vašírov, PJ Lánské obory a názvy místních částí v obci Lány.

Jelikož tento materiál je téměř 40 let starý, nemohli jsme z něj vycházet jako z aktuálního dokladu znalosti a užívání pomístních jmen v Lánech. Proto jsme se rozhodli provést vlastní terénní sběr. Nekladli jsme si za cíl sesbírat a sepsat všechna pomístní jména daného regionu. Naším záměrem bylo zjistit od aktuálních uživatelů jazyka, tedy obyvatel obcí Lány a Vašírov a osob pohybujících se běžně v prostředí Lánské obory, jaká pomístní jména z tohoto regionu sami znají a užívají. Pro tento sběr jsme zvolili dotazníkovou metodu (podrobný popis viz kapitola 2. Vývoj znalosti PJ, odd. 2.1.2 Metoda). Během tohoto sběru jsme kromě velmi rozsáhlého množství v současnosti aktivně užívaných pomístních jmen získali soupis pomístních jmen zapsaný roku 1940 v *Kronice obce Lány II* předchůdcem Josefa Jelínka, obecním kronikářem Františkem Poštou. I tento materiál jsme se rozhodli zařadit do své práce, a tak mohl vzniknout přehled o vývoji znalosti pomístních jmen v Lánech od r. 1940 do současnosti (viz níže). Všechna zjištěná pomístní jména jsme uspořádali do nového soupisu pomístních jmen a následně na ně aplikovali sémantický třídič Vladimíra Šmilauera (1972), strukturní klasifikaci Milana Majtána (1973) a naznačili možnost uplatnění teorie vztahových modelů podle Jany Pleskalové (1992).

---

⁵ Viz Olivová-Nezbedová, 1995, s. 35–51; Matúšová, 2005, s. 7–10.

1.3 Představení zkoumaného území – stručná historie a současnost obcí Lány, Vašírov a Lánské obory

1.3.1 Lány

Obec Lány je vesnice ležící ve Středočeském kraji v okrese Kladno přibližně 14 km jihozápadně od Kladna v nadmořské výšce 421 m n. m. Lány včetně přidružené obce Vašírov se rozkládají na rozloze 3 409 ha. K datu 1. 1. 2015 uvádí Český statistický úřad počet 2060 obyvatel.⁶ Podle evidence Obecního úřadu Lány žije v Lánech a Vašírově aktuálně 2035 obyvatel (ke dni 30. 6. 2015).

První zmínka o obci Lány pochází z roku 1392, kdy lánské zboží⁷ patřilo Pavlovi z Kladna a Haškovi z Lán, oba z rodu Kladenských z Kladna. Některé skutečnosti (název, rozmístění usedlostí aj.) ale dokazují, že obec byla založena mnohem dříve, a to německým lánovým systémem uplatňovaným při zakládání obcí od 13. století. Apelativum lán (z něm. das Lehen > Lein), označující původně panskou, dominikální půdu, v konečném významu jednotku plošné míry pozemků vůbec, dalo obci jméno.⁸ Z vesnice tzv. vilového typu vznikala postupem času ulicová zástavba poměrně vzdálená panskému sídlu. Tím je myšlena původně kamenná tvrz, která byla postavena za doby, kdy Lány patřily Zejdlicům ze Šenfeldu. Je ve vlastnictví vystřídal Jiřík Bořita z Martinic, který r. 1589 prodal Lány a Vašírov císaři Rudolfovi II. a Lány se tak staly součástí královského křivoklátského panství. Za Rudolfa II. byla tvrz přestavěna na jednopatrový renesanční zámek sloužící loveckým účelům, ten během třicetileté války chátral, proto byla r. 1652 uskutečněna jeho barokní přestavba. Válkou utrpěla i vesnice, r. 1654 sestávala pouze z 8 usedlostí. Císařem Leopoldem I. bylo r. 1658 křivoklátské panství včetně Lán zastaveno rodu Schwarzenberků a r. 1685 prodáno rodu Valdštejnů. Ti v roce 1713 zřídili v severní části křivoklátských lesů oboru o rozloze asi 9 000 ha ohraničenou dřevěným plotem, také byla provedena rekonstrukce zámku krátce před smrtí knížete Jana Josefa z Valdštejna (1731). Jedinou valdštejnskou dědičkou byla jeho dcera Marie Anna, od roku 1723 provdaná za knížete Josefa Viléma z Fürstenberka. Tím se celé křivoklátské panství dostalo do vlastnictví rodu Fürstenberků, kterým Lány patřily až do r. 1921, kdy lánský

---

⁶ Přehled ve formátu excel či pdf dostupný na webových stránkách ČSÚ: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112015>. Citováno 13. 7. 2015.

⁷ Doložena tvrz s nepřesně lokalizovatelnou polohou a svobodná krčma, pravděpodobně již existoval i panský poplužní dvůr (viz Vodvářka 1992, s. 6).

⁸ Viz Profous, 1949, s. 482–483.

zámek, velkostatek a přilehlé lesní revíry koupil československý stát. Do té doby trvale neosídlený zámek, jehož současný vzhled je výsledkem výrazné přestavby z let 1902–1903, se stal letním a přechodným sídlem československých (od r. 1993 českých) prezidentů. Častým pobytem prvního československého prezidenta T. G. Masaryka získala obec Lány mimořádný význam, který si zachovala do dnešních dob.⁹

Lány platily za malorolnickou obec, obyvatelé byli převážně domkáři a bezzemci, nejvíce pozemků (lánů) bylo panských. Vesnice jako taková se rozrůstala postupně, již jsme zmínili, že po třicetileté válce zde bylo pouze 8 usedlostí. O více jak sto let později, r. 1785 již měla 48 čísel popisných, po dalších téměř sto letech stálo v Lánech 118 domů s 1 111 obyvateli a r. 1880 už 120 domů s 1 025 obyvateli. V roce 1940 byla obec Lány tvořena 230 rodinnými domy s 1328 obyvateli, do r. 1991 se počet domů téměř zdvojnásobil na 433 a obyvatel přibýlo téměř 300 na počet 1604.¹⁰ Podle dat Obecního úřadu Lány k datu 30. 6. 2015 žije v Lánech 1875 obyvatel v 601 sídle, dalších 18 budov v lánském katastru není určeno k obývání. V posledních letech se Lány hojně rozrostly o novostavby, jež byly postaveny a stále se staví na dřívější orné půdě. Počet obyvatel se neustále zvyšuje vlivem přílivu mladých lidí, kteří hledají klidnou lokalitu k bydlení s dobrou dostupností do měst jako Kladno nebo Praha.

1.3.2 Vašírov

Ves v blízkosti Lán, jež je dnes jejich součástí, se ve své historii vyvíjela samostatně a v některých obdobích byla majetkem jiných šlechticů než Lány. Jméno získala podle osoby nesoucí jméno Vašír, jednalo se zřejmě o Vašírův dvůr nebo majetek.¹¹ V historických dokumentech bylo nalezeno jméno Jan Wassir (urbář k r. 1367), ale lze se jen dohadovat, zda právě on byl zakladatelem této obce. První zmínka o Vašírově je z r. 1393, kdy je kromě jiných jmenován Jan z Vašírova jako svědek kauzy týkající se stochovského kostela. Od r. 1589 byl Vašírov spolu s Lány součástí křivoklátského panství. V této době jsou ve Vašírově uváděny dva osídlené mlýny, do r. 1601 zřejmě přibyl třetí.¹²

Vašírov postupně ztrácel svou samostatnost a stal se místní částí Lán, která se příliš nerozrůstala. Roku 1869 byl Vašírov tvořen 24 domky se 197 obyvateli, do r. 1921 přibýlo 7 domů, ale počet obyvatel zůstal stejný, po 9 letech stálo ve Vašírově 47 domů s 250 trva-

---

⁹ Viz Vodvářka, 1992, s. 6–11.

¹⁰ Viz Vodvářka, 1992, s. 19.

¹¹ Viz Profous, 1957, s. 480.

¹² Viz Vodvářka, 1992, s. 24–27; Vodvářka, 2006, s. 15–21.

lými obyvateli, od té doby počet domů mírně rostl, ale počet obyvatel se snižoval. K roku 1991 je uvedeno 64 popisných čísel a 132 obyvatel.¹³ K datu 30. 6. 2015 je ve Vašírově vedeno 160 obyvatel v 65 osídlených domech, dvě čísla popisná nejsou určena k obývání.¹⁴ Zajímavostí, která stojí za zmínku, je, že lánský hřbitov ve skutečnosti leží v katastru Vašírova.¹⁵

1.3.3 Lánská obora

Lánský revír má dlouhou a bohatou historii; už za raného středověku ve zdejších lesích lovilí čeští panovníci z rodu Přemyslovců. Důležitým mezníkem byl rok 1589, kdy Lány koupil císař Rudolf II. a Lány včetně rozsáhlých lesů se tak staly součástí královského křivoklátského panství. Valdštejnové, kteří koupili Křivoklátsko r. 1685, se zavázali všemožně hájit vysokou zvěř, aby mohly být v lesích pořádány hony pro příslušníky císařské rodiny. Při plnění tohoto závazku však narazili na organizované i divoké pytláctví. Zejména proto došlo r. 1713 ke stavbě dřevěného plotu a v severní části křivoklátského panství tak vznikla rozsáhlá obora s rozlohou asi 9 600 ha a délkou oplocení téměř 47 km. Takto zřízená obora měla plnit čtverý hlavní účel:

- „- Odchovat v ohrazeném lese co největší počet kusů lovné zvěře.
- Zamezit přebíhání zvěře do cizích honiteb a lesů.
- Zamezit zvěři volný přístup do polí, a tím chránit úrodu před škodami.
- Poskytnout pohodlnou příležitost k odstřelu zvěře také osobám méně fyzicky zdatným nebo neochotným k větší tělesné námaze, spojené s lovem v neohrazených lesích“ (Vodvářka 2006, s. 120).

Časem se však ukázalo, že plot nevyhovuje požadavkům, zvěř jej na některých místech prorážela a i pytláci si tvořili otvory pro vnik do obory. Když Lány přešly do vlastnictví rodu Fürstenberků (viz výše), kníže Karel Egon I. se rozhodl dřevěný plot nahradit kamennou zdí, jejíž stavba započala roku 1777 a dokončena byla po 10 letech. Tato zeď vedla od hájovny Pustá Dobrá až po budovy lesní správy v Lužné, dlouhá byla 27 km. Kníže Jáchym z Fürstenberka se r. 1816 rozhodl zrušit rozsáhlou valdštejnskou oboru a na jejím území zřídil dvě menší, Lánskou (revíry Lány a Ploskov) o rozloze 3 000 ha pro zvěř vysokou a Řevničovskou (revír Řevničov a část revíru Lužná) pro zvěř černou. Navíc roku 1817 vydal nový honební řád. V roce 1828 začala stavba koněspřežné dráhy na trase Praha

---

¹³ Viz Vodvářka, 1992, s. 27.

¹⁴ Evidence OÚ Lány.

¹⁵ Viz Vodvářka, 2006, s. 68.

– Lány, o dva roky později začalo fungovat pravidelné spojení na této trati, která byla do r. 1838 prodloužena až do údolí Klíčavy k hlavnímu skladišti dřeva na Brejli. Sloužila tedy původně k přepravě dřeva z křivoklátských lesů, později k transportu černého uhlí z kladenských dolů. Provoz na této trati byl úplně ukončen až na začátku 70. let 19. stol.¹⁶ V roce 1921 se lesní revíry Lány, Ploskov a Běleč staly majetkem Československé republiky, tak se nejen Lánská obora stala ideálním prostředím pro lovecké i nelovecké události politického charakteru, dodnes slouží zejména k reprezentaci a rekreaci hostů Kanceláře prezidenta republiky.

Rozloha Lánské obory se v průběhu času měnila, dnes se rozkládá na území o výměře 3 003 ha. Část obory má charakter lesostepi s lesními loukami a soliterními duby a buky, další části jsou kopcovité. Střídají se zde lesy listnaté a jehličnaté s velkými loukami. V oboře jsou i hluboká údolí ve tvaru písmene „V“ vytvořená v horninách Křivoklátské vrchoviny. Údolí s vodními toky jsou zvaná luhy či loužky a poskytují zvěři dostatek vody i přirozených úkrytů. Hlavním vodním tokem je potok Klíčava, protékající malebným Klíčavským luhem.¹⁷

Lesní správa Lány, která je příspěvkovou organizací Kanceláře prezidenta republiky, obhospodařuje celkem 5 791,64 ha pozemků ve vlastnictví ČR. Téměř celá tato plocha se nachází v CHKO Křivoklátsko a její součástí je kromě Lánské obory i samostatná bažantnice Amálie.¹⁸ Roku 2006 byla pro návštěvníky Lán vybudována 4km naučná stezka na téma Lánská obora a CHKO Křivoklátsko, jejíž součástí je i prezentační obůrka s vyhlídkou na zvěř pasoucí se v Lánské oboře.¹⁹ Lánská obora je široké veřejnosti nepřístupná.²⁰

---

¹⁶ Viz Vodvářka, 1992, s. 74.

¹⁷ Viz Vodvářka, 1992, 51–58; srov. <http://www.lslany.cz/historie.html> (citováno 23. 7. 2015).

¹⁸ Viz <http://www.lslany.cz/index.html>. Citováno 23. 7. 2015.

¹⁹ Viz <http://www.lslany.cz/stezka.html>. Citováno 23. 7. 2015.

²⁰ Z vyprávění nejstarších respondentů ale víme, že do začátku 60. let 20. století lánští obyvatelé do obory vstupovat mohli.

2. Vývoj znalosti PJ²¹

2.1 Výzkum aktuální znalosti PJ

Jak jsme již zmínili výše, v obci Lány proběhl oficiální soupis PJ roku 1966. Tehdy bylo zapsáno 46 jmen z Lán, 7 jmen z Vašírova, 140 pojmenování z Lánské obory a přilehlých lesů spadajících pod Lesní správu Lány včetně 19 jmen pozemků lesního oddělení v katastru obce Žilina, na konci soupisu bylo zaznamenáno 6 jmen pro místní části obce Lány. Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jaká je aktuální znalost pomístních jmen u obyvatel Lán a Vašírova a zaměstnanců Lesní správy Lány.

2.1.1 Respondenti

Pro tento výzkum uskutečněný během roku 2014 jsme vybrali vzorek celkem 25 respondentů, mezi nimiž je 11 obyvatel obce Lány (pro naše potřeby jsou označeni písmeny A–J a jeden iniciálami FP)²² všech věkových kategorií, 3 obyvatelé Vašírova (označení V1–V3) a 11 současných i bývalých zaměstnanců Lesní správy Lány (LS1–LS10). Z lánských obyvatel nejstarší generaci zastupují respondentky A (žena nar. 1936, v Lánech žije od narození, vzdělání vyšší odborné) a B (žena nar. 1941, v Lánech rovněž žije celý život ve stejné ulici jako A, vzdělání středoškolské) a respondent FP (muž nar. 1944 žijící také celý život v Lánech, vyučený automechanik, bývalý velitel SDH Lány a lánský kronikář). Zástupci střední generace jsou respondentky C (žena nar. 1963, v Lánech žije od narození ve stejné domácnosti s matkou, respondentkou B, středoškolské vzdělání), D (žena nar. 1962, v Lánech žije od narození, žili tu i její rodiče, vysokoškolské vzdělání), E (žena nar. 1965, do Lán se přistěhovala r. 1986, pochází z nedalekého Stochova, vysokoškolské vzdělání) a I (žena nar. 1969, v Lánech se narodila a žila do svých 27 let, poté 6 let v jižních Čechách, do Lán se vrátila r. 2003, dcera respondentky A, středoškolské vzdělání). Do kategorie nejmladší generace jsme zařadili respondentky F (žena nar. 1992, v Lánech žije od narození jako její matka i babička, studentka VŠ) a G (žena nar. 1991, v Lánech žila od narození s matkou a babičkou, r. 2014 se přestěhovala do

---

²¹ V této části práce jsme se inspirovali výzkumem znalosti pomístních jmen provedený r. 2009 Martinou Ireinovou v Rosicích (viz Ireinová 2010, s. 247–268) a Hanou Konečnou v Jemnici a Lhoticích (viz Konečná 2010, s. 269–298), metodu práce a strukturu tabulek (viz níže) jsme přizpůsobili vlastním potřebám.

²² Respondent FP neodpověděl podle očekávání (viz níže), proto volíme odlišné označení.

Prahy, studentka VŠ) a respondenty H (muž nar. 1988, narodil se v Uherském Hradišti, ale hned v 1. roce života se přistěhoval s rodiči do Lán, nemají tu žádné příbuzné, přišli za prací pro LS Lány, od r. 2014 v Praze s respondentkou G, vysokoškolské vzdělání) a J (muž nar. 1999, narodil se v jižních Čechách, do Lán se přistěhoval se svou matkou (I) r. 2003 ke své babičce (A), student 1. ročníku gymnázia).

Z vašírovských respondentů je nejstarší V1 (muž nar. 1930, obyvatelem Vašírova celý život, středoškolské vzdělání), mladší je V2 (žena nar. 1948, ve Vašírově žije celý život, středoškolské vzdělání), za mladou generaci vašírovských odpovídala V3 (žena nar. 1993, pochází z nedalekých Tuchlovic, ve Vašírově žije 19 let, středoškolské vzdělání).

Dvojice nejstarších respondentů zaměstnaných u LS Lány se skrývá pod označením LS2 (muž nar. 1934, pochází z Prahy, do Lán se přistěhoval r. 1980 kvůli postu ředitele LS Lány, vysokoškolské vzdělání, a muž nar. 1946, celý život v Lánech, bývalý lesní dělník, vyučený opravář zemědělských strojů), dalšími respondenty jsou LS3 (muž nar. 1952, do Lán se přistěhoval za prací pro LS roku 1976, nyní zaměstnancem OÚ Lány), LS4 (muž nar. 1956, v Lánech žije a pro LS pracuje od r. 1985), LS5 (žena nar. 1969, do Lán pouze dojíždí za prací od r. 1998), LS6 (žena nar. 1954, do Lán také pouze dojíždí za prací od r. 1991), LS7 (muž nar. 1971, do Lán dojíždí za prací od r. 2004), LS 8 (žena nar. 1955, do Lán pouze dojíždí za prací už od r. 1986) a LS10 (žena nar. 1957, do Lán se přistěhovala r. 1979, pro LS pracuje od r. 1991). Nejmladšími respondenty ze zaměstnanců LS Lány jsou LS9 (muž nar. 1980, žije v Lánech od narození, pro LS pracuje od r. 2008) a LS1 (muž nar. 1981, nepochází z Lán, přistěhoval se r. 2006 za prací pro LS, vysokoškolské vzdělání).

2.1.2 Metoda

Výzkum byl proveden dotazníkovou metodou. Respondentům byly rozdány dotazníky s otevřeným zadáním napsat co nejvíce jmen, která znají a užívají, lánští a vašírovští občané v běžném hovoru a lesní zaměstnanci zejména v komunikaci při práci v terénu. Informátoři měli dále uvést, jaký objekt je jménem označen, kde se nachází a proč je tak nazýván. S některými respondenty byl po vyplnění dotazníku proveden osobní rozhovor pro doplnění potřebných informací, v případě informátorů LS1 a LS2 jsme zvolili pouze osobní rozhovor bez vyplňování dotazníku z důvodu předpokladu vysoké znalosti PJ.²³

---

²³ Tento předpoklad se ověřil zejména u respondenta LS1 (viz níže). Důvodem je zejména jeho osobní zájem o historii prostředí, ve kterém pracuje.

Tímto způsobem jsme chtěli získat od respondentů co nejvíce pomístních jmen, aniž bychom jim napověděli předloženým soupisem jmen z 60. let 20. století. Zajímavé reakce na dotazník se nám dostalo od respondenta označeného iniciálami FP. Ten nám kromě svých odpovědí (uvedl několik pietních míst, převážně názvy pro pomníčky a památníky) poskytl kopii seznamu pomístních názvů zapsaného v *Kronice obce Lány II* v záznamech pro rok 1940, kterou psal jeho dědeček František Pošta. Tento soupis začíná vymezením obce Lány, následuje výčet jmen pro místní části, uveden je jeden společný PN²⁴ a velmi vysoké množství PN ojedinělých,²⁵ rozdělených do dvou skupin. Tou první jsou hospodářské pozemky státního statku označené katastrálními čísly, vyjmenované podle polohy od východu po západ obce. Druhou, početnější skupinou jsou jména pro číslovaná lesní oddělení tehdejší Lesní správy státního statku (dnes LS Lány). Do této skupiny jsou zahrnuta i jména pozemků v lesním oddělení v katastru obcí Žilina, Lhota, Bratronice a Běleč.

Naším původním záměrem bylo sebraná jména známá a užívaná v současnosti porovnat se jmény uvedenými v soupise z r. 1966. Po obdržení a prostudování materiálu z roku 1940 jsme se rozhodli vytvořit jakýsi přehled o vývoji znalosti pomístních jmen v Lánech v posledních třech pětinach 20. a na počátku 21. století.²⁶

Jména jsme rozdělili do skupin podle typů objektů, které jsou jimi pojmenovány: agronyma²⁷ (dále dělená na menší podskupiny, viz níže odd. 2.2 Agronyma), hodonyma, hydronyma, oronyma, PJ pro polohy a lokality, PJ pro neosídlené objekty a pojmenování osídlených objektů.²⁸ Pro každou skupinu jmen jsme vytvořili srovnávací tabulku rozdělenou pokaždé do tří sloupců pro roky 1940, 1966 a 2014. Jména jsou řazena v rámci možností abecedně. Některá PJ časem získala jinou podobu, což se odráží zejména ve sloupci pro rok 2014. Pokud jméno nebylo v jednom z období zaznamenáno, příslušné políčko je vyplněno třemi křížky. Zařazujeme všechna jména získaná výzkumem roku 2014, u nichž se nám podařilo získat alespoň základní informace o pojmenovaném objektu.

---

²⁴ Pod tímto označením se skrývá PN/PJ *Za humny*, dříve označující několik různých pozemků (viz níže odd. 2.2 Agronyma, 2.2.1 PJ pro pole a díly polí).

²⁵ Kronikář tak zřejmě označoval pomístní jména, která pojmenovávala různé objekty různými jmény. Toto označení je v kontrastu s označením společný PN (viz pozn. 24).

²⁶ V obou starších pramenech jsou jména uspořádána podle umístění pojmenovaných objektů v terénu, jména z jednotlivých oblastí jsou vždy u sebe, doplněná příslušnými parcelními čísly. My volíme raději abecední řazení.

²⁷ V české toponomastické tradici nepříliš rozšířený termín pro jinak nazývaná pozemková (dříve traťová) jména. My jej užíváme v souladu se studiemi Ireinové (2010) a Konečné (2010).

²⁸ Jména osídlených objektů zařazujeme ve shodě s koncepcí pro *Slovník pomístních jmen v Čechách* (viz díl I (A), Praha 2005, s. 7).

Z pojmenování zapsaných r. 1966 jsme vyřadili pouze označení pomníků obětem 1. i 2. světové války a busty Julia Fučíka, protože nejde o pomístní jména. PJ zaznamenaná v kronice r. 1940 nezařazujeme všechna, ale pouze ta, která se shodují se jmény z dalších sledovaných období, jelikož u nich přesně víme, jaké objekty pojmenovávají. Jakousi výjimku tvoří agronyma zařazená do podskupiny PJ pro pole a díly polí (viz níže), jelikož u nich byla r. 1940 uvedena poznámka, že se jedná o hospodářské pozemky státního statku. Přes původní záměr sledovat jména označující objekty pouze v katastru obce Lány jsme nakonec do naší práce zahrnuli i jména pro objekty ležící mimo lánský katastr, a to ze dvou hlavních důvodů: a) byl jim věnován prostor i v námi využívaných pramenech z let 1940 a 1966, b) naši respondenti projevili vysokou znalost jmen označujících objekty za hranicemi lánského katastru.

2.1.3 Jazyková podoba PJ

Většina jmen byla zapsána ve spisovné podobě, pouze u některých se projevil jevy jako protetické /v/: *Na Vohradech* (v tomto případě kombinace s netypickou koncovkou danou zřejmě analogií podle maskulin, apelativum ohrada je femininum, typická by byla podoba *Na Vohradách*), diftongizace -ý > -ej: *Starej zámek* nebo zakončení plurálových podob jmen na koncovku -a místo -y: *Nový Dvora* (zde v kombinaci s obecněčeskou koncovkou -ý místo -é v adjektivu nový). Pravopis vlastních jmen upravujeme podle *Pravidel českého pravopisu* (1993), u předložkových pojmenování se řídíme poznámkou v akademickém vydání, která v odborných textech připouští možnost vyjádření původu jména, velké písmeno píšeme v případě, kdy po předložce následuje vlastní jméno (např. *Na Šubrtě*, *U Hamouzů*), malé písmeno u pojmenování apelativního původu (např. *U ovčína*, *V modřínkách*).

2.2 Agronyma

Nejpočetnější skupinou PJ jsou agronyma. Pro větší přehlednost je dále dělíme na podskupiny: PJ pro pole a díly polí, PJ pro sady a zahrady, PJ pro pole a louky, PJ pro louky a pastviny,²⁹ PJ pro lesy, díly lesů a polohy v lese, PJ pro luhy a loužky.

---

²⁹ Při tomto dělení se nám některé objekty kryjí, konkrétně pole a louky. Do podskupiny PJ pro pole a díly polí jsme zařadili pozemky s ornou půdou ležící v blízkosti zastavěné plochy obce Lány, zatímco do PJ pro pole a louky spíše lesní políčka a louky nesloužící zvěři k pastvě. Podskupina PJ pro louky a pastviny zahrnuje travnaté pozemky v lesích poskytující žir pro zvěř.

2.2.1 PJ pro pole a díly polí

Tab. č. 1: PJ pro pole a díly polí		
1940	1966	2014
Lada	Lada	XXX
Na kopanině	Na kopanině	XXX
Na Občinách	Na Občinách/Občinách	XXX
Na Nouzově	XXX	Nouzov
Na prostředku	Na prostředku/Klín	XXX
Na Pustince (Pustá Dobrá)	Na Pustince	XXX
XXX	Na strimu	XXX
Nad lihovarem	XXX	U lihovaru
Nad ovčínem	Nad ovčínem	U ovčina
Pole pachtovní	XXX	XXX
Prekar I	XXX	XXX
Prekar II	XXX	XXX
Roh u zdi	XXX	XXX
Stará chmelnice	Stará chmelnice/Na chmelnici	XXX
Škrobot'	Škrobot'/Na Škrobotě	XXX
XXX	Šutrárna	XXX
U oborní zdi	U oborní zdi	XXX
U Pusté Dobré	U Pusté Dobré	XXX
Za humny (Společný PN)	6x Za humny	XXX

Při soupisové akci roku 1966 bylo zjištěno celkem 13 PJ pro pole a díly polí včetně jména *Za humny*, které bylo užíváno pro 6 různých pozemků. V roce 1940 toto PJ kronikář František Pošta zapsal jako společný pomístní název, který označuje více různých záhumenic, tedy půdu přilehlou k usedlosti. Ze soupisu z roku 1940 zde uvádíme 17 agronym, z toho 11 se jich shoduje se jmény z r. 1966. Do současnosti se v paměti lánských obyvatel dochovaly pouze 3 názvy ve změně podobě. Jméno *Nouzov* uvádí respondentka B a označuje jím pole a lesík ležící v katastru obce Rynholec. PJ *Nad lihovarem* se změnilo v *U lihovaru* a v této podobě ho uvádějí 3 respondenti, přičemž se jedná o členy jedné domácnosti (nejstarší mluvčí A, její dcera I a vnuk J). Třetím dochovaným PJ pro díl pole je *U ovčina* (r. 1940 i 1966 známý jako *Nad ovčínem*) a uvádí ho respondentka A. Jména pole *Na strimu* a dílu polí *Šutrárna* byla zaznamenána pouze v 60. letech. V této podskupině nevznikla nová pojmenování, naopak je evidentní zánik dříve známých jmen.

2.2.2 PJ pro sady a zahrady

Tab. č. 2: PJ pro sady a zahrady		
1940	1966	2014
XXX	XXX	Blaho
XXX	XXX	Getsemanská zahrada
XXX	XXX	Reichlovic zahrada
Štěpnice	XXX	Ve Štěpnici
Višňovka	Višňovka	Třešňovka

Další, méně početnou podskupinou agronym jsou PJ pro sady a zahrady, z nichž pouze jedno jméno, *Višňovka*, bylo zaznamenáno při soupisu r. 1966 (nachází se i v materiálech z roku 1940 a v současnosti stejný pozemek uvádí respondentka B pod jménem *Třešňovka*). Mezi rokem 1940 a současností je částečná shoda ve jméně *Štěpnice*,³⁰ označení pro ovocný sad na východním okraji obce, v podobě *Ve Štěpnici* jej uvádí mluvčí A. Tři jména jsou zaznamenána pouze v současnosti, *Blaho* a *Getsemanskou zahradu* uvedl mluvčí LS1, protože se jedná o sady v *Lánské oboře*, *Reichlovic zahradu* zmínily respondentky A a C.

2.2.3 PJ pro pole a louky

Tab. č. 3: PJ pro pole a louky		
1940	1966	2014
Amerika	Amerika	Amerika
XXX	Bambásek	XXX
XXX	XXX	Kněžská louka
XXX	XXX	Lánská
Louka za Hamouzem	XXX	XXX
XXX	XXX	Palouk
Pánova louka	Pánova louka	Pánova louka
XXX	XXX	Pilařák
XXX	XXX	Píňský palouk/Palouk Píně
XXX	XXX	Pustodoberská seč/Na pusté seči
XXX	XXX	V modřínech
XXX	XXX	Vejrovka

Pomístní jména pro pole a louky zapsaná roku 1966 zde uvádíme 3, z toho jméno pro pole *Bambásek* bylo zapsáno jen v tom roce; dvě byla známa i roku 1940 a dochovala se až

³⁰ V soupise z r. 1966 je PJ *Štěpnice* uvedeno jako místní část (viz níže).

do současnosti. PJ pro políčko *Amerika* zmiňuje 8 respondentů (B, C, LS1, LS2, LS3, LS7, LS9, LS10) a jeho předložkovou podobu *Na Americe* informátorka I a *V Americe* mluvčí A. Převážná většina respondentů zmiňujících *Pánovu louku* ji uvádí pouze jako rybník a poté na tomto rybníce vzniklé koupaliště nebo jako východisko pro univerbizované jméno pro rybník *Pánovka* (viz níže v odd. Hydronyma), pouze informátorka C uvádí, že *Pánova louka* je odlesněný prostor s přírodními rybníčky. Navíc je zde zařazeno 8 PJ: *Kněžská louka* (resp. LS1), *Lánská* (LS1), *Palouk* (B a C, matka s dcerou), *Pilařák* (LS4), *Piňský Palouk* (LS1)/*Palouk Píně* (LS4), *Pustodoberská seč* (LS6)/*Na pusté seči* (LS3), *V modříněch* (LS1), *Vejrovka* (LS1).

2.2.4 PJ pro louky a pastviny

Tab. č. 4: PJ pro louky a pastviny		
1940	1966	2014
Červená mýt'	Červená mýt'	Červená mýt'
Hrázka	Hrázka	Hrázka
Hrozný	XXX	Hrozný
Klíšťárna	Klíšťárna	XXX
XXX	XXX	Kouglák
Liščina	Liščina	Liščina
XXX	XXX	Marjánčina louka
Prostřední Suchý	Prostřední Suchý	Prostřední Suchý
XXX	XXX	Sál/Na sále
XXX	XXX	Šance
XXX	XXX	Široký
Vlčina	Vlčina	Vlčina
XXX	XXX	Volské pastviště
Zadní Suchý	Zadní Suchý	Zadní Suchý

V této podskupině uvádíme 7 PJ z roku 1966, z nichž 6 bylo zapsáno již v roce 1940 a jsou známé rovněž současným mluvčím. *Červenou mýt'* zmiňují respondenti B a LS1 jako bývalý název pro nynější louku *Kouglák* (nové PJ, uvádějí informátoři B, LS1, LS5, LS7, LS9). PJ *Hrázka* bylo zapsáno r. 1966 jako označení dílu lesa, v současnosti jej respondenti LS1, LS7 a LS10 zmiňují jako louku. Jméno pro louku *Liščina* uvedla pouze mluvčí LS7, jména *Prostřední Suchý* a *Zadní Suchý* jsou stejným případem jako *Hrázka*, r. 1966 byly zapsány jako lesní díly, dnes jsou známy u respondentů LS1, LS2 a LS10 jako louky a pastviny pro zvěř. Posledním jménem známým ve všech třech porovnávaných

obdobích je louka *Vlčina*, zmíněná respondenty A, LS1, LS5 (tito mluvčí zřejmě znají i stejnojmennou hájovnu, viz níže odd. 2.8 Osídlené objekty).

Z nově uváděných pojmenování pro louky a pastviny jsme zatím zmínili pouze PJ *Kouglák* (viz výše), nicméně jsou zde další 4 nová jména: *Sál* či *Na sále*, *Šance* (toto jméno uvádíme i v kategorii Oronyma, viz odd. 2.5), *Široký* a *Volské pastviště*. Všechna uvádí pouze informátor LS1.

2.2.5 PJ pro lesy, díly lesů a polohy v lese

Tab. č. 5: PJ pro lesy, díly lesů a polohy v lese		
1940	1966	2014
XXX	XXX	Antonín
XXX	XXX	Bažantí líheň
Bažantnice	Bažantnice	XXX
XXX	Březina	Březina
XXX	XXX	Čára
Čihátko	XXX	Čihátko
Doušová mýt'	Doušova mýt'	XXX
XXX	XXX	Finková
Habřina	Habřina	XXX
XXX	XXX	Hajново náměstí
Hořkovec	Hořkovec	Hořkovec
Hyvina ³¹	Hyvina	Hyvina
Jedlina	Jedlina	Jedlina
XXX	XXX	Jezevčiny
XXX	XXX	Jivno
Kapsa	XXX	Kapsa/V kapse
Klobouk	XXX	Klobouk
Kočka	XXX	Kočka
XXX	XXX	Koncentrák
XXX	XXX	Konina
XXX	XXX	Košál
Kouglova ohrádka	Kouglova ohrádka	Kouglova ohrádka
Koza	XXX	Koza
XXX	XXX	Královský štont
Krchůvek	XXX	Krchůvek
Lipinka	Lipinka	XXX
Malý Hořkovec	Malý Hořkovec	Hořkoveček
Na kalhotech	XXX	V kalhotech
Na Pusté Dobré	XXX	XXX

³¹ PJ *Hyvina* se v seznamu jmen z roku 1940 vyskytuje dvakrát, jednou pod katastrálním číslem 109 spolu s PJ *U spáleného dubu* a podruhé v části jmen z katastru obcí Žilina, Lhota, Bratronice a Běleč. Zde uvádíme jméno *Hyvina* označující část lesa v lánském katastru.

Na Šarváši	XXX	Šarváš
XXX	XXX	Nové depo
XXX	XXX	Nové pole
Obůrka	XXX	Obůrka
XXX	XXX	Pařeziny
XXX	XXX	Pětimezí
Píňský žír	Píňský žír	Píňský žír
XXX	XXX	Pískárna
Pivovar	Pivovar	XXX
Plátěná ohrádka	Plátěná ohrádka	XXX
XXX	XXX	Pozdětina
XXX	XXX	Psinec
XXX	XXX	Skotářka
XXX	XXX	Smutný kout
XXX	XXX	Sokolí
Stará pastvina	Stará pastvina	XXX
XXX	XXX	Staré depo
XXX	XXX	Starý zámek/Starej zámek
Střelnice	Střelnice	Střelnice
XXX	XXX	Šiškový les
XXX	XXX	Šutrovna
Šraňková Ohraženice	Šraňková	U šraňku
XXX	Švábovna	XXX
XXX	XXX	Transformátor
XXX	XXX	Triangl/Trojhran
XXX	XXX	U Alžběty
U buku	XXX	U boučku
XXX	XXX	U červené kůlny
U čumila	U čumila ³²	U čumila
XXX	XXX	U kanálu/Na kanálu
U mašiny	XXX	U mašiny/Na mašině
U Matěje/U Matějovýho křížku	U Matěje	U (zmrzlýho) Matěje
XXX	XXX	U Němců
U Nových Dvorů	XXX	XXX
U obrázku	XXX	XXX
XXX	XXX	U Paraplíčka
U Petra	U Petra	XXX
XXX	XXX	U pily
U spáleného dubu	U spáleného dubu	U spáleného dubu
U Starých Lán	XXX	XXX
XXX	XXX	U svobody/Svoboda
U šachty	U šachty	XXX
U Vašírovské lísy	U Vašírovské lísy	XXX
V Babíně	V Babíně	XXX

³² Toto PJ bylo roku 1966 zapsáno jako staletý dub, dnes je však chápáno jako poloha v lese. Do kategorie Jiné neosídlené objekty zařazujeme PJ *Čumilův dub* (viz níže).

V Březince	V Březince/Březinka	XXX
V Dubince	V Dubince	XXX
V Plantáři	XXX	XXX
V sedle	V sedle	XXX
V srdci/Na srdci	V srdci	Na srdci
XXX	XXX	Vágner
Vápenec	XXX	Vápenec
Ve starém toku	Ve starém toku	XXX
XXX	XXX	Ve stříbrných smrcích
Ve štráfkách	Ve Štráfkách	XXX
Viktorínek	XXX	Viktorínek/Viktorýnek
Vlčí ohrádka	Vlčí ohrádka	XXX
XXX	XXX	Vyhlička
Vypuštěný park	XXX	Vypuštěný park
XXX	XXX	Za střelnici
XXX	XXX	Za větračkou
XXX	XXX	Za zdí

PJ pro lesní pozemky jsou nejrozsáhlejší podskupinou agronym i všech ostatních skupin jmen zařazených do našeho výzkumu, přestože zde v prostředním sloupci neuvádíme všechna jména zaznamenaná v 60. letech jako „díl lesa“.³³ Při rozhodování, kam dané jméno zařadit, pro nás bylo nejdůležitější současné pojetí druhu pojmenovaného objektu, tedy co dnešní mluvčí označují konkrétním PJ, a dále popis tvaru a polohy uváděný jak v soupisu z roku 1966, tak současnými respondenty.

V této podskupině tedy uvádíme pouze 31 PJ zjištěných r. 1966 pro lesy, díly lesů a polohy v lese. Z těchto 31 jmen se jen jediné neobjevilo v seznamu z r. 1940 ani v odpovědích současných respondentů, 17 jmen se shoduje pouze s rokem 1940, jméno dílu lesa *Březina* bylo zapsáno až r. 1966 a v současnosti jej uvádí mluvčí LS1. Zbýlých 12 PJ zapsaných r. 1966 znali lidé i minimálně 26 let před soupisovou akcí a znají je i téměř 40 let poté. Jedná se o tato jména a respondenty: *Hořkovec* (A, LS1, LS4), *Hyvina* (LS1), *Jedlina* (LS6), *Kouglova ohrádka* (LS1), *Hořkoveček* (LS4, dříve jako *Malý Hořkovec*), *Píňský žir* (LS4), *Střelnice* (LS4),³⁴ *U čumila* (LS1, LS7, LS10), *U (zmrzlýho) Matěje* (B, LS1, LS2, LS7, LS10), *U spáleného dubu* (LS1, LS7, LS9), *Na srdci* (LS10, dříve *V srdci*). Největší formální změnou prošlo jméno *U šraňku*, v této podobě jej uvádí mluvčí LS1,

³³ Takto zapsaných jmen jsme napočítali 64, dalších 13 PJ označuje kromě lesního dílu i jiný objekt, většinou louky nebo pastviny.

³⁴ V letech 1940 a 1966 bylo zapsáno PJ *Střelnice* pro díl lesa v Lánské oboře na svahu vrchu Vlčina nedaleko Nových Dvůrů, zatímco informátor LS4 tímto jménem označuje lokalitu v katastru obce Ruda, areál střelnice sloužící pro výcvik ozbrojených jednotek.

jedná se o díl lesa roku 1940 zapsaný jako *Šraňková ohraženice* a roku 1966 už jen jako *Šraňková*.

Výrazným jevem v této podskupině jsou jména, která byla zapsána roku 1940 a znovu je uvádějí až současní mluvčí, v roce 1966 nebyla zaznamenána. Zjistili jsme 14 takových PJ: *Čihátko* (LS4), *Kapsa* (LS8, LS9; LS1 uvádí podobu *V kapse*), *Klobouk* (LS1, LS4), *Kočka* (LS1), *Koza* (LS1), *Krchůvek* (LS1, LS3, LS5, LS7), *V kalhotech* (LS1, 1940 *Na kalhotech*), *Šarváš* (LS1, LS7, LS10, 1940 *Na Šarváši*), *Obůrka* (A, H), *U boučku* (LS1, 1940 *U Buku*), *U mašiny* (LS1, LS3, LS5, LS7, v podobě *Na mašině* resp. A, LS2), *Vápenec* (LS1), *Viktorínek* (LS1)/*Viktorýnek* (LS8), *Vypuštěný park* (A, B, LS1, LS6).

Nakonec zde uvádíme 40 jmen, která byla zaznamenána až během našeho výzkumu roku 2014. Ve většině případů dané PJ uvádí pouze jeden respondent. Mluvčí LS1 zmínil jako jediný jména *Koncentrák*, *Konina*, *Jivno*, *Královský štont*, *Nové pole*, *Pozdětina*, *Smutný kout*, *Sokolí*, *Šutrovna*, *Vágner*, *Ve stříbrných smrcích*, *Za střelnici*, *Za větračkou*, *Za zdí*. Druhým informátorem, který uvedl sám více nových PJ pro lesní pozemky, je LS4. Jedná se o tato jména: *Bažantí líheň*, *Čára*, *Jezevčiny*, *Košál*, *Nové depo*, *Skotárka*, *Staré depo*, *Transformátor*, *U pily*. Poslední jména uvedená vždy jediným mluvčím jsou *Psinec* (LS3), *U červené kůlny* (LS7), *U Němců* (LS7) a *Vyhlička* (LS10).

Následující jména uvedli alespoň dva respondenti: *Antonín* (LS1, LS6), *Finková* (LS1, LS4), *Hajnovo náměstí* (LS6, LS7, LS9, LS10), *Pařeziny* (A, LS1, LS9), *Pětimezí* (LS1, LS6), *Pískárna* (LS1, LS6, LS8), *Šiškový les* (LS1, LS8), *Triangl* (LS8)/*Trojhran* (LS4), *U Alžběty* (A, LS2, LS9, LS10), *U kanálu* (LS1, LS8)/*Na kanálu* (LS7), *U Paraplíčka* (A, I), *U svobody* (LS1)/*Svoboda* (LS4).

Nad jiná tu ve známosti vyniká PJ *Starý zámek*, které uvádějí obyvatelé Lán (I, J, respondentka C v podobě *Starej zámek*), všichni 3 vašírovští informátoři (V1, V2, V3) a dva zaměstnanci Lesní správy žijící v Lánech (LS9, LS10). Zajímavostí tohoto jména je, že jej respondenti užívají nejen pro les na SZ od Lán, ale i pro svah, na němž daný les leží, a hlavně pro pozemek, kde kdysi stála středověká tvrz *Sobín* (viz níže odd. Oronyma a Jiné neosídlené objekty).

2.2.6 PJ pro luhy a loužky

Tab. č. 6: PJ pro luhy a loužky		
1940	1966	2014
XXX	XXX	Dubčekův loužek
Husákův loužek	XXX	Husákův loužek/luh

Jelení loužek	Jelení loužek	Jelení loužek
Jelení luh	Jelení luh	Jelení luh
Jonášův luh	Jonášův luh	XXX
Kamenný loužek	Kamenný loužek	Kameníček
XXX	XXX	Karlův luh
Kávový loužek	Kávový loužek	Kávový loužek
Klíčavské luhy	Klíčavský luh	Klíčavský luh
Kopřivový loužek	Kopřivový loužek	XXX
Kouřilův loužek	Kouřilův loužek	XXX
Kovářův luh	XXX	Kovářův luh
Krejčův loužek	Krejčův loužek	XXX
Lánské luhy	Lánský luh	Lánský luh
Marjánčin luh	Marjánčin luh	Marjánčin luh
Nedvědcin loužek	Nedvědcin/Nedvěďův loužek	XXX
Plátěný loužek	XXX	XXX
Popšův loužek	XXX	Popšův loužek
Pozdětínský luh	XXX	XXX
Svinský loužek	Sviňský loužek	Sviňský luh
XXX	Špitálský loužek	XXX
Tmavý loužek	Tmavý loužek	Tmavý loužek
Topinkův loužek	Topinkův loužek	XXX
V haltýřích	XXX	V haltýřích
Žižkův luh	Žižkův luh	Žižkův luh

Jako poslední podskupinu agronym vydělujeme PJ pro luhy a loužky. Slovo luh je vysvětlováno jako louka na vlhčí půdě se svěží zelení nebo s porostem listnatých stromů a bylin, v lesnické terminologii je to označení poříčního lesa s převahou vysokokmenných stromů a souvislým porostem bylin (tzv. lužní les).³⁵ V popisu Lánské obory se uvádí, že slovy luh a loužek jsou označována údolí vodních toků s výškovými rozdíly mezi parovinou a hladinou toku i přes 200 m.³⁶ PJ zaznamenaná v roce 1966 obsahující slovo luh nebo loužek jsou popisována jako údolí lesa, údolí lesa a luka, díl lesa a luka, louky, jimiž protéká vodní tok, díl lesa s tvarem údolí či louky s tvarem údolí. Těchto jmen je uvedeno celkem 17, z nichž 16 bylo zapsáno již r. 1940. 10 jmen se uchovalo od roku 1940 přes rok 1966 a užívají se i dnes: *Jelení loužek* (LS1), *Jelení luh* (LS1, LS7, LS10), *Kameníček* (LS4, dříve *Kamenný loužek*), *Kávový loužek* (LS1), *Klíčavský luh* (A, LS1, LS4), *Lánský luh* (LS1), *Marjánčin luh* (LS1), *Sviňský luh* (A, původně *Sviňský loužek*), *Tmavý loužek* (LS1, LS4) a *Žižkův luh* (LS1, LS7).

³⁵ Viz <http://cs.wikipedia.org/wiki/Luh>. Citováno 7. 5. 2015

³⁶ Viz Vodvářka, 1992, s. 56.

Čtyři jména byla zapsána r. 1940 a znovu uvedena až současnými respondenty: *Husákův luh* (LS1)/*loužek* (LS4), *Kovářův luh* (LS1), *Popšův loužek* (LS1) a *V haltýřích* (LS1, viz i níže odd. Hydronyma). Nově vzniklo pouze jméno *Dubčekův loužek*, uvádí jej mluvčí LS1.

2.3 Hodonyma

Kategorii hodonym nedělíme na dvě podskupiny PJ pro veřejné komunikace a PJ pro lesní a polní cesty z důvodu nízkého počtu jmen pro veřejné komunikace. Všechna hodonyma tedy řadíme do jedné společné skupiny.

2.3.1 PJ pro veřejné komunikace, lesní a polní cesty

Tab. č. 7: PJ pro veřejné, lesní a polní cesty		
1940	1966	2014
XXX	XXX	Alžběta
XXX	XXX	Arcivévodská
Amálka/Šámalova cesta	Šámalova cesta/Šámalka	Šámalka
XXX	XXX	Barborská
XXX	XXX	Betonka
XXX	Bílá cesta	Bílá cesta
Brejlská pěšina	Brejlská pěšina	Brejlský průsek/průsmyk
XXX	XXX	Cesta přes srdce
XXX	Černá cesta	XXX
XXX	XXX	Černá cesta
Dělo	Na Dělové hrázi/Dělo	Dělová hráz/Na Dělové hrázi
XXX	XXX	Dlouhá míle
XXX	XXX	Ešnerovka
Františkánská	Františkánská	Františkánská
XXX	XXX	Hraniční cesta
Hubertka	Hubertova cesta	XXX
XXX	XXX	Jungmanka
XXX	XXX	Kolomazná/Kolomazna
XXX	XXX	Kopaná cesta
XXX	XXX	Kroupovic ouvězek
XXX	XXX	Lánská vozová
Lipovka	Lipovka	Lipovka
Ložovská	Ložovská	Ložovská
XXX	XXX	Macháčkova cesta/Macháčková
Leontinka/Masarykova cesta	Masarykova cesta	Masarykova cesta
XXX	XXX	Nová cesta
XXX	Na tarase	Tarasová cesta
XXX	XXX	Oudolka

XXX	Ouvozina	Ouvozina
XXX	XXX	Ouvůzek
XXX	Pískovka	XXX
XXX	XXX	Rynholecká cesta/Cesta pod Starým zámekem
XXX	XXX	Rynholecká cesta
XXX	XXX	Škvárovka
XXX	Tisícová cesta	Tisícová cesta
XXX	XXX	Třetí průsek
XXX	XXX	U kamene
U Kolmana	XXX	U Kolmana
U zajetýho	U zajetýho	U zajetýho
V Kaštance	XXX	Kaštánka/Kaštanka
XXX	XXX	V močálech
XXX	XXX	Vašírovská cesta
XXX	XXX	Za Hamouzem
XXX	XXX	Zelený průsek
XXX	XXX	Zemanka

V této skupině uvádíme 15 jmen zapsaných roku 1966, z nichž 4 byly dříve označením pro lesní díly a dnešní informátoři je uvádějí jako lesní cesty, pravděpodobně pojmenované podle stejnojmenných dílů lesa. Z těch patnácti jmen pouze jedno bylo známo již roku 1940, ale v současnosti jej respondenti neuvádějí, a jedno bylo zapsáno pouze r. 1966.

Dalších osm jmen se zachovalo v paměti a užívání od roku 1940 přes rok 1966 až do dnešních dob, z toho dvě cesty byly dříve pojmenovány po fürstenberských kněžnách, ale byly přejmenovány. I nová pojmenování však mají honorifikační funkci. Jedná se o cestu dnes zvanou *Šámalka* (v této podobě ji uvádějí respondenti A, B, LS1, LS2, LS3, LS9), původně *Amálka* a později *Šámalova cesta* a cestu známou pod jménem *Masarykova cesta* respondentům LS1 a LS2, kdysi pojmenovanou *Leontinka*. Nejvýraznější formální proměnou prošlo jméno cesty současnými mluvčími uváděné jako *Dělová hráz* (B, C, LS3) či *Na Dělové hrázi* (A), v roce 1940 byla zapsána jako *Dělo* a 1966 pod jmény *Dělo* nebo *Na Dělové hrázi*. Jméno *Brejlský průsek* zmíněné respondenty LS1, LS2 a LS6 s nejvyšší pravděpodobností označuje cestu dříve zapsanou jako *Brejlská pěšina*. Nejstarší lánské mluvčí A a B tuto cestu uvádějí pod jménem *Brejlský průsmyk*. Přestože apelativum *průsmyk* označuje vhloubený útvar terénní členitosti, toto PJ zanecháváme v této kategorii z důvodu jeho užívání pro lesní cestu. Jména *Františkánská* (LS1), *Ložovská* (LS1) a *Lipovka* (LS1, LS4, LS9) byly dříve pojmenováním pro lesní díl a dnes jsou jimi označovány lesní cesty, v případě *Lipovky* alej. Posledním z těchto jmen je *Ouvozina*, které

však bylo zaznamenáno až r. 1966 jako díl lesa a v současnosti jím informátor LS1 označuje cestu. Žádnou změnou neprošlo PJ pro zatačku státní silnice z Lán do Nižbora *U zajetýho* uvedené respondentkami A a C.

Mezi rokem 1966 a současností se dochovala další tři jména. *Bílá cesta* je známá hlavně pro obyvatele Lán (A, B, C, D, E, I, J, LS1, LS10), PJ *Tarasová cesta*, roku 1966 zapsaná v podobě *Na tarase*, je uváděna LS1 a LS7 a *Tisícová cesta* jen LS1. Zvláštním případem je zde PJ *Černá cesta*, toto jméno bylo roku 1966 zapsáno pro již tehdy zrušenou cestu k dolu Betti (viz níže PJ *Betyňka*), v současnosti je ovšem tímto jménem mluvčími LS1, LS2, LS6, LS7 a LS8 označována úplně jiná cesta na opačné straně lánského katastru, proto se jedná o nově vzniklé jméno.

Jména zapsaná v roce 1940 a znovu uváděná až dnešními mluvčími jsou v této kategorii pouze dvě. Prvním je PJ pro křižovatku *U Kolmana* zmíněné mluvčími A, FP, LS1, LS4 a LS9. Druhým je jméno pro kaštanovou alej zapsané roku 1940 v podobě *V kaštance* a dnešními respondenty je uváděno jako přímé pojmenování *Kaštánka* (A, G, H, LS4) nebo *Kaštanka* (B, LS5).

Nově vzniklých pojmenování pro veřejné, lesní a polní cesty, kromě výše již zmíněného PJ *Černá cesta*, uvedli současní respondenti celkem 28: křižovatka *Alžběta* (FP), *Arcivévodská* (LS1), *Barborská* (LS1, LS7), *Betonka* (B), *Cesta přes srdce* (LS1), *Dlouhá míle* (LS1, LS9), *Ešnerovka* (LS1, LS5, LS8, LS10), *Hraniční cesta* (LS1, LS8), *Jungmanka* (LS3), *Kolomazná* (LS8)/*Kolomazna* (LS1), *Kopaná cesta* (LS1), *Kroupovic ouvůzek* (V1), *Lánská vozová* (LS1, LS7), *Macháčkova cesta* (LS1)/*Macháčková* (LS1, LS3 LS6), *Oudolka* (LS1, LS8, LS9), *Škvárovka* (LS1, LS8), *Třetí průsek* (LS8), *U kamene* (LS1), *V močálech* (LS1), *Vašírovská cesta* (LS2), *Za Hamouzem* (D), *Zelený průsek* (LS1, LS4), *Zemanka* (LS1). Opět zde narážíme na případ, kdy jedno jméno označuje dvě odlišné cesty, jedná se o PJ *Rynholecká cesta*, kterým nejstarší lánská mluvčí (A) označuje tutéž cestu, jakou nejstarší vašírovský informátor (V1) uvádí pod jménem *Cesta pod Starým zámkem*. PJ *Rynholecká cesta* je respondenty LS1 a LS6 označována cesta, která navazuje u políčka *Amerika* na cestu *Šámalku* a stáčí se vpravo, směrem na Rynholec. Podobně je tomu i dalších dvou PJ. Jménem *Nová cesta* mluvčí LS1 označuje lesní cestu v Lánské oboře a stejným hodonymem nazývá informátor V1 spojnici *Vašírova* se státní silnicí vedoucí na *Karlovy Vary*. Druhým je PJ *Ouvůzek* uváděné respondentkami A–C, mezi Lány a Vašírovem vedlo v polích hned několik pěšin a cestiček, všechny pojmenované takto. Nejspíš proto vznikla potřeba alespoň jeden z nich odlišit přivlastňova-

cím adjektivem Kroupovic (viz výše).

2.4 Hydronyma

Ve skupině hydronym, tedy PJ pro vodní objekty, uvádíme jména pro obecní i lesní rybníky, potoky, přehradní nádrže, koupaliště, studánky a rašeliniště.

2.4.1 PJ pro vodní objekty

Tab. č. 8: PJ pro vodní objekty		
1940	1966	2014
XXX	XXX	Drahý rybník
XXX	Flekmauz	XXX
XXX	Klíčava/Klíčavský potok	XXX
XXX	Klíčavská přehrada	Klíčavská přehrada
Kouglův rybník	Kouglův rybníček	Kouglův rybník
XXX	Koupaliště	Pánova louka/Pánovka/Na Pánovce
XXX	XXX	Kroupovic rybníček/Rybník Honzy Kroupy
XXX	XXX	Křišťál
XXX	Lánský potok	Lánský potok
XXX	XXX	Na rašelině
Pilský/Rudský rybník	Pilský/Rudský rybník	Pilský rybník/Pilčák
XXX	XXX	Ručičky/U Ručiček
XXX	Studánka u Betyňky	Studánka/U studánky
XXX	XXX	Studánka pod habry
XXX	XXX	Studánka u Krejzovic
U cihelny	U cihelny	Cihelna
V haltýřích	V Haltýřích	V haltýřích/Haltýře
XXX	XXX	Vašírovský rybník
XXX	XXX	Železný potůček
XXX	XXX	Židovna
XXX	Židovský/obecní rybník	Židovský rybník

V soupisu z roku 1966 je zaznamenáno 11 PJ pro vodní plochy, z nichž dvě nebyla zapsána do kroniky v roce 1940, ani je neuvádí současní respondenti, což je překvapivé u PJ *Klíčava/Klíčavský potok*, na základě kterého vznikla pojmenování *Klíčavský luh* a *Klíčavská přehrada*, která naši informátoři uvádějí.

Čtyři jména byla zaznamenána v letech 1940 i 1966 a zmiňují je i naši informátoři, v původní i pozměněné podobě. U jména *Kouglův rybník* došlo jen k drobné změně, roku 1966 bylo zapsáno jako *Kouglův rybníček*, v současnosti jej uvádí mluvčí LS1. *Pilský*

rybník zmíněný takto respondenty LS1, LS2, LS4, LS9 a informátorkami A a LS5 ve zkrácené podobě *Pilčák* byl dříve zaznamenaný i jako *Rudský rybník*, jelikož leží na hranici katastrů obcí Lány a Ruda v těsné blízkosti hájovny *Rudská pila* (viz níže v odd. Osídlené objekty). PJ *Cihelna*, dříve zapsané v předložkové podobě *U cihelny*, uvádí pouze respondent LS1 jako bývalý název lesního rybníčku *Křišťál*. Toto nové pojmenování uvádí kromě mluvčího LS1 dalších 7 respondentů (LS3, LS6, A, B, F, G, H). Posledním jménem zaznamenaným ve všech třech obdobích je PJ *V haltýřích*,³⁷ v této podobě uváděné respondenty LS2 a LS3, přímé pojmenování *Haltýře* uvádějí informátoři B, LS7 a LS10.

Pět jmen zapsaných až v roce 1966 se vyskytuje i v odpovědích současných respondentů. PJ *Klíčavská přehrada* pro nádrž na pitnou vodu vybudovanou r. 1951 na *Klíčavském* a *Lánském potoce* uvádí respondenti B, LS1 a LS2. Jméno *Lánský potok* zmiňují pouze informátoři A a LS1, druhý zmíněný mluvčí dodává, že jde o vodní tok protékající *Lánským luhem*. PJ zapsané roku 1966 jako *Studánka u Betyňky* časem přišlo o vyjádření relačního objektu, nejmladší vašírovská mluvčí V3 uvádí podobu *Studánka* a nejstarší lánské informátorky A a B předložkovou formu *U studánky*, čímž myslí samotný pramen a polohu v těsném okolí studánky. O PJ *Židovský rybník* se zmiňuje pouze respondentka B, i když se jedná o oficiální název vodní nádrže. Nyní věnujme pozornost poněkud komplikovanějšímu případu jména *Pánova louka*, v této podobě již výše uvedenému v odd. Agronyma. V soupisu z roku 1966 je hned pod tímto jménem označujícím skutečně louku PJ *Koupaliště*, pod kterým se skrývá jeden z rybníků na východním konci Pánovy louky upravený na začátku 60. let 20. století na koupaliště. Současní mluvčí znají tento rybník pod názvem Pánova louka (B, C, E, G, H, J, LS1), přejal tedy pojmenování zmíněné louky. Někteří upřednostňují univerbizovaný název *Pánovka* (B, C, D, E, G, H, I, J, LS1, LS5, LS6, LS7), informátor LS9 uvádí množné číslo *Pánovky* (rybníčky tam jsou 3) a respondentka A předložkovou podobu *Na Pánovce*. Přibližně polovina mluvčích uvádějících zkrácenou verzi jména zmínila i jméno původní, dvouslovné.

Jmen zaznamenaných až během výzkumu v roce 2014 zde zařazujeme 10 včetně již zmíněného PJ *Křišťál*. Šest z nich se vztahuje k objektům ve Vašírově a jeho blízkém okolí. Rašeliniště pod Vašírovem je respondentkami A a V3 označováno předložkovým výrazem *Na rašelině* a mluvčí V2 tutéž lokalitu nazývá jménem *Židovna*. Nejstarší vašírovský informátor zmiňuje jména pro dvě studánky *Studánka Pod habry* a *Studánka u Krejzovic*, které již neslouží svému účelu, a také PJ *Kroupovic rybníček*, které

---

³⁷ Toto PJ je výše zařazené i jako luh na základě odpovědí mluvčího LS1.

respondentka V2 uvádí ve formě jména s neshodným přívlastkem *Rybník Honzy Kroupy*. Posledním vašírovským hydronymem je PJ *Vašírovský rybník* pro již neexistující zavezenou vodní nádrž. Uvádí jej mluvčí A, vašírovští informátoři V1 a V2 zmiňují jméno *U rybníka*, které jsme zařadili mezi PJ pro polohy a lokality (viz níže). Zatímco vašírovská hydronyma označují převážně již zaniklé vodní zdroje, u posledních tří nově zmíněných jmen jde o podobný případ pouze u PJ *Železný potůček*,³⁸ uvedeného informátorkou F. Jméno *Drahý rybník* uvádí respondent LS1, *Ručičky* informátoři LS1 a LS10 a předložkovou podobu *U Ručiček* respondent LS3; obě PJ označují existující rybníčky ležící pod sebou v Lánské oboře.

2.5 Oronyma

2.5.1 PJ pro útvary terénní členitosti

Tab. č. 9: PJ pro útvary terénní členitosti		
1940	1966	2014
Cihlár/v cihlárích	Cihlár	Cihlár
XXX	XXX	Červená vrška
Dlouhý hřeben	Dlouhý hřeben	XXX
Habrová stráň	Habrová	XXX
Hakový skály	Hákovy skály	XXX
Hluboký úvoz	Hluboký úvoz	XXX
XXX	XXX	Holubín
Kobyli hlava	Kobyli hlava	Kobyli hlava
Kocourová	Kocourová	Kocourová
XXX	XXX	Kopanina
Kozí hřbety	Kozí hřbety	Kozí hřbety
Kutnýř	Kutnýř	Kutnýř/Kutníř
Malý Široký	Malý Široký	XXX
Malý Zakopaný	Zakopaný malý/Zakopánek	XXX
Marjánčina	Marjánčina	XXX
XXX	Mohyla Bojů	XXX
Na pekáči	Na Pekáči	XXX
Na Vrchách	Na vrchách	Na vrchách
Nad rybníkem	Nad rybníkem	XXX
Ovčanda	XXX	Ovčanda
Panenská stráň	Panenská stráň	XXX
Peluňková stráň	XXX	Peluňková stráň
XXX	Plátěný	XXX

³⁸ Domníváme se, že toto PJ poradila respondentce F její babička, jelikož jinak mezi mladou generací známo není.

Sedmihory	Sedmihory	Sedmihora/Sedmihory
XXX	XXX	Sobín
XXX	Stará vartovna	XXX
XXX	XXX	Starý zámek
Šance	Šance	Šance
Tok	Tok	XXX
U psí boudy	U psí boudy	XXX
U stožáru	U Stožáru	XXX
Velký Široký	Velký Široký	XXX
Velký Zakopaný	Zakopaný velký	XXX

Do kategorie oronymů zařazujeme PJ pro různé útvary terénní členitosti, vrchy a návrší, svahy a stráně, vhloubené útvary. Většinu jmen pro údolí jsme však zařadili výše do PJ pro luhy a loučky (viz odd. Agronyma). V roce 1966 byla většina toponymů zde uvedených zapsána jako díl lesa s různou specifikací tvaru, například vrch, vrch se svahy, svah, návrší. Těchto jmen zde uvádíme 26, z nich 3 byla zaznamenána jen toho roku a 15 i roku 1940, v současnosti nikoli. Zbývajících 8 jmen bylo ve stejné podobě známo ve všech třech zkoumaných obdobích, 6 z nich uvádí vždy jeden respondent. Jména pro návrší *Kobylí hlava* a *Na vrchách* a stráně *Kocourová* zmiňuje mluvčí LS1, oronymum *Cihlář* respondentka LS10, jméno pro vrch *Kozí hřbet* informátor LS9 a pro vrch *Šance* informátorka LS5. U posledních dvou PJ respondent LS1 uvádí vždy jinou variantu než ostatní informátoři. V případě jména *Kutnýř* uvedeného čtyřmi respondenty (A, LS6, LS8, LS9) a zapsaného v této podobě i dříve, mluvčí LS1 uvádí změkčenou variantu *Kutníř*. Naopak u PJ *Sedmihory* respondent LS1 uvedl tutéž podobu, ve které bylo toto jméno zapsáno v letech 1940 a 1966, zatímco informátoři LS7 a LS10 zmiňují jméno ve tvaru singuláru, tedy *Sedmihora*.

PJ *Ovčanda* a *Peluňková stráně* byla zapsána roku 1940 a od té doby je znovu uvádí až současný respondent LS1, druhé zmíněné jméno i informátor LS7.

Jména zjištěná až v současnosti zde uvádíme čtyři, přičemž dvě již byla zmíněna výše. Jedná se o jména *Sobín* a *Starý zámek* označující kromě lesa i svah či kopec, na němž onen les leží. S těmito jmény souvisí i PJ *Holubín*, kterým v současnosti respondenti D a V1 označují již jen svah či kopec na katastru města Stochov, ve středověku tam stála další tvrz či ves zvaná *Holubín*.³⁹ Posledním oronymem je jméno *Červená vrška* uvedené informátorem LS4.

³⁹ Viz Profous, 1947, s. 595.

2.6 Polohy a lokality

Do této kategorie anoikonym zahrnujeme všechna jména, která označují nějaké místo, konkrétně polohu, lokalitu či bod mimo lesní pozemky.⁴⁰ Svou strukturou prepozice + apelativum, případně prepozice + adjektivum + apelativum se vymezují vůči jinému, tzv. relačnímu objektu,⁴¹ který se nachází v těsné blízkosti pojmenované polohy.

2.6.1 PJ pro polohy a lokality

Tab. č. 10: PJ pro polohy a lokality		
1940	1966	2014
XXX	XXX	Na kopečku
XXX	XXX	Na ohrádce/Na vohrádce
XXX	XXX	Na panelech
XXX	XXX	Pod habry
XXX	XXX	Šukák/Na šukáku
U Bílý cesty	XXX	XXX
U cihelny	XXX	U cihelny
U Černý cesty	XXX	XXX
XXX	XXX	U drůbežárny
U dubu	U dubu	XXX
XXX	XXX	U dvou/U třech lip
U hrušky	U hrušky	XXX
U hřbitova	XXX	U hřbitova
XXX	XXX	U kasáren
XXX	XXX	U kašny
XXX	XXX	U kostela
U kůlny	U polní kůlny	U kůlny
XXX	XXX	U lavičky
U lipky	XXX	U lipky
XXX	XXX	U rybníka
U skály	XXX	U skály/Na skále/Ve skále/Skála
XXX	U špejcharu	U špýcharu
XXX	XXX	U zámku
Za bránou	XXX	U brány/U starý brány

Jména získaná anketou v roce 1966 zde uvádíme pouze 4. Ve vzniklém soupisu u jmen tohoto typu byl v kolonce „Druh“ uveden vždy ten relační objekt, podle kterého byla daná poloha pojmenovaná. Proto zde zařazujeme jen ta PJ, u kterých víme, že jimi současní

⁴⁰ PJ pro polohy a lokality v lese jsme zařadili výše v odd. Agronyma.

⁴¹ Pojem „relační objekt“ viz Pleskalová (1992).

mluvčí označují místo a ne daný objekt. Jen jméno *U kůlny* bylo zaznamenáno v letech 1940 a 1966 i v současnosti (uvádí jej respondentka A), v r. 1966 bylo doplněno přívlastkem „polní“. Jména *U dubu* a *U hrušky* už současní mluvčí neznají a *U špejcharu/U špýcharu* naopak nebylo zapsáno v r. 1940, roku 1966 jej zaznamenali jako místní část, ale dnes jím informátorky A, B a I označují polohu u bývalé sýpky na obilí, zvané špýchar/špejchar.⁴²

Mezi rokem 1940 a současností se zachovalo 5 jmen, lokality *U cihelny* a *U hřbitova*⁴³ uvádí pouze mluvčí A. Polohu *U lipky* zmiňují lánské obyvatelky A–D, tři z nich uvádějí podobu *U Lipky* a dokazují tak vliv stejně znějícího názvu ulice, kterému ovšem PJ předcházelo. Další jméno patří mezi komplikovanější případy, protože jej současní mluvčí uvádí ve 4 různých variantách, ale všichni jím označují totožnou lokalitu, místo bývalého hlubokého opukového lomu, který byl zavezen. Zde zařazujeme všechny podoby: *U skály* (tak bylo PJ zapsáno roku 1940 a v současnosti uvedeno mluvčí A), *Na skále* zmiňuje respondentka D, *Ve skále* informátorka F a přímé označení *Skála* respondentka C. Jako poslední sem řadíme jméno, u kterého se rovněž proměnila jeho podoba a lehce i obsah. V roce 1940 bylo zapsáno PJ *Za bránou*, což svědčí o větší vzdálenosti či rozsahu pojmenované lokality, v dnešní době je rozšířená podoba *U brány* (respondenti A, B, D, E, G, J, LS2, V3) a informátorka I zmiňuje podobu *U starý brány*, obě tyto varianty označují polohu na konci dnešní Berounské ul., kde dříve stála jedna ze starých oborních bran.

Nově zmíněných PJ zde zařazujeme 13. Jména *Na kopečku* a *Na panelech* uvádí mluvčí V3, místo na vašírovském náměstíčku označují V1 a V3 jménem *Na ohrádce* a V2 ve znění s protetickým /v/ *Na vohrádce*. Jména pro polohy *Pod habry* (zřejmá je souvislost s PJ *Studánka pod habry*, viz odd. 2.4 Hydronyma), *U drůbežárny*, *U kašny*, *U kostela* a *U zámku* zmínila pouze mluvčí A. Dva zaměstnanci Lesní správy uvedli PJ pro polohu *Šukák* (LS9)/*Na Šukáku* (LS7), které označuje místo u státní silnice 116 využívané k intimním hrátkám milenců. Polohu *U lavičky* uvedl jen informátor LS1. Nejstarší lánské mluvčí A a B uvádějí PJ pro jednu polohu s rozdílem v množství relačních objektů, první zmiňuje jméno *U 2 lip* a druhá totéž místo označuje jménem *U třech lip* (lípy původně byly opravdu tři, jedna byla zničena po zásahu bleskem). Poloha *U kasáren* je známá pro respondenty A a J (babička s vnukem) a V3. Nakonec uvádíme opět trochu složitější

---

⁴² V současnosti po rozsáhlé rekonstrukci tato budova slouží již 12 let jako Muzeum T. G. Masaryka v Lánech.

⁴³ Respondenti B a FP uvádí jméno *Lánský hřbitov*, to ale nezařazujeme do žádné z kategorií PJ, protože se podle nás o pomístní jméno nejedná.

případ, kdy jedno PJ označuje více objektů. Jedná se o PJ *U rybníka*, kterým informátorka A označuje polohu u lánského Židovského rybníku a vašírovští respondenti V1 a V2 jej zmiňují pro místo po rybníce v 70. letech zavezeném.

2.7 Jména dalších neosídlených objektů

Tato kategorie anoikonym je velmi rozmanitá, protože zahrnuje rozličné neosídlené objekty, které nemohly být zařazeny do kategorií přesně vymezených. Zařazujeme sem tedy pomístní jména pro kříže, kapličky, pomníky a památníky, památné stromy, důlní šachty, oborní brány a ruiny starých sídel.

2.7.1 PJ kapličky, kříže, pomníky a památníky, památné stromy, doly, lom aj.

Tab. č. 11: PJ pro kapličky, kříže, pomníky, památné stromy, doly, lom aj.		
1940	1966	2014
XXX	XXX	Anna
XXX	XXX	Armáda/Na Armádě
XXX	Bechnerův křížek	XXX
XXX	Brána u Myší díry	Myší díra (brána)
Červený kříž	Červený kříž	Červený kříž
XXX	XXX	Čumilův dub
Dohodový dub	Dohodový dub	Dohodový dub
XXX	Hamouzovic křížek	XXX
Jivno	Jivno/Hyvno	Jivno
Lánská lísa	Lánská brána	Lánská lísa/brána
XXX	XXX	Laura
Myší díra	Lom Myší díra	Myší díra/Myšina
XXX	Masarykův kámen/u Masarykova kamene	Masarykův kámen
XXX	XXX	Památník
XXX	XXX	Paraplíčko
Petrův kámen	XXX	Petrův kámen
XXX	XXX	Plečnikova kašna
XXX	XXX	Pomník A. Vágnera/U Vágnera
XXX	Portův pomníček	Port
XXX	XXX	Pytlák/U pytláka
XXX	XXX	Sobín
XXX	XXX	Spálený dub
XXX	XXX	Starý zámek
U Betyanky	Betynka	Betynka/Betinka/Betyna
U bílého kříže	Bílý kříž	XXX
U černého kříže	Černý kříž	XXX

XXX	U kapličky	U kapličky/Vašírovská kaplička
XXX	U křížku	XXX
U Panny Marie	U Panenky Marie ⁴⁴	U Panenky Marie/Panenka Marie/Kaplička Matky Boží Panna Marie
U Spáleného křížku	U Spáleného křížku	U Spáleného/Spáleného křížku
U zlatého kříže (U Křížku)	U zlatého kříže	Křížek
V koutě u Kříže	U kříže/U třech svatých	U kříže/U tří křížů/Sousoší Kalvárie
XXX	Vašírovská lísa	Vašírovská lísa
XXX	Vašírovský lom	XXX
Zajícův dub	Zajícův dub	Zajícův dub
Zelený kříž	XXX	Zelený kříž/U Zeleného kříže

Jmen, která spadají do kategorie neosídlených objektů a byla zapsána roku 1966, zde zařazujeme 22. Čtyři jména byla zaznamenána pouze tohoto roku, tři z nich označovala již neexistující křížky. Čtvrté PJ, *Vašírovský lom*, má zřejmou souvislost s variantami PJ *U skály* (viz výše). Označuje totiž stejný opukový lom, který se nacházel na tomto místě. Dvě jména se nedochovala do současnosti, ale byla zaznamenána v letech 1940 i 1966, jen původně jako nepřímé a později jako přímé pojmenování.

Ve všech třech sledovaných obdobích bylo známo 11 jmen. Pouze tři jména uvádí vždy jen jeden respondent (v případě PJ *Červený kříž* dvojice informátorů LS2). Jméno *Lánská lísa* explicitně zmiňuje pouze LS1, ale o dřívější existenci této brány vědí i respondenti, kteří uvedli PJ pro polohu *U brány* (viz výše). Mluvčí B uvádí jméno *Křížek*, který dřív byl skryt pod PJ *U zlatého kříže*. Další dvě jména zmiňuje více respondentů ve shodné podobě: *Dohodový dub* (LS1, LS10, A, B, J, FP) a ruiny hradu *Jivno* (A, B, LS1). Ostatní PJ jsou informátory uváděna ve dvou nebo třech variantách, ale nejznámější je vždy podoba dochovaná z předchozích let. PJ pro lom *Myší díra* uvádějí 4 respondenti (A, B, LS4, LS5) a mluvčí LS10 zmiňuje podobu *Myšina*. Jméno pro bývalou důlní šachtu v roce 1940 zapsané jako *U Betyňky* zná 8 respondentů (A, B, C, F, H, I, LS2, LS10) ve znění *Betyňka*, informátorka E užívá pojmenování *Betyna* a informátor LS3 *Betinka*. PJ pro kapličku a přilehlý prostor *U Panenky Marie* zmiňuje 6 respondentů (LS2, A, B, C, D, E), 2 informátoři znají pojmenování pouze pro kapličku v podobách *Panenka Marie* (LS9) a *Kaplička Matky Boží Panna Marie* (FP). Vyrovnaný poměr je u PJ *U Spáleného křížku*,

⁴⁴ Toto PJ bylo v roce 1966 zapsáno jako zatačka silnice, ale dnes se používá výhradně pro kapličku zasvěcenou Panně Marii a přilehlý prostor.

tuto variantu uvedli 3 respondenti (A, C, LS2) stejně jako spisovnou verzi *U Spáleného křížku* (B, F, J). Parčík s Kristem na kříži a sochami dvou svatých, dříve zapsaný jako *V koutě u Kříže* a *U kříže* nebo *U třech svatých*, je znám současným respondentům ve třech podobách: *U kříže* (C), *U tří křížů* (A, J) a *Sousoší Kalvárie* (B, J). Památný strom známý jako *Zajícův dub* (A, B, LS1, LS2, LS5, LS10) uvádí pouze respondentka F v předložkové formě *U Zajícova dubu*.

Zjistili jsme 5 jmen, která byla zapsána až roku 1966 a jsou známá i dnešním uživatelům. PJ pro bránu u *Myší díry* explicitně zmiňuje 4 mluvčí (B, LS1, LS2), ale s největší pravděpodobností tuto jedinou zachovanou oborní bránu znají rovněž informátoři uvádějící jméno bývalého pískovcového lomu *Myší díra* (viz výše). *Masarykův kámen* umístěný v *Lánské oboře* zná minimálně 7 respondentů (A, B, FP, LS1, LS2, LS5). Na nehodu motocyklisty v 50. letech upomíná jméno pro pomníček a polohu *Port* uvedené informátorem LS4. Jméno pro církevní stavbu *Vašírovská kaplička*, zmíněné mluvčí B, uvádějí další 3 informátoři (A, V1, V2) jako nepřímé pojmenování *U kapličky*. PJ pro již neexistující bránu *Vašírovská lísa*⁴⁵ zmínilo 7 informátorů (A, B, D, LS1, LS2, LS4).

Dvě jména z této kategorie byla zapsána v kronice roku 1940 a znovu uvedena až současnými respondenty: *Petrův kámen* (LS1, LS4) a *Zelený kříž* (LS1, LS2) či *U Zeleného kříže* (LS7).

Nově uvedených jmen zde zařazujeme 11. První dvě spolu úzce souvisí, jelikož PJ *Anna* uvedené informátorkami A, B a C je původním pojmenováním dolu později neoficiálně zvaného *Armáda* (A) či *Na Armádě* (I). Respondent LS1 zmiňuje jméno *Čumilův dub* jako možnou variantu PJ *U čumila* zařazeného výše jako poloha v lese. Dvojice informátorů LS2 uvádí jméno *Památník*, který má být upomínkou na pád americké stíhačky r. 1945. Dalším památníkem je tzv. *Paraplíčko* postavené na počest ruských vojáků a zmíněné respondenty B, E, FP a LS2, znají ho ovšem i respondentky A a I, jež uvedly PJ pro polohu v lese *U Paraplíčka*. Informátorka D zmínila jméno pro vodní stavbu *Plečnikova kašna*, k níž odkazuje mluvčí A pojmenováním pro polohu *U kašny* (viz výše). Na tragickou událost upomínají dvě varianty jména pro pomníček v lese, jsou jimi *Pomník A. Vágnera* uvedené informátory FP a LS1 či *U Vágnera* zmíněné dvojicí LS2. Stejnou motivaci má PJ pro díl lesa *Vágner* (viz výše). Respondenti LS2 také uvádějí jméno *Pytlák*, jímž je mylně označena socha anglického lovce. Ke stejné soše se vztahuje mluvčí A nepřímým

---

⁴⁵ O této bráně jsme našli poznámku i v materiálech z roku 1940 u pozemkového jména *U Vašírovské lísy* (viz výše).

pojmenováním *U pytláka*. Informátorka LS10 jako jediná uvádí přímé pojmenování pro požárem zasažený strom *Spálený dub*, kterého bylo využito jako relačního objektu v PJ pro polohu v lese *U spáleného dubu* (viz výše). Na závěr zde znovu zařazujeme dvě spolu těsně související jména, jimiž jsou kromě lesa a svahu (viz výše) označovány primárně ruiny středověké tvrze. Prvním je původní jméno samotné tvrze *Sobín* zmíněné nejstaršími lánskými informátorkami A a B a druhým je PJ *Starý zámek* uvedené 6 respondenty (A, C, E, I, J, LS9) a sedmou respondentkou F v podobě *Na Starém zámku*.

2.8 Jména osídlených objektů

2.8.1 Pojmenování pro místní části, hájenky a další osídlené objekty

Tab. č. 12: Pojmenování pro místní části, hájenky aj.		
1940	1966	2014
XXX	XXX	Amálie
XXX	XXX	Brejl/Brejlák
XXX	Cajkhaus	Cajkhauz
XXX	XXX	Červená kůlna
XXX	XXX	Doktorovna
XXX	XXX	Dolní Vašírov
XXX	XXX	Důchod'ák
XXX	Flusárna/Flusovna	XXX
XXX	hájovna Fialková	Fialková
XXX	Hájovna Hořkovec	Hájenka Hořkovec
XXX	hájovna Lánská lísa	XXX
XXX	hájovna Píně	Píně
XXX	hájovna Pustá Dobrá	Pustá Dobrá/Pustinka
Markyta	hájovna sv. Markéta	Markéta
XXX	hájovna Šance	Na šancích
XXX	hájovna Vašírovská lísa	hájovna Vašírovská lísa
XXX	hájovna Zakopaný	Zakopaný
XXX	Hláška	U Beznosků
XXX	XXX	Horní Vašírov
XXX	XXX	Hospoda U Navrátilů
XXX	XXX	Chata v luhu
Kaly	XXX	Kaly/Na Kalích
Klíčavská hájovna	hájovna Klíčava	Klíčavská hájovna
Krchůvek	XXX	Krchůvek
XXX	XXX	Leontýna
XXX	Leontýnský dvůr (statek)	XXX
XXX	Lesní správa kanceláře presidenta republiky	Lesní správa
XXX	Lihovar	XXX

XXX	XXX	Lovecký zámek
XXX	Mašina	Mašina
XXX	XXX	Melenovic ulice
XXX	Myslivna Ploskov	Ploskov
Na Ohradech	Na ohradách	Na Ohradech/Na Vohradech
XXX	Na Rafandě	Rafanda
Nové Dvory	Nové Dvory	Nové Dvory/Nový Dvora/Dvora
XXX	Ploskov	Ploskov
Rudská pila	Hájovna Rudská pila	Rudská pila/Hájenka Rudská pila
XXX	XXX	Statek U Jirkovských
XXX	XXX	Statek U Kindlů
XXX	XXX	Statek U Kroupů
XXX	XXX	Suchá louka
Šarváš	XXX	Šarváš
XXX	Štěpnice	Štěpnice
U Hamouze	U Hamouze/U Hamouzů	U Hamouzů
U Kříže: v koutě	XXX	XXX
U Šubrtu	U Šubrtu	Na Šubrtě/U Šubrtu
V domku/Staré Lány	Staré Lány	Staré Lány
V Chaloupkách	V Chaloupkách	V Chaloupkách
V maštálích	XXX	XXX
V Šubrtě	V Šubrtě/U Šubrtu/v Šubrtovně	Šubrt/Hájovna Šubrt
Vlčina	Vlčina	Vlčina
XXX	XXX	Zajíčkovna
XXX	Zámek Lány	Zámek Lány

Při celorepublikové soupisové akci bylo v roce 1966 zapsáno 30 jmen pro osídlené objekty, z nichž 4 pojmenování jen tohoto roku. Nejvýraznějším prvkem v této kategorii jsou jména hájoven⁴⁶ následována názvy místních částí.

Jmen, která byla zaznamenána ve všech třech zkoumaných obdobích, zde uvádíme 11. Jedná se o tři pojmenování pro stále stojící hájovny *Klíčavská hájovna* (B, LS1), *Rudská pila* (LS1, LS2, LS5)/*Hájenka Rudská pila* (LS4) a *Vlčina*⁴⁷ (B), dále jméno pro zaniklou hájovnu *Markéta* (LS2) a bývalou hájovnu přestavěnou na dvojdomek *Šubrt* (B, C, E, G, H, LS1, LS2)/ *Hájovna Šubrt* (D), podle které je pojmenovaná i přilehlá kolonie domků *U Šubrtu* (A, H)/*Na Šubrtě* (LS1, H). Podobně je to i se jménem *Staré Lány* (A), jenž

⁴⁶ V soupisu z roku 1966 je většina názvů hájoven zapsána v podobě apelativum „hájovna“ a vlastní jméno hájovny (např. hájovna *Fialková*). Některé tak byly zapsány zřejmě kvůli potřebě odlišit stejně pojmenované objekty (např. *Vašírovská lísa* pro bránu a přilehlou hájovnu). Od těchto názvů se liší jména, v nichž apelativum „hájovna“ či „myslivna“ je součástí vlastního jména (např. Hájovna Rudská pila).

⁴⁷ Respondent LS1 uvedl dřívější název hájovny *Ve štítě*, jež vznikl chybným překladem z německého *Gestüte*.

původně označovalo domek pro zaměstnance LS Lány a také nedalekou myslivnu, dále se přeneslo na kolonii dělnických domků a říká se tak i dnešní ulici *Lesní*. Další jméno má dvě varianty *Nové Dvory* (B, LS1, LS2)/*Nový Dvora* (A, H, LS1) a označuje kolonii hospodářských a obytných budov. Dvě jména uvedená respondentkou A byla původně označením pro místní části, dnes jsou tak nazývány ulice *Na Ohradech*⁴⁸ a *V Chaloupkách*. Jedenácté jméno označuje první lánskou usedlost, dům na východním okraji obce s. č. p. 1, *U Hamouzí*.

Jmen zapsaných až r. 1966 a znovu zaznamenaných v současnosti, se v této kategorii uchovalo 16. Prvním je označen již neexistující objekt, skladiště loveckého náčiní zvané *Cajkhauz* (C, LS2). Pod nepřímým pojmenováním *U Beznosků* se podle informátorek A a B skrývá rodinný dům ve Vašírově dříve známý jako *Hláška*. Stejně respondentky uvádějí i pojmenování správní budovy *Lesní správa*. Jménem *Rafanda* označuje mluvčí C ulici, kde se význam psiho štěkotu přenesl na sousedské vztahy, kteří tedy po sobě navzájem štěkají. Dalším již nepoužívaným pojmenováním místní části je *Štěpnice*, pod kterým byly zahrnuty 4 ulice a kterým respondentka B označuje dnešní ulici *Za Školou*. Stejná informátorka uvedla jméno *Zámek Lány*. Následujícími jmény jsou pojmenovány hájovny: *Fialková* (LS1, LS5, LS10), *Hájenka Hořkovec* (LS4), *Mašina* (B)/*U mašiny* (LS1), *Píně* (LS1, LS5), *Pustá Dobrá* (A, B, F, LS2, LS5, LS6, LS7, LS10, V3), *Na šancích* (LS2), *Vašírovská lísa* (B, F, LS2), *Zakopaný* (B, LS1, LS2, LS5, LS10)/*Na Zakopanym* (LS9). Jménem *Ploskov* (C, E, LS1, LS2) je kromě hájovny označován i dvůr a kolonie domků, také jde o zkrácenou verzi MJ *Lhota Ploskov*.

Dvě jména byla zapsána roku 1940 a znovu uvedena až současnými respondenty: *Kaly* (LS1, LS5)/*Na Kalích* (C) a *Krchůvek* (LS1, LS3, LS5, LS7). Obě pojmenování označují hájovny a přilehlý díl lesa.

Do této kategorie řadíme i 17 jmen, která byla zaznamenána až na základě našeho výzkumu během roku 2014. Jsou jimi označeny různé osídlené objekty, některé již dlouho slouží k jinému účelu. Jasným důkazem jsou dvě pojmenování uvedená respondentkami A a B, *Doktorovna* a *Důchod'ák*. První z nich je bývalé sídlo lékaře, ordinace i byt, nyní je to budova Obecního úřadu Lány. Druhé je předchůdcem *Lesní správy*, v této budově se dřív nacházel domov důchodců. Sedm jmen označuje objekty ve Vašírově. Respondentka V2 zmínila 3 usedlosti, *Statek U Jirkovských*, *Statek U Kindlů*, *Statek U Kroupů*, a jeden bývalý hostinec *Hospoda U Navrátilů*. V rodině informátorky V3 se užívají pojmenování

---

⁴⁸ Informátorka C zmínila variantu s protetickým /v/ *Na Vohradech*.

pro místní části *Dolní Vašírov, Horní Vašírov a Melenovic ulice*. Jméno *Amálie* (LS1, LS2, LS5) nese statek a bažantnice nedaleko *Myší díry*, leží zde i *Lovecký zámek* (LS4). Nedaleko *Amálie* se nachází usedlost *Zajíčkovna* (LS1) a osada zvaná *Brejl* (LS2) či *Brejlák* (LS3). Dále sem řadíme hospodářskou budovu zvanou *Červená kůlna* (LS2, LS10), prezidentské sídlo *Chata v luhu* (LS1) určené k rekreaci, lovecký zámeček *Leontýna* (A, LS1, LS5) a hájovny *Suchá louka* (LS1, LS5, LS8) a *Šarváš* (LS7, LS10).

Do této kategorie by spadala i jména, která nám uvedla nejstarší lánská informátorka A a zná je i druhá nejstarší mluvčí B. Jedná se o pojmenování bývalých hostinců, sídel obchodů a služeb a dvou vil. Některé s těchto objektů zanikly úplně, jiné se zachovaly a slouží k jiným účelům (např. jako rodinné domy).

Výzkumem vývoje znalosti PJ v Lánech se prokázalo hned několik skutečností. U obyvatel Lán se potvrdil obecný předpoklad, že nejvíc jmen zná nejstarší generace, zatímco v paměti příslušníků střední generace a nejmladších respondentů se jich uchovává výrazně nižší množství. Zároveň ale musíme počítat s tím, že respondenti si v době vyplňování dotazníků a případných doplňujících rozhovorů nemuseli vzpomenout na všechna jména, která znají a užívají. Obecně lze shrnout, že jména, která byla uvedena větším množstvím respondentů, označují místa veřejně přístupná, která mají naši informátoři spojené s různými aktivitami, např. svah *Kopanina* se zimními radovánkami na sněhu, naopak rybník *Pánovka* s letním koupáním v přírodě a les a svah *Starý zámek* s ruinami tvrze *Sobín* nejspíš s procházkami do sousední obce Rynholec. Výrazný je zánik agronym označujících hospodářské pozemky, který souvisí především s tím, že zemědělstvím už se v obci téměř nikdo neživí a většina orné půdy je zastavěna rodinnými domy. Zajímavé je také to, že respondenti zejména nejstarší a střední generace často uváděli jména pro již zaniklé objekty, a přesto tato jména patřila mezi ta zaznamenaná až právě výzkumem současné znalosti.

Co se týče jmen z oblasti Lánské obory a lesů obhospodařovaných Lesní správou Lány (téměř 5, 8 ha pozemků), nepřehlédnutelné je jejich množství. To si vysvětlujeme hlavně tím, že tak rozsáhlou oblast je potřeba rozčlenit na menší části a objekty, ty pojmenovat na základě různých skutečností a pomocí těchto jmen se orientovat v terénu. V odpovědích mnohých zaměstnanců LS se odráží, v jaké části lesa či obory pracují, např. informátorka LS8 uvedla názvy objektů ležících převážně v katastrech obcí Běleč, Lhota či Žilina, tedy z jihovýchodní části sledovaného území.

2.9 Nový soupis PJ

Následující soupis pomístních jmen je výsledkem našeho terénního výzkumu aktuální znalosti PJ v obci Lány a vychází z pravých sloupců všech tabulek části Vývoj znalosti PJ. U jednotlivých jmen uvádíme údaje, jež zmínili současní respondenti, doplňujeme je také vysvětlivkami ze soupisu z roku 1966 a informacemi získanými na mapách ČÚZK.⁴⁹ U jmen označujících objekty ležící v jiném katastru než lánském bude na tuto skutečnost upozorněno.

2.9.1 Agronyma

2.9.1.1 PJ pro pole a díly polí (viz odd. 2.2.1, tab. č. 1)

- *Nouzov* – pole a lesík na západ od Lán, v katastru obce Rynholec, původně *Na Nouzově* (ČÚZK *Na nouzově*), minimálně od r. 1940.
- *U lihovaru* – díl polí a poloha vpravo od silnice na Stochov, v blízkosti bývalého lihovaru, původně *Nad lihovarem*, od r. 1888, kdy byl lihovar postaven, dosud.
- *U ovčína* – díl polí a poloha vpravo od silnice na Stochov, v blízkosti bývalého ovčína, blíže k zastavěné části Lán než díl *U lihovaru*, původně *Nad ovčínem* (ČÚZK *U ovčína*), od nepaměti dosud.

2.9.1.2 PJ pro sady a zahrady (viz odd. 2.2.2, tab. č. 2)

- *Blaho* – sad v Lánské oboře, údajně byl zřízen pro blaho lidu, PJ zaznamenané až v současnosti.
- *Getsemanská zahrada* – kaštanový sad v Lánské oboře, mezi *Prostředním Suchým* a *Klíčavskou hájovnou*, inspirace stejnojmennou zahradou v Jeruzalémě,⁵⁰ PJ zaznamenané až v současnosti.
- *Reichlovic zahrada* – ovocný sad, jenž je součástí svahu *Kopanina*, patří rodině Reichlových, PJ zaznamenané až v současnosti.
- *Ve Štěpnici* – ovocný sad na východním okraji obce Lány, význam apelativa štěpnice je ovocný, zvláště jabloňový sad,⁵¹ původně *Štěpnice* (ČÚZK *Štěpnice*), minimálně od r. 1940.

⁴⁹ Mapy Českého úřadu zeměměřického a katastrálního (ČÚZK) prohlížené prostřednictvím Mapového serveru Centra pro regionální rozvoj České republiky (www.mapy.crr.cz). Citováno 2. 6. 2015.

⁵⁰ Viz http://cs.wikipedia.org/wiki/Getsemansk%C3%A1_zahrada. Citováno 2. 6. 2015.

⁵¹ Viz *PSJČ* 1935–1957 nebo *SSJČ* 1960–1971.

- *Třešňovka* – sad a alej vedoucí k obci Tuchlovice, podle třešňových stromů, původně *Višňovka*, od nepaměti dosud.

2.9.1.3 PJ pro pole a louky (viz tab. č. 3, odd. 2.2.3)

- *Amerika* – lesní louka/políčko na konci cesty *Šámalka*, bývalé vojenské cvičiště, kde se vojáci měli dobře jako v Americe,⁵² roku 1966 zapsáno jako díl lesa a luk (ČÚZK *Amerika*), od nepaměti dosud.
- *Kněžská louka* – louka u *Požárských polí*, vlevo od silnice Lány – Křivoklát, katastr obce Městečko, název zřejmě podle souvislosti s knížecím rodem Fürstenberků, PJ zaznamenané až v současnosti (ČÚZK *Kněžská*).
- *Lánská* – louka u *Pařezin*, nedaleko *Kněžské louky*, katastr obce Městečko, název podle obce Lány, PJ zaznamenané až v současnosti (ČÚZK *Lánská seč*).
- *Palouk* – zatravněný prostor, který předcházal dnešnímu *Masarykovu náměstí* a areálu TJ Sokol Lány, jméno podle povahy prostoru, PJ zaznamenané až v současnosti.
- *Pánova louka* – louka na levé straně silnice od Lesní správy k Novým Dvům, pánem byl jeden z fürstenberských knížat, který si tuto louku oblíbil, od r. 1750 dosud (ČÚZK *Pánova louka*).
- *Pilařák* – louka u *Amálie*, katastr obce Ruda, pojmenována zřejmě podle fürstenberské pily, k níž vedla Pražsko-lánská koněspřežní dráha, PJ zaznamenaná až v současnosti (ČÚZK spíše lesní pozemek *Pilařák*).
- *Píňský palouk/Palouk Píně* – louka u hájovny *Píně*, v těchto místech v době 2. světové války pracovní tábor, jméno louky podle hájovny, PJ zaznamenaná až v současnosti.
- *Pustodoberská seč/Na pusté seči* – políčko nedaleko hájovny *Pustá Dobrá* směrem k hájovně *Suchá louka*, jméno podle zmíněné hájovny, PJ zaznamenaná až v současnosti.
- *V modřínech* – louka mezi *Pařezinami* a *Klíčavským luhem*, katastr obce Městečko, pojmenováno podle okolního porostu modřínů, PJ zaznamenaná až v současnosti.
- *Vejrovka* – louka nad Klíčavskou přehradou, katastr obce Městečko, jméno podle výskytu výra, PJ zaznamenaná až v současnosti (ČÚZK *Výrovka*).

⁵² Odborné výklady PJ *Amerika* nebo *V Americe* se přiklání k metaforickému vyjádření vzdálenosti pozemku od obce a jiným možnostem. Viz *Slovník pomístních jmen v Čechách I*, Praha 2005, s. 52n.

2.9.1.4 PJ pro louky a pastviny (viz odd. 2.2.4, tab. č. 4)

- *Červená mýt'* – louka v Lánské oboře, starší název, podle červeného zbarvení trávy za velkých such, 1966 zapsáno jako díl lesa a pastvin, od nepaměti dosud (ČÚZK lesní pozemek *Červená mýt'*).
- *Hrázka* – louka v Lánské oboře u *Masarykovy cesty*, r. 1966 zapsáno jako díl lesa, kde mladá kultura byla ohrazena proti okusu zvěří, od nepaměti dosud (ČÚZK louka, pastvina *Hrázka*).
- *Hrozný* – louka v Lánské oboře východně od *Klíčavské přehrady*, v katastru obce Běleč, podle pověsti tam přepadli a smrtelně zranili knížete Břetislava II., od nepaměti dosud (ČÚZK lesní pozemek *V hrozném*).
- *Kouglák* – louka v Lánské oboře, novější název pro *Červenou mýt'*, podle lesníka Kougla, po němž byl pojmenován i přilehlý *Kouglův rybníček* a díl lesa *Kouglůva ohrádka* (viz níže), PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Liščina* – louka v Lánské oboře, západně od Klíčavského luhu, podle výskytu lišek, r. 1966 zapsaná jako díl lesa a louky *Liščiná* (ČÚZK louka, pastvina *Liščina*), od nepaměti dosud.
- *Marjánčina louka* – pastvina v Lánské oboře mezi hájovnou *Zakopaný* a *Klíčavským luhem*, nedaleko lesního dílu *Marjánčina* ležícího na vrchu se svahy, PJ zaznamenáno až v současnosti (lesní díl *Marjánčina* zapsán r. 1966 i zachycen na mapách ČÚZK).
- *Prostřední Suchý* – louka a pastvina nad *Klíčavským luhem*, jižně od louky a pastviny *Zadní Suchý*, zřejmě podle suché půdy, r. 1966 zapsáno jako díl lesa na vrchu se svahy (ČÚZK lesní pozemek *Prostřední Suchý*), jméno známo od nepaměti dosud.
- *Sál/Na sále* – pastvina v Lánské oboře nedaleko *Marjánčiny louky*, jméno zřejmě podle rozlehlosti, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Šance* – louka v Lánské oboře, v katastru obce Lhota, jméno podle vojenského opevnění zvaného šance, r. 1966 zapsán pouze lesní díl na vrchu *Šance* a hájovna *Šance* (ČÚZK lesní pozemek *Šance*), jméno známé od nepaměti dosud.
- *Široký* – louka v Lánské oboře, nedaleko oblasti a bývalé hájovny *Zakopaný*, r. 1966 zapsána PJ *Velký Široký* a *Malý Široký* jako lesní díly na vrchu a svazích (ČÚZK lesní pozemky *Velký Široký* a *Malý Široký*), tato dvě jména známa od nepaměti dosud.
- *Vlčina* – louka v Lánské oboře nedaleko *Nových Dvorů*, podle dřívějšího chovu vlků v ohradách, r. 1966 zapsáno jako díl lesa a pastviny (ČÚZK lesní pozemek *Vlčina*), od nepaměti dosud.

- *Volské pastviště* – část louky u ploskovských polí, určená pro pastvu dobytka, katastr obce Lhota, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Zadní Suchý* – louka a pastvina nad *Klíčavským luhem*, severně od louky a pastviny *Prostřední Suchý*, zřejmě podle suché půdy, r. 1966 zapsáno jako díl lesa na vrchu se svahy (ČÚZK spíše louka, pastvina *Zadní Suchý*).

2.9.1.5 PJ pro lesy, díly lesů a polohy v lese (viz odd. 2.2.5, tab. č. 5)

- *Antonín* – část lesa jihozápadně od Lán, jméno podle bývalé uhelné šachty pojmenované po sv. Antonínu, nové PJ (ČÚZK *U Antoníčka*).
- *Bažantí líheň* – část bažantnice *Amálie*, pojmenováno podle účelu líhnutí mláďat bažantů, nové PJ (ČÚZK jen *Bažantnice*).
- *Březina* – díl lesa východně od *Pánovy louky*, bývalý březový les, nyní Pila Lány, od nepaměti dosud.
- *Čára* – část lesa nad *Klíčavským luhem*, pojmenování zřejmě metaforické podle tvaru pozemku, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Čihátko* – lokalita v lese nad *Klíčavským luhem*, vhodná k číhání na zvěř, zřejmě katastr obce Ruda, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK jiné *Čihátko* v katastru obce Lhota).
- *Finková* – část lesa nad depem *U svobody*, v katastru obce Ruda, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK louka, pastvina *Finková*).
- *Hajново náměstí* – lokalita v lese na asfaltové cestě k hájovně *Pustá Dobrá* určená ke skladování dříví, podle Karla Hajna, který tento sklad zřídil, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Hořkovec* – díl lesa západně od Lán, u rozhraní katastrů obce Lány a města Nové Strašecí, podle blízké hájovny *Hořkovec*, od nepaměti dosud (ČÚZK *Hořkovec*).
- *Hořkoveček* – díl lesa západně od dílu *Hořkovec*, u rozhraní katastrů obcí Lány a Ruda, zřejmě méně rozlehlý než díl *Hořkovec*, původně *Malý Hořkovec* (ČÚZK *Malý Hořkovec*), od nepaměti dosud.
- *Hyvina* – díl lesa v Lánské oboře obklopující *Hyvinský potok*, východně od hájovny *Píně*, zřejmě podle výskytu vrby jívy (jíva > jivina > hyvina), r. 1966 zapsána domnělá motivace jménem hradu *Jivno* > *Hyvno* (ČÚZK *Hyvina* i *Hyvinský potok*), od nepaměti dosud.
- *Jedlina* – díl lesa vpravo od silnice Lány – Nové Dvory, na jihozápad od budovy

Lesní správy, podle jedlového porostu, od nepaměti dosud (ČÚZK *Jedlina*).

- *Jezevčiny* – díl lesa západně od Lán, vlevo od silnice Lány – Křivoklát, podle jezevčích nor, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *V jezevčinách*).
- *Jivno* – část lesa v Lánské oboře nad Klíčavskou přehradou v okolí zříceniny stejnojmenného hradu, po kterém je díl pojmenován, ve skupině agronym nové PJ (ČÚZK pouze zřícenina *Jivno*).
- *Kapsa/V kapse* – lokalita v lese u ploskovských polí určená ke skládkování dříví, původně jen *Kapsa* (ČÚZK *V kapse*).
- *Klobouk* – díl lesa mezi *Píňským paloukem* a *Rudskou pilou* (podle respondenta LS1), r. 1940 zapsáno jako pozemek lesního oddělení v katastru obce Žilina (stejně tak na ČÚZK).
- *Kočka* – část obory nad *Klíčavskou přehradou*, r. 1940 uvedena mezi jmény ležícími na východ od *Zakopaného* mimo katastr Lán.
- *Koncentrák* – část lesa za oborním plotem na konci cesty *Šámalka*, sloužila jako aklimatizační obůrka ke koncentraci zvěře před vpuštěním do obory, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Konina* – část lesa mezi hájovnou *Píně* a *Klíčavským luhem*, v okolí bývalé koněspřežní dráhy, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK lesní pozemek i louka *Konina*).
- *Košál* – část lesa nad *Klíčavským luhem*, PJ zaznamenané až v současnosti.
- *Kouglova ohrádka* – díl lesa v Lánské oboře, východně od oblasti *Hrázka* a severozápadně od *Kouglova rybníku*, podle lesníka Kougla, od nepaměti dosud (ČÚZK *Kouglova ohrádka*).
- *Koza* – díl lesa u sýkořických polí, katastr obce Sýkořice, r. 1940 zapsáno jako nejjižnější lesní pozemek mimo lánský katastr spadající pod tehdejší Lesní správu státního statku (ČÚZK *Koza*).
- *Královský štont* – poloha v Lánské oboře nad *Jelením luhem*, místo na lov divokých prasat, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Krchůvek* – díl lesa vlevo od silnice Lány – Nižbor, jižně od Ploskova, v katastru obce Běleč, název podle bývalého keltského pohřebiště ležícího v těchto místech PJ známo minimálně od r. 1940 (ČÚZK kótovaný bod *Krchůvek* 472 m. n. m.).
- *Na srdci* – díl lesa v Lánské oboře, jižně od *Kouglovy ohrádky*, půdorys ve tvaru srdce, r. 1966 zapsána podoba *V srdci* (stejně ČÚZK) a r. 1940 obě varianty, od nepa-

měti dosud.

- *Nové depo* – lokalita v lese na skládkování dříví, přibližně 500 m od *Starého depa* (viz níže), svému účelu slouží kratší dobu než *Staré depo*, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Nové pole* – díl lesa u hájovny a osady *Brejl*, mezi dílem *Vágnér* a *Klíčavským luhem*, severně od dílu *Karas*, vlevo od silnice Lány – Křivoklát, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Obůrka* – díl lesa v Lánské oboře, jižně od Pánovy louky, PJ známé minimálně od r. 1940.
- *Pařeziny* – díl lesa v Lánské oboře, za oborním plotem u silnice Lány – Křivoklát, v katastru obce městečko, dříve výmladkový les (tvar lesa, který vzniká z pařezových a kořenových výmladků),⁵³ nové PJ (ČÚZK díl lesa *Pařezina* a hájovna *Pařeziny*).
- *Pětimezí* – oblast v lese, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Píňský žír* – díl lesa u silnice Lány – Křivoklát, severovýchodně od hájovny *Píně*, podle které je pojmenován, jméno známé od r. 1830 dosud (ČÚZK *Píňský žír*).
- *Pískárna* – díl lesa severně od Ploskova u zatáčky silnice Lány – Nižbor, dříve se tam těžil písek, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Na pískách*).
- *Pozdětina* – část Lánské obory pod *Klíčavskou přehradou*, z lovu v těchto končinách se vracel pozdě kníže Břetislav II., r. 1940 zapsáno *Malá Pozdětina* a *Velká Pozdětina* (ČÚZK *Pozdětina* a *Velká Pozdětina*).
- *Psinec* – díl lesa na východ od zámeckého parku, za prezidenta Husáka tam byly údajně kotce se psy, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Skotárka* – část lesa nad Klíčavským luhem, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Smutný kout* – část lesa nedaleko trasy bývalé koněspřežné dráhy, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Sokolí* – část Lánské obory nad *Klíčavskou přehradou*, zřejmě podle výskytu sokolů, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Staré depo* – lokalita v lese určená ke skládkování dříví, blízko hájovny *Hořkovec*, svému účelu slouží déle než lokalita *Nové depo*, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Starý zámek/Starej zámek* – les na severozápad od Lán, v katastru obce Rynholec, název podle středověké tvrze *Sobín*, jejíž ruiny skrývá tento les, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK tento les pod jménem *U Sobína*).

---

⁵³ Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDmladkov%C3%BD_les. Citováno 19. 7. 2015.

- *Střelnice* – areál střelnice pod lesem u Rudy (v jejím katastru), slouží k výcviku ozbrojených jednotek, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK pouze cesta *Ke střelnici*).
- *Šarváš* – díl lesa na jihovýchod od dílu a hájovny *Krchůvek*, v katastru obce Běleč, podle maďarského slova „szarvas“ znamenajícího jelen, r. 1940 zapsáno PJ Na Šarváši (ČÚZK díl lesa i hájovna *Šarváš*).
- *Šiškový les* – les nejbliže k silnici Kamenné Žehrovice – Žilina, v katastru obce Žilina, zřejmě podle porostu jehličnatých stromů, na kterých rostou šišky, jako akronymum označující díl lesa zaznamenáno až v současnosti (1940 poloha *U šiškového lesa*, ČÚZK *Šiškový les*).
- *Šutrovna* – část lesa u cesty *V močálech*, v katastru obce Žilina, dříve se tam těžil kámen, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *U šutrovny*).
- *Transformátor* – lokalita v lese nad *Klíčavským luhem*, vede tudy elektrické vedení, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Triangl/Trojhran* – remíz na polích mezi *Bažantnicí Amálie* a Novým Domem, v katastru obce Nový Dům, trojúhelníkový tvar, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U Alžběty* – díl lesa u křižovatky *Alžběta*, odkud vede odbočka silnice Lány – Křivoklát na Nový Dům a Rakovník, v katastru obce Ruda, oba názvy upomínají na lov císařovny Alžběty v 18. století odehrávající se v těchto místech, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *U Alžběty*).
- *U boučku* – díl lesa u silnice Lány – Nižbor směr Luby, v katastru obce Běleč, zřejmě podle buku, který tam roste jediný mezi jinými stromy, r. 1940 zapsáno PJ *U buku*.
- *U červené kůlny* – poloha v Lánské oboře na *Červené myti*, kde dříve stála velká kůlna, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U čumila* – poloha v Lánské oboře u stoletého dubu (viz *Čumilův dub*) v blízkosti *Kouglovy ohrádky*, na tomto místě čekali kočové a štolbové na panstvo, které střílelo v lese, od nepaměti dosud.
- *U kanálu/Na kanálu* – díl lesa mezi ploskovskými poli a Lhotou, podle vodního kanálu, katastr obcí Lhota a Žilina, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U mašiny/Na mašině* – poloha v lese u silnice Lány – Nižbor směr Ploskov, bývalá důlní šachta, která měla první parní stroj, stávala zde i hájovna, r. 1940 zapsáno PJ *U mašiny* mezi jmény v lesním oddělení mimo lánský katastr.

- *U (zmrzlýho) Matěje* – poloha v Lánské oboře u cesty z *Nových Dvorů* ke *Klíčavské hájovně*, kde kdysi umrzl křivoklátský posel Matěj, od nepaměti dosud (ČÚZK *U Matěje*).
- *U Němců* – poloha v Lánské oboře, kde jsou zřejmě pochováni Němci postřílení za 2. světové války, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U Paraplíčka* – poloha v lese u hájovny *Šubrt* vpravo od silnice Lány – Nižbor, v těsné blízkosti památníku *Paraplíčko* ve tvaru deštníku, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U pily* – část lesa u pily na *Nových Dvorech*, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U spáleného dubu* – díl lesa a samotný dub (viz i PJ *Spálený dub*), který byl sežehnut bleskem, v Lánské oboře u Masarykovy cesty, od nepaměti dosud (ČÚZK *U spáleného dubu*).
- *U svobody/Svoboda* – lokalita v *Klíčavském luhu* sloužící jako depo na skládkování dříví, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U šraňku* – díl lesa u hájovny Hořkovec, jméno podle závory/šraňky, od nepaměti dosud.
- *V kalhotech* – díl lesa v Lánské oboře za hájovnou Vlčina, r. 1940 uvedeno *Na kalhotech*.
- *Vágner* – díl lesa u křižovatky *Alžběta*, kde byl pytláky zabit lesní adjunkt A. Vágner, událost připomíná pomníček (viz níže PJ *U Vágnera*), PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Vápenec* – část Lánské obory jihovýchodně od Klíčavské přehrady u oborního plotu, zřejmě podle složení půdy, minimálně od r. 1940 (ČÚZK dva lesní pozemky *Vápenec* a vrch *Zadní Vápenec* s kótou 447).
- *Ve stříbrných smrcích* – poloha v Lánské oboře mezi dílem *U spáleného dubu* a křižovatkou *U Kolmana*, podle porostu smrku stříbrného, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Viktorínek/Viktorýnek* – díl lesa v Lánské oboře severovýchodně od *Klíčavské přehrady*, na rozhraní katastrů obcí Lány a Běleč, původ jména neznámý, PJ *Viktorýnek* zapsáno roku 1940 (ČÚZK 2x lesní pozemek *Viktorýnek*).
- *Vyhlídka* – přírodní vyhlídka nad *Klíčavským luhem*, na spojnici luhů *Jelení* a *Klíčavský*, oblíbené místo českých prezidentů, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Vypuštěný park* – díl lesa, bývalá část zámeckého parku, nyní za jeho plotem, podle

záznamů z r. 1940 mezi lesními díly *Na Pusté Dobré* a *U Panny Marie*.

- *Za střelnicí* – díl lesa za rudskou střelnicí (viz výše PJ *Střelnice*), katastr obce Ruda, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Za větračkou* – díl lesa za odvětrávací šachtou *Dolu Tuchlovice*, nedaleko *Pusté Dobré*, katastr obce Tuchlovice, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Za zdi* – díl lesa mezi Rudou a Hořkovcem, jsou tam pozůstatky staré oborní zdi, PJ zaznamenáno až v současnosti.

2.9.1.6 PJ pro luhy a loužky (viz odd. 2.2.6, tab. č. 6)

- *Dubčekův loužek* – luh/díl lesa v Lánské oboře mezi dílem *Karas* a *Klíčavským luhem*, východně od křižovatky *Alžběta* (viz níže), v katastru obce Městečko, pojmenován na počest soudruha Alexandra Dubčeka, který v této lokalitě složil při honu r. 1962 jelena dvanáctáka a celkově byl častým hostem v Lánské oboře, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Husákův loužek/luh* – luh/díl lesa mezi *Petrovým kamenem* a *Pilským rybníkem*, zřejmě podle osoby nesoucí příjmení Husák, roku 1940 i na mapách ČÚZK zaznamenán jako *Husákův loužek*.
- *Jelení loužek* – luh/les a luka u severovýchodního cípu *Klíčavské přehrady* pod lesním dílem *Viktorínek/Viktorýnek*, v katastru obce Běleč, podle výskytu jelenů, od nepaměti dosud.
- *Jelení luh* – luh/díl lesa a luka v údolí mezi *Zadním* a *Prostředním Suchým* táhnoucí se až do *Klíčavského luhu*, podle hojného výskytu jelenů shromažďujících se a pasoucích se v těchto místech, od nepaměti dosud (ČÚZK *Jelení luh*).
- *Kameníček* – díl lesa a louky na stráni a v údolí nedaleko Myší díry, podle kamenité povahy dolních částí stráně, původně zapsán jako *Kamenný loužek*, od nepaměti dosud.
- *Karlův luh* – luh/díl lesa severně od amálských polí, v katastru obce Ruda, zřejmě podle osoby nesoucí jméno Karel, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Karlův luh*).
- *Kávový loužek* – luh/díl lesa a luka v údolí mezi *Velkým* a *Malým Zakopaným* (ČÚZK *Zakopané* a *Zakopánek*) severně od *Klíčavské přehrady*, původ jména již neznámý, jméno samo od nepaměti dosud.

- *Klíčavský luh* – luh/louky podél potoka *Klíčavy* táhnoucí se v zákrutech od *Pilského rybníka* až po *Klíčavskou přehradu*, pojmenováno zřejmě podle protékajícího potoka, od nepaměti dosud (roku 1966 i varianta *Klíčavské luhy*, stejně ČÚZK).
- *Kovářův luh* – luh/lesní díl táhnoucí se na západ od hájovny *Kaly*, na pomezí katastru obcí Zbečno a Běleč, původ jména není známý, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Kovářův luh*).
- *Lánský luh* – louky v údolí podél *Lánského potoka* táhnoucí se až ke *Klíčavské přehradě*, na pomezí katastrů obcí Lány a Lhota, pojmenován podle obce Lány, od nepaměti dosud (ČÚZK *Lánský luh*).
- *Marjánčin luh* – luh/díl lesa v Lánské oboře v údolí mezi lesními díly na vrších *Kocourová* a *Marjánčina* severně od *Klíčavské přehrady*, původ jména neznámý, jméno známé od nepaměti dosud.
- *Popšův loužek* – luh/díl lesa jižně od *Klíčavské přehrady*, v katastru obce Zbečno, jméno známé minimálně od r. 1940 (ČÚZK *Popšův loužek*).
- *Sviňský luh* – luh/údolí lesa a luka táhnoucí se od rybníků *Haltýře/V haltýřích* s pravouhlou zákrutou do *Lánského luhu*, podle dřívějšího chovu i pozdějšího hojného výskytu divokých prasat, původně *Sviňský loužek* (ČÚZK *Sviňský loužek*).
- *Tmavý loužek* – luh/údolí lesa a luka mezi *Prostředním Suchým* a lesním dílem na vrchu *Plátěný* ústící do *Klíčavského luhu*, z obou stran stíněn zalesněnými stráněmi, od nepaměti dosud (ČÚZK *Tmavý loužek*).
- *V haltýřích* – luh/díl lesa a louky přilehlé k rybníčkům zvaným *Haltýře* či *V haltýřích* přecházející ve *Sviňský luh/loužek*, *haltýře* jsou malé rybníčky určené k chovu pstruhů, od nepaměti dosud (ČÚZK díl lesa i rybníčky *V haltýřích*).
- *Žižkův luh* – luh/lesní díl v údolí západně od myslivny *Ploskov* mezi vrchy *Kutnýř* a *Šance*, v katastru obce Lhota, v těchto prostorech údajně tábořil husitský vojevůdce Jan Žižka při tažení na hrad *Jivno*, od nepaměti dosud (podle ČÚZK *Žižkův luh* spíše mezi *Kutnýřem* a *Čihlařem*).

2.9.2 Hodonyma (viz odd. 2.3.1, tab. č. 7)

- *Alžběta* – křižovatka státní silnice Lány – Křivoklát, z níž odbočuje silnice na Nový Dům a dále na Rakovník, u lesního dílu *U Alžběty* (viz výše), v katastru obce Ruda, pojmenována po císařovně Alžbětě, jež byla na lovu v této lesní lokalitě, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Svatá Alžběta*).

- *Arcivévodská* – lesní cesta v Lánské oboře vedoucí kolem luhu mezi polohou *U Matěje* a *Klíčavským rybníkem*, kde byl r. 1913 na lovu František Ferdinand d'Este, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Barborská cesta* – lesní cesta vedoucí od hájovny *Krchůvek* k hájovně *Šarváš*, v katastru obce Běleč, původ jména neznámý, možná podle sv. Barbory, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK jižně od této cesty lesní díl *U svaté Barbory*).
- *Betonka* – původně polní cesta začínající u domu s č. p. 1 (viz níže PJ *U Hamouzů*) vedoucí k obci Tuchlovice, vykládaná betonovými panely, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Bílá cesta* – polní cesta od původní *Vašírovské lísy* vedoucí k obci Rynholec, podle barvy opukového podkladu, od nepaměti dosud (ČÚZK *Bílá cesta*).
- *Brejlský průsek/Brejlský průsmyk* – lesní cesta vedoucí od budovy Lesní správy jihozápadním směrem k lomu Myší díra, nejkratší cesta z Lán na osadu Brejl, původně *Brejlská pěšina* (ČÚZK *Brejlský průsek*).
- *Cesta pod Starým zámkem* – lesní/polní cesta vedoucí od silnice Lány – Vašírov až k obci Rynholec, vede pod lesem a kopcem zvaným *Starý zámek/Na Starém zámku*, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Cesta přes srdce* – lesní cesta v Lánské oboře mezi *Kouglákem* a *Hrázkou* vedoucí přes díl *Na srdci/V srdci*, podle jmenovaného lesního dílu, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Černá cesta* – cesta vedoucí od silnice Lány – Nižbor k *Pusté Dobré*, jméno podle barvy škvárového podkladu, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Dělová hráz/Na Dělové hrázi* – cesta po bývalé hrázi rybníka východně od Lán, dříve tu stával mlýn zvaný Dělo, od nepaměti dosud.
- *Dlouhá míle* – lesní cesta u sýkořických polí, zřejmě v katastru obce Sýkořice, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Ešnerovka* – lesní cesta mezi ploskovskými poli a Lhotou, pojmenovaná po lesníkovi Ešnerovi, který si tuto cestu prosazoval, protíná zřejmě katastry obcí Žilina a Lhota, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Františkánská* – lesní cesta vedoucí mezi *Černou cestou* a cestou z Lán na Pustou Dobrou, r. 1966 PJ zapsáno pro lesní díl jihozápadně od Pusté Dobré pojmenovaný po sv. Františku (ČÚZK lesní díl *Františkánská*).

- *Hraniční cesta* – lesní cesta mezi Ploskovem a Pustou Dobrou, tvořila pomyslnou hranici mezi panstvím Fürstenberků a Martiniců, začíná v katastru obce Lhota a končí v lánském, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Jungmanka* – lesní cesta vedoucí od Pánovy louky k silnici Lány – Nižbor, přilehlé pozemky údajně zalesňovala rodina Jungmanových, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Kaštánka* – kaštanová alej u jižního okraje obce Lány, budovy Lesní správy a kolonie domků *Na Šubrtě*, podle porostu kaštanů, r. 1940 zapsáno PJ V *Kaštánce*.
- *Kolomazná/Kolomazna* – lesní cesta vedoucí od nové cyklostezky mezi *Pustou Dobrou/Pustinkou* a tuchlovickou haldou k obci Žilina, v katastru obce Žilina, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Kopaná cesta* – vrstevnicová cesta nad *Klíčavským luhem*, zřejmě kopaná ručně, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Kroupovic ouvůzek* – jedna z polních pěšin, takzvaných ouvůzků, mezi Lány a Vašírovem, zaoraná, podle rodiny Kroupových, kterým patřil ve Vašírově i statek a rybníček (viz níže PJ *Statek U Kroupů* a *Kroupovic rybníček/Rybník Honzy Kroupy*), PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Lánská vozová* – lesní cesta v Lánské oboře vedoucí z *Lánské louky* do *Klíčavského luhu*, pojmenovaná zřejmě podle možnosti jet po ní vozem/potahem, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK spíše lesní pozemek *Lánská vozová*).
- *Lipovka* – lesní lipová alej vedoucí od cesty na hájovnu *Hořkovec* kolem *Petrova kamene* směrem k *Pilskému rybníku*, podle lipového porostu, r. 1966 zapsáno PJ *Lipovka* pro lesní díl východně od *Pilského rybníka* (ČÚZK udržovaná cesta *Lipovka*), jméno známé od nepaměti dosud.
- *Ložovská* – lesní cesta v Lánské oboře jižně od hájovny *Píně*, zřejmě navazující na *Masarykovu cestu*, r. 1966 PJ zapsáno pro lesní díl 500 metrů na jih od *Píni*, výklad jména neznámý, jméno samotné známo od nepaměti dosud.
- *Macháčková/Macháčkova cesta* – lesní cesta vedoucí od lesního dílu *Pískárna* a zatáčky silnice Lány – Nižbor k *Pánově louce*, podle fořta Macháčka, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Masarykova cesta* – lesní cesta v Lánské oboře odbočující z vozovky *Nové Dvory* – *Klíčava* vedoucí na západ přes *Kouglák* a díl *U spáleného dubu*, byla oblíbenou

- cestou prezidenta Masaryka, od r. 1921 dosud (ČÚZK udržovaná cesta *Masarykova cesta*).
- *Nová cesta* – spojnice Vašírova s *Karlovarskou silnicí* procházející východní částí Vašírova až k Lánům, PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *Nová cesta* – lesní cesta v Lánské oboře odbočující jihovýchodním směrem z vozovky *Nové Dvory – Klíčava* vedoucí od polohy *U Matěje* na *Zakopaný*, zřejmě nově zřízená, PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *Oudolka* – cesta vedoucí údolím od silnice mezi Ploskovem a Žilinou, v katastru obce Žilina, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK lesní díl *Údol*).
  - *Ouvozina* – lesní cesta vedoucí od *Klíčavské přehrady* na východ k hájovně *Fialková*, v katastru obce Běleč, r. 1966 bylo PJ zapsáno pro lesní díl a luka (ČÚZK lesní díl *Úvozina* a cesta od přehrady k hájovně *Rossleroва cesta*), jméno známé od nepaměti dosud.
  - *Ouvůzek* – shodné PJ pro několik polních cest mezi Lány a Vašírovem, všechny jsou zrušené, PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *Rynholecká cesta* – lesní/polní cesta vedoucí od silnice Lány – Vašírov až k Rynholci, začíná v lánském katastru, pokračuje a končí v rynholeckém (viz výše *Cesta pod Starým zámekem*), PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *Rynholecká cesta* – lesní cesta odbočující z cesty *Šámalka* a pokračující severozápadním směrem na obec Rynholec, u bývalé *Vašírovské lísy* ústí do silnice Lány – Křivoklát, PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *Šámalka* – lesní cesta začínající u *Starých Lán* vedoucí kolem *Ameriky* do Lánské obory a pokračující až ke křižovatce *U Kolmana* (viz níže), podle Masarykova kancléře Přemysla Šámala, dříve zapsaná v nezkrácené podobě *Šámalova cesta* (ČÚZK udržovaná cesta *Šámalka*).
  - *Škvárovka* – lesní cesta spojující cesty *Hraniční* a *Kolomazná* (viz výše), jejím podkladem je škvára, PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *Tarasová cesta* – lesní cesta v Lánské oboře vedoucí v zákrutech kolem Dlouhého hřebene až do severního ústí *Klíčavské přehrady*, u hranic katastru obcí Běleč a Lhota, podle kamenného tarasu, na kterém bývala ohraženice, r. 1966 zapsána jako *Na tarase* (ČÚZK lesní díl *Na terase*), od nepaměti dosud.
  - *Tisícová cesta* – lesní cesta v Lánské oboře vedoucí v zákrutech od *Klíčavské přehrady* severním směrem na *Šance*, v katastru obce Lhota, výklad není známý,

jméno známé od nepaměti dosud.

- *Třetí průsek* – lesní cesta/průsek u silnice na obec Lhota, v jejím katastru, je skutečně třetí, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U kamene* – křižovatka vozovky *Nové Dvory – Klíčava* a *Masarykovy cesty*, stojí tam památný *Masarykův kámen* (viz níže), PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK lesní díl *U Masarykova kamene*).
- *U Kolmana* – křižovatka silnice Lány – Křivoklát a cest *Šámalka* a *Pecínovská* (dnes slepá cesta na *Hořkovec*), z německého slova „der kohlmann“ (= uhlíř, výrobce dřevěného uhlí), zapsáno r. 1940 (ČÚZK *U Kolmana*).
- *U zajetýho* – zatáčka silnice Lány – Nižbor 850 m na jihovýchod od budovy Lesní správy, byl zde zajet člověk, od nepaměti dosud.
- *V močálech* – lesní cesta mezi hájovnou *Suchá louka* a obcí Lhota, v katastru obce Žilina, podle podmáčené půdy, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK lesní pozemek *Na močále*).
- *Vašírovská cesta* – zrušená polní cesta, jež vedla od bývalé *Vašírovské lísy* přes *Kopaninu* k Vašírovu, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Za Hamouzem* – polní cesta začínající u domu s č. p. 1 vedoucí k obci Tuchlovice (viz PJ *Betonka* výše a *U Hamouzů* níže), PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Zelený průsek* – cesta mezi lokalitou *U šraňku* a cestou na *Hořkovec*, zřejmě podle barvy lesního porostu, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK lesní díl *U zeleného průseku*).
- *Zemanka* – cesta od *Zeleného kříže* k *Šarváši*, zřejmě dřív sloužila jako obchodní stezka, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK pokračování *Rösslerovy cesty*).

2.9.3 Hydronyma (viz odd. 2.4.1, tab. č. 8)

- *Cihelna* – bývalý název pro lesní rybníček *Křišťál* (viz níže), bývala zde cihelna, původně *U cihelny*, od nepaměti dosud.
- *Drahý rybník* – nejsevernější z rybníků v *Lánské oboře*, kterými protéká *Lánský potok*, na rozhraní katastrů obcí Lány a Lhota, jeho zřízení asi bylo drahé, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Drahý rybník*).
- *Klíčavská přehrada* – vodní nádrž na pitnou vodu v Lánské oboře ve tvaru písmene V zřízená na *Klíčovském* a *Lánském potoce* r. 1951, na rozhraní katastrů obcí Lány, Městečko, Zbečno a Běleč, podle potoka *Klíčava*, od r. 1951 dosud (ČÚZK přehrada i

dvě menší nádrže *Klíčava*).

- *Kouglův rybníček* – lesní rybníček v Lánské oboře na louce zvané *Kouglák* (viz výše) jihozápadně od *Nových Dvorů*, podle lesníka Kougla, od nepaměti dosud (r. 1940 a na mapách ČÚZK *Kouglův rybník*).
- *Kroupovic rybníček/Rybník Honzy Kroupy* – již neexistující rybníček ve Vašírově východně od obce pod *Statkem U Kroupů*, podle vašírovské rodiny Kroupových, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Křišťál* – lesní rybníček vpravo od silnice Lány – Nové Dvory, původně *U cihelny/Cihelna* (viz výše), zřejmě podle křišťálově čisté vody, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Křišťál*).
- *Lánský potok* – lesní potok napájející rybníčky (*Drahý rybník*, *Ručičky/U ručiček*, *U chaty*, *Pod chatou*) v Lánské oboře protékající Lánským luhem a ústící do *Klíčavské přehrady* (viz výše), tvoří přírodní hranici katastrů obcí Lány a Lhota, od nepaměti dosud (ČÚZK *Lánský potok*).
- *Na rašelině* – rašeliniště pod Vašírovem, podmáčené louky s rybníčky a zarostlé břizami, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Pánovka/Na Pánovce* – jeden z lesních rybníků na *Pánově louce* upravený na začátku 60. let na koupaliště, název vzniklý univerbizací z pojmenování přilehlé louky, pánem je myšlen kníže z Fürstenberka, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK rybníky *Pánovka* a jižním směrem *Spodní Pánovka*).
- *Pilský rybník/Pilčák* – vodní nádrž u hájovny *Rudská pila*, protéká jím potok *Klíčava*, v katastru obce Ruda, východní břeh tvoří hranici s katastrem obce Lány, podle blízké obce Ruda a apelativa pila s významem „místo na zpracování dřeva“, r. 1966 zapsána i varianta *Rudský rybník*, od nepaměti dosud (ČÚZK *Pilský rybník*).
- *Ručičky/U Ručiček* – další z rybníčků napájených *Lánským potokem* položený jihovýchodně od *Drahého rybníku* a severovýchodně od sídla *Chata v luhu* a rybníku *U chaty*, na rozhraní katastrů obcí Lány a Lhota, vypadá, jako by jej svíraly lidské ruce, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *U ručiček*).
- *Studánka/U studánky* – vodní pramen na jihozápadním okraji obce Lány nedaleko bývalého dolu Betyňka, studánka byla nedávno obnovena, r. 1966 zapsaná jako *Studánka u Betyňky* (ČÚZK pouze díl pole *U studánky*), studánka je v těchto místech od nepaměti dosud.
- *Studánka pod habry* – vodní pramen v západní části Vašírova, je mimo provoz, podle

porostu habrů, PJ zaznamenáno až v současnosti.

- *Studánka u Krejzovic* – vodní pramen v severní části Vašírova, je mimo provoz, podle rodiny Krejzových, jimž zřejmě patřil pozemek se studánkou, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *V haltýřích/Haltýře* – dva rybníčky v Lánské oboře ležící ve stejnojmenném luhu severně od *Sviňského luhu*, haltýře jsou malé rybníčky určené k chovu pstruhů, od nepaměti dosud (ČÚZK *V haltýřích*).
- *Vašírovský rybník* – bývalý rybník v severní části Vašírova, který byl v 70. letech zavezen, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK místní část *Na Rybnice*, viz i PJ pro polohu *U rybníka* níže).
- *Železný potůček* – potůček tekoucí pod bývalou hájovnou Vašírovská lísa, tekla v něm rezavá voda, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Židovna* – jiný název pro rašeliniště s břízami pod Vašírovem, původ tohoto jména neznámý, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Židovský rybník* – oficiální název pro obecní hasičskou vodní nádrž ležící vlevo od Křivoklátské ul., na jeho břehu měl kdysi žid flusárnu na luhování drasla, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Židovský rybník*).

2.9.4 Oronyma (viz odd. 2.5.1, tab. č. 9)

- *Cihlář* – vrch v Lánské oboře s kótou asi 442 m. n. m. východně od *Žižkova luhu* a jihozápadním směrem od myslivny *Ploskov*, v katastru obce Lhota, pravděpodobně se v jeho blízkosti vyráběly cihly, r. 1966 PJ zapsáno pro díl lesa na stejnojmenném vrchu (ČÚZK spíše lesní díl *Čihlař*).
- *Červená vrška* – kopec v obci Tuchlovice v nadmořské výšce přibližně 432 m., zřejmě podle zbarvení půdy, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK díl polí *Na červených vrškách*).
- *Holubín* – svah jihovýchodně od města Stochov se sklonem k jihu, v katastru obce Rynholec, přímé přejetí jména pro zaniklou středověkou osadu *Holubín* patřící osobě jménem Holub,⁵⁴ PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK díl polí *Holubín*, chatová osada *Na Holubíně* a v katastru města Stochov díl polí *V holubíně*).
- *Kobyli hlava* – vrch s nadmořskou výškou 380 m v Lánské oboře nad *Klíčavským*

---

⁵⁴ Viz Profous, 1947, s. 595.

- luhem* v blízkosti silnice Lány – Křivoklát a lomu *Myší díra*, podle tvaru koňské hlavy, r. 1966 zapsáno jako díl lesa na vrchu (ČÚZK vrch s kótou a díl lesa *Kobyli hlava*), od nepaměti dosud.
- *Kocourová* – vrch v Lánské oboře se svahy k západu a jihu nad *Klíčavskou přehradou* v nadmořské výšce přibližně 400 m., zřejmě podle ulovené divoké kočky, r. 1966 zapsáno jako díl lesa na vrchu se svahy (ČÚZK lesní díl *Kocourová*), od nepaměti dosud.
  - *Kopanina* – zatravněný podlouhlý svah na severozápadním okraji obce v nadmořské výšce 455–465 m. n. m., původně ručně okopávané pole (ČÚZK louka *Kopanina*), od nepaměti dosud.
  - *Kozí hřbety* – vrch v Lánské oboře se svahem do *Klíčavské přehrady*, v katastru obce Lhota, metaforické pojmenování na základě podobnosti, r. 1966 zapsáno jako lesní díl na vrchu, od nepaměti dosud.
  - *Kutnýř/Kutníř* – vrch a díl lesa v *Lánské oboře* mezi *Lánským* a *Žižkovým luhem*, v katastru obce Lhota, kdysi se tam kutalo = dolovalo, r. 1966 zapsán *Kutnýř* jako díl lesa na vrchu (ČÚZK díl lesa *Kutníř*), od nepaměti dosud.
  - *Na vrchách* – návrší a díl lesa mezi vrchy *Hořkovec* a *Nad rybníkem* severně od *Pilského rybníku*, pojmenování podle útvaru – vlnitý vrch, r. 1966 zapsáno jako jako díl lesa (ČÚZK díl lesa *Na vrších*), od nepaměti dosud.
  - *Ovčanda* – pahorek a část lesa nad *Kovářovým luhem*, katastru obce Běleč, přesný výklad jména neznámý, jméno zapsáno r. 1940.
  - *Peluňková stráň* – stráň rozkládající se jižně od hráze *Klíčavské přehrady*, v katastru obce Běleč, výklad jména neznámý, možná podle porostu: peluněk = pelyněk⁵⁵, PJ zapsáno r. 1940 (ČÚZK díl lesa *Peluňková stráň*).
  - *Sedmihora/Sedmihory* – návrší severozápadně od *Chaty v luhu* (viz níže), r. 1966 zapsáno pro lesní díl na svahu vrchu *Velký Široký* (ČÚZK díl lesa *Sedmihory*), výklad neznámý, jméno od nepaměti dosud.
  - *Sobín* – zalesněný svah se sklonem k severu na severozápad od Lán, v katastru obce Rynholec, přímé přejetí jména pro zaniklou středověkou tvrz Sobín patřící osobě jménem Sob (Soběslav nebo Soběžir),⁵⁶ PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK lesy *Sobín* a *U Sobína* a díl polí *Sobín*).

⁵⁵ Viz Havránek, B.: *Slovník spisovného jazyka českého IV (P–Q)*, Praha 1989.

⁵⁶ Viz Profous, 1957, s. 129.

- *Starý zámek* – zalesněný svah totožný se svahem *Sobín*, souslovím starý zámek je označovaná zaniklá tvrz *Sobín*, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Šance* – vrch s kótou 406 m. n. m. a díl lesa jihovýchodně od rybníku *U ručiček* a východně od *Chaty v luhu* a rybníčku *U chaty*, v katastru obce Lhota, podle vojenského opevnění zvaného šance, r. 1966 zapsán jako díl lesa na vrchu (ČÚZK kótovaný bod *Šance* a jihovýchodně díl lesa *Šance*).

2.9.5 Polohy a lokality (viz odd. 2.6.1, tab. č. 10)

- *Na kopečku* – poloha ve Vašírově, ulice odtud prudce klesá dolů, vašírovské děti tam zimě sáňkují, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Na ohrádce/Na Vohrádce* – poloha v centru Vašírova/náves, stojí tam pomník padlým v 1. světové válce obehnaný nízkou dřevěnou ohrádkou, PJ zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Na Vohrádce*).
- *Na panelech* – místo pod svahem Kopanina, u cesty tam stojí na sobě vyskládané betonové panely, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Pod habry* – poloha v západní části Vašírova, zřejmě souvisí s PJ *Studánka pod habry* (viz výše), PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Šukák/Na šukáku* – poloha u silnice Lány – Nižbor směrem na *Luby*, místo využívané pro intimní chvíle milenců na cestách, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U brány* – poloha na konci dnešní *Berounské ulice*, kdysi zde stávala oborní brána zvaná *Lánská lísa* (viz níže), r. 1940 zapsáno PJ *Za bránou* (ČÚZK lesík *U brány*).
- *U cihelny* – místo v polích mezi silnicí Lány – Stochov a obcí Tuchlovice, stávala tam cihelna, r. 1940 zapsáno PJ *U cihelny* (ČÚZK díl polí *U Salačovic cihelny*).
- *U drůbežárny* – poloha na východním okraji obce, v komplexu hospodářských budov zde bývala i drůbežárna, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U dvou lip/U třech lip* – poloha u polní cesty z Lán k *Rynholeckému dvoru*, původně zde stály tři lípy, přibližně posledních 20 let stojí už jen dvě, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U hřbitova* – poloha na severním okraji obce v blízkosti lánského hřbitova, nachází se zde i zastávka veřejné autobusové dopravy (Lány, u hřbitova), PJ zapsáno i r. 1940 (ČÚZK pouze severněji položený díl polí *Pod hřbitovem*).
- *U kasáren* – poloha na jihovýchodním okraji obce Lány, stojí zde budovy sloužící

- jako zázemí pro vojáky, jméno přeneseno i na název ulice, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *U kašny* – poloha na jihovýchodním okraji obce Lány, na cestě podél zámecké zdi, jejíž součástí je i kašna navržená architektem Plečnikem (viz níže PJ *Plečnikova kašna*), PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *U kostela* – poloha u východu z areálu *Zámku Lány* (viz níže), kudy se odchází z kostela Nejsvětějšího Jména Ježíš přistaveného k lánskému zámku za Fürstenberků, PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *U kůlny* – poloha na východním okraji obce Lány, stojí zde polní kůlna na slámu a seno, r. 1966 zapsáno PJ *U polní kůlny* pro samotnou hospodářskou budovu, od nepaměti dosud.
  - *U lavičky* – poloha nad obcí Sýkořice (v jejím katastru), podle malé lavičky stojící na tomto místě, PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *U lipky* – poloha na severním okraji obce Lány pojmenovaná podle památné lípy zasazené Svatoplukem Čechem r. 1898 k jubileu rakouského císaře Františka Josefa I., pojmenování se přeneslo i na název ulice *U Lipky*, zapsáno r. 1940.
  - *U rybníka* – poloha v Lánech u *Židovského rybníka* (viz výše), PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *U rybníka* – lokalita v severní části Vašírova, název upomíná na existenci *Vašírovského rybníka* (viz výše) zavezeného v 70. letech, PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *U skály/Na skále/Ve skále/Skála* – všechny varianty tohoto PJ označují lokalitu na severozápadě Lán nad *Kopaninou*, kde se dříve nacházel hluboký opukový lom, dnes tudy prochází silniční obchvat a výše je modelářské letiště, r. 1940 zapsáno PJ *U skály*.
  - *U špýcharu* – poloha u budovy bývalé sýpky na obilí zvané špýchar (hovorově špejchar), r. 1966 zapsáno PJ *U špejcharu* pro místní část, dnes ulice U Špýcharu (ČÚZK ulice *U špýcharu*).
  - *U zámku* – lokalita v blízkosti *Zámku Lány* (viz níže), PJ zaznamenáno až v současnosti.

2.9.6 Jména dalších neosídlených objektů (viz odd. 2.7.1, tab. č. 11)

- *Anna* – bývalá důlní šachta severně od obce Lány po pravé straně *Karlovarské silnice*, v katastru obce Rynholec, podle manželky původního majitele, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Armáda/Na Armádě* – novější název pro bývalou důlní šachtu *Anna*, později oficiálně Důl Československé armády, dnes pouze rozhrabaná odvalová halda a areál využívaný různými firmami, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Betynka/Betinka/Betyna* – bývalá důlní šachta na jihozápadním okraji Lán, dnes pouze zalesněná odvalová halda, počestěná a zdomácnělá podoba příjmení Beattie (londýnští akcionáři), od poslední čtvrtiny 19. st. dosud (ČÚZK *Betynka*).
- *Červený kříž* – omšelý dřevěný kříž stojící v Lánské oboře po levé straně vozovky *Nové Dvory – Klíčava* jihozápadně od *Nových Dvorů*, podle barvy červeného nátěru, není známo, proč byl postaven, ale PJ je známé od nepaměti dosud (ČÚZK *Červený kříž*).
- *Čumilův dub* – stoletý dub v Lánské oboře u dílu *Kouglova ohrádka*, podle expresiva „čumil“= ten, kdo se dívá, sleduje, pozoruje (viz i PJ *U čumila* výše), v této podobě PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Dohodový dub* – památný strom v Lánské oboře, mezi *Novými Dvory* a *Červenou mýtlí*, pod tímto dubem vedl r. 1925 prezident T. G. Masaryk jednání o tzv. Malé dohodě, s jugoslávským králem Alexandrem a rumunskými státníky, od tohoto jednání dosud (ČÚZK *Dohodový dub*).
- *Jivno* – zřícena hradu na vrchu nad *Klíčovskou přehradou* jižně od *Jonášova luhu*, přesný výklad PJ není znám, možná motivace porostem jív, od nepaměti dosud (ČÚZK *Jivno*).
- *Křížek* – litinový křížek s pozlaceným Ježíšem Kristem vpravo od *Zámecké ulice* při výjezdu z Lán směr Kladno u dnešní ohrady s antilopami, původně *U zlatého kříže* nebo *U Křížku*, od 19. století dosud (ČÚZK kříž, sloup kulturního významu).
- *Lánská lísa/brána* – jedna z oborních bran postavených jako součást oborní zdi vybudované za Fürstenberků v 18. st., od roku 1959 zbořená, na jižním okraji obce při výjezdu z Lán na Nižbor a Beroun, dodnes se zde říká *U brány* (viz výše), od 18. století dosud.
- *Laura* – bývalá důlní šachta zřízená jako náhrada *Betynky*, v katastru obce Rynholec, jméno podle manželky hornického úředníka Másla, od začátku 20. stol. dosud, PJ zaznamenané až v současnosti (ČÚZK rynholecká ulice *Na Lauře*).

- *Masarykův kámen* – neopracovaný žulový balvan zasazený v Lánské oboře u začátku *Masarykovy cesty* (viz výše) k příležitosti Masarykových 85. narozenin r. 1935, za socialismu zahrabán do země a r. 1998 opět vyzvednut a očištěn od hlíny, od r. 1935 dosud (ČÚZK lesní díl *U Masarykova kamene*).
- *Myší díra/Myšina* – bývalý pískovcový lom a nejnižší položené místo u silnice Lány – Křivoklát, nejspíš podle toho, že jde o úzký průsmyk a protáhla by se tam jen myš, od nepaměti dosud (ČÚZK lesní díl *Myší díra* v Lánské oboře).
- *Myší díra* – jediná zchovalá oborní brána ležící vpravo od silnice Lány – Křivoklát, zřejmě podle bývalého lomu, v blízkosti kterého se nachází, r. 1966 zapsána jako *Brána u Myší díry*, od nepaměti dosud.
- *Památník* – pomníček u silnice Lány – Nižbor připomínající pád americké stíhačky r. 1945, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Paraplíčko* – památník u hájovny a kolonie *U Šubrtů* postavený r. 1945 na počest zde vyznamenaných sovětských vojáků, má tvar deštníku, od r. 1945 dosud (viz i PJ *U Paraplíčka* výše).
- *Petrův kámen* – památný kámen stojící východně od *Pilského rybníku* a *Husákova loužku* vpravo od aleje *Lipovka* (viz výše), podle obrázku sv. Petra umístěného na kameni, PJ zapsáno již r. 1940.
- *Plečnikova kašna* – ozdobná vodní stavba tvořící součást východní zdi (tzv. *Milionová zeď*) *Zámku Lány* a zámeckého parku, návrh pochází z dílny slovinského architekta Josipa Plečnika, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Pomník A. Vágnera/U Vágnera* – pomník u křižovatky *Alžběta* (viz výše), v katastru obce Ruda, v 19. století tu došlo k vraždě lesního adjunkta A. Vágnera zabitého pytláky, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Port* – pomníček u silnice Lány – Křivoklát, v těchto místech se r. 1953 na motocyklu zabil dělník Port, r. 1966 zapsáno PJ *Portův pomníček*, od r. 1953 dosud.
- *Pytlák* – socha skotského lovce (vojáka) zakoupená Fürstenberky do zámeckého parku, po r. 1921 přemístěná na *Nové Dvory* a nakonec převezená k loveckému zámečku *Amálie*, sochou označenou jako *Pytlák* byly strašeny děti, PJ zaznamenáno až v současnosti.
- *Sobín* – ruiny středověké tvrze kryté lesním porostem severozápadně od Lán, v katastru obce Rynholec, podle A. Profouse⁵⁷ samota u Rynholce s neznámou

---

⁵⁷ Viz pozn. č. 56.

- historií pojmenovaná podle usedlíka nesoucího jméno Sob (zkrácené ze Soběslav nebo Soběžir), nové PJ (ČÚZK lesní díly *Sobín* a *U Sobína* a díl pole *Sobín*).
- *Spálený dub* – staletý dub v Lánské oboře u Masarykovy cesty opakovaně sežehnutý bleskem, podle něj i díl lesa *U spáleného dubu* (r. 1966 i ČÚZK, viz výše).
  - *Starý zámek* – označení ruin tvrze *Sobín*, přeneseno na přilehlý les a svah (viz výše), PJ zaznamenáno až v současnosti.
  - *U kapličky/Vašírovská kaplička* – neudržovaná kaplička ve Vašírově po pravé straně hlavní silnice, rostou u ní kaštiny, od 19. st. dosud (ČÚZK *U Kapličky*).
  - *U Panenky Marie/Panenka Marie/Kaplička Matky Boží Panna Marie* – pískovcová novogotická kaplička zasvěcená Panně Marii a přilehlý prostor vlevo od zatačky silnice Lány – Nižbor směrem na *Ploskov*, fürstenberské kněžně Leontině se v těch místech měla ve snu zjevit Panna Marie a zvěstovat jí narození syna, po jeho narození nechala kněžna kapličku postavit, od 19. století dosud (ČÚZK *Ploskovská Panna Maria* a díl lesa *U Panny Marie*).
  - *U Spáleného křížku* – původně litinový křížek upomínající na smutnou událost, nyní už jen poloha u silnice Lány – Křivoklát, křížek byl v 70. letech odstraněn, při přeskakování ohničku zde chytlo oblečení na čtrnáctileté dívce a ona na následky popálení zemřela, od 19. století dosud.
  - *U Kříže/U Tří křížů/Sousoší Kalvárie* – dvě sochy svatých (Jan Nepomucký a Alois) a Kristus na kříži stojící vlevo od silnice, která se stáčí k jihu směrem na Beroun na západním kraji náměstí a vede z ní odbočka na Křivoklát, sochy původně stály na mostu přes příkop u zámku, poté byly na vyžádání darovány knížetem z Fürstenberka obci Lány s Kristem na kříži navíc, od pol. 19. století dosud (ČÚZK tři kříže/sloupky kulturního významu).
  - *Vašírovská lísa* – dnes již neexistující oborní brána postavená v 18. st., jež stávala na konci *Vašírovské cesty* (viz výše) v blízkosti dnešní ekologické skládky, od 18. století dosud (ČÚZK lesní díl *Vašírovská lísa* vlevo od silnice Lány – Křivoklát).
  - *Zajícův dub* – památný staletý dub v Lánské oboře mezi zbořenou hájovnou *Zakopaný* a zříceninou hradu *Jivno*, křivoklátský purkrabí Zajíc z Valdeka podle pověsti na tento strom nechal pověsit zajaté Korutanské vracející se z drancování Prahy, od 14. století dosud.
  - *Zelený kříž/U Zeleného kříže* – dřevěný kříž stojící u silnice Lány – Nižbor na rozcestí s *Rosslarovou cestou* (odbočka vpravo k hájovně *Fialková*), podle zelené barvy nátěru

kříže, zmínka o něm prý už z doby Fürstenberků, PJ zapsáno r. 1940 (ČÚZK *Zelený kříž*).

2.9.7 Jména osídlených objektů (viz odd. 2.8.1, tab. č. 12)

- *Amálie* – bažantnice a statek jihozápadním směrem od Lán, vede sem odbočka ze silnice Lány – Křivoklát, v katastru obce Ruda, podle jedné fürstenberské kněžny, od 19. století dosud (ČÚZK *Amálie*).
- *Brejl* – lesní osada po pravé straně silnice Lány – Křivoklát severně od křižovatky *Alžběta*, v katastru obce Ruda, založená Fürstenberky, výklad jména neznámý, jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Cajkhauz* – bývalá hospodářská budova sloužící jako skladiště loveckého náčiní, stála v obci u zámecké zdi ve spodní části ulice V Chaloupkách, postavená za Valdštejnů, rozšířená za Fürstenberků a r. 1932 zbořená, název je přejímkou z němčiny, od konce 17. století dosud.
- *Červená kůlna* – hospodářská budova kdysi stojící v Lánské oboře jihozápadně od *Nových Dvorů* vpravo od *Masarykovy cesty*, zřejmě podle barvy, jméno zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK louka *U červené kůlny*).
- *Doktorovna* – budova dnešního Obecního úřadu Lány na *Masarykově náměstí*, dříve ordinace i byt místního lékaře, jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Dolní Vašírov* – místní část ve Vašírově blíže ke *Karlovarské silnici*, označení podle polohy na svahu se sklonem k severu, jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Důchod'ák* – budova dnešní Lesní správy Lány, dříve sloužila jako domov důchodců, jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Fialková* – hájovna v Lánské oboře stojící východně od *Klíčavské přehrady*, postavená jako náhrada hájovny *Markéty* zničené stavbou přehrady, výklad jména neznámý, od druhé poloviny 20. století dosud (ČÚZK *Fialka*).
- *Hájenka Hořkovec* – hájovna mimo Lánskou oboru stojící u cesty odbočující vpravo ze silnice Lány – Křivoklát na křižovatce *U Kolmana* (viz výše), podle lesního dílu *Hořkovec* (viz výše) či dílu podle hájovny, jméno zapsáno r. 1966 (ČÚZK *Hořkovec*).
- *Horní Vašírov* – místní část ve Vašírově blíže k Lánům, označení podle polohy na svahu se sklonem k severu (viz *Dolní Vašírov* výše), jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Hospoda „U Navrátilů“* – bývalý vašírovský hostinec stojící vpravo od hlavní silnice vedoucí Vašírovem pod autobusovou zastávkou, nyní rodinný dům, podle jména

vlastníka, jméno zaznamenáno až v současnosti.

- *Chata v luhu* – luxusní prezidentské sídlo v Lánské oboře ležící jižně od rybníku *U ručiček* v *Lánském luhu* postavené pro prezidenta Novotného (ve funkci v letech 1957–1968), chata je dodnes využívána k rekreaci nebo diplomatickým jednáním českých prezidentů, jméno zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK zakreslená budova a rybníky *U chaty* a *Pod chatou*).
- *Kaly/Na Kalich* – hájovna mimo Lánskou oboru stojící u *Kladenské pěšiny* východně od *Kovářova luhu*, v katastru obce Běleč, podle podmáčené, bahnité půdy, r. 1940 zapsáno PJ *Kaly*.
- *Klíčavská hájovna* – hájovna v *Klíčavském luhu* severovýchodně od Požárů stojící na konci vozovky z *Nových Dvorů*, pojmenovaná podle potoka a údolí, r. 1966 zapsaná jako hájovna *Klíčava*, od nepaměti dosud.
- *Krchůvek* – hájovna mimo Lánskou oboru stojící vlevo od silnice Lány – Nižbor na úpatí vrchu *Krchůvek*, v katastru obce Běleč, podle nálezů keltského pohřebiště, r. 1940 zapsáno PJ *Krchůvek*, dochovalo se dosud (ČÚZK kótovaný bod *Krchůvek* a seskupení budov *Krchůvek*).
- *Leontýna* – lovecký zámek ležící mezi *Jelením loužkem* a *Krchůvkem*, vpravo od silnice Lány – Nižbor, v katastru obce Běleč, podle fürstenberské kněžny, jméno zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Leontýna*).
- *Lesní správa* – správní budova stojící na rovině za bývalou *Lánskou bránou*, od roku 1931 sídlem Lesní správy Lány, předtím sloužila jako domov důchodců (viz jméno *Důchod'ák* výše), od r. 1931 dosud.
- *Lovecký zámek* – zámek na *Amálii* (viz výše), jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Markéta* – zaniklá hájovna stojící v údolí Lánského a Klíčavského potoka, r. 1951 zbořená a zatopená Klíčavskou přehradou, podle sv. Markéty, jméno je známo dosud.
- *Mašina* – zbořená hájovna dříve stojící u silnice Lány – Nižbor, blízká důlní šachta měla těžní stroje, od 19. století dosud.
- *Melenovic ulice* – místní část ve Vašírově, jednu ulici tam obývají pouze členové rodiny Melenových, jméno zaznamenáno až v současnosti
- *Na Ohradech/Na Vohradech* – původně pojmenování místní části, v současnosti pro ulici *Na Ohradech*, zřejmě podle zámecké zdi (ohrady), podél níž jsou domky jedné

strany ulice postaveny, r. 1966 zapsána jako m. č. *Na ohradách*.

- *Na šancích* – zaniklá hájovna v Lánské oboře, vpravo od silnice Lány – Nižbor, podle vojenského opevnění zvaného šance (viz výše vrch *Šance*), pro hájovnu jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Na Šubrtě/U Šubrtu* – kolonie rodinných domků pro zaměstnance Lesní správy Lány, za bývalou hájovnou, nyní dvojdomkem zvaným *Šubrt/Hájovna Šubrt* (viz níže), podle německého zemědělského reformátora Schubarta, od poloviny 20. let dosud.
- *Nové Dvory/Nový Dvora* – kolonie hospodářských i obytných budov, odkud vede hlavní cesta Lánskou oborou (ČÚZK *Lánská cesta* vedoucí už od budovy LS Lány), začátkem 18. století zde fürstenberský kníže zřídil dvůr, který se změnil v dnešní kolonii, původní jméno *Nový Dvůr* získalo rozšířením podobu množného čísla *Nové Dvory* a hovorově *Nový Dvora* (ČÚZK louka *Nový Dvůr*, dnes prezentační obůrka, a kolonie *Nové Dvory*).
- *Píně* – hájovna u jednoho ze vstupů do Lánské obory stojící vlevo od silnice Lány – Křivoklát, původně přepážní stanice koněspřežné dráhy, zřejmě podle borovic zvaných pinie, od r. 1830 dosud (ČÚZK *Píně*).
- *Ploskov* – hájovna a bývalý poplužní dvůr s kolonií domků pro zaměstnance, hájovna po pravé straně silnice Lány – Nižbor, dvůr asi 500 metrů dál po silnici, hájovna pojmenovaná podle dvora, výklad jména neznámý, jméno známé od nepaměti dosud, r. 1966 zapsáno zvlášť *Myslivna Ploskov* a *Ploskov* – dvůr a kolonie (ČÚZK *Ploskovská Myslivna* a *Ploskov*).
- *Pustá Dobrá/Pustinka* – hájovna stojící v lese asi 3 km východně od *Lesní správy* a *Šubrtu*, původně tvrz a ves *Dobrá* (hodnocení kvality vody),⁵⁸ která zpusťla a získala název *Pustá Dobrá*, který si lánští obyvatelé zkrátali do univerbizované podoby *Pustinka*, od nepaměti dosud (ČÚZK *Pustá Dobrá* i *Pustinka*).
- *Rafanda* – místní část, označení pro tzv. malou Školní ulici vedoucí kolmo od *Zámecké* do *Školní* ulice, význam neutichajícího štěkotu psů byl přenesen na nepříznivé, uštěkané sousedské vztahy, r. 1966 zapsáno PJ pro místní část *Na Rafandě*.
- *Rudská pila/Hájenka Rudská pila* – hájovna stojící na břehu *Pilského rybníka* v *Klíčavském luhu*, v katastru obce Ruda, podle níž nese jméno, od nepaměti dosud (ČÚZK *Pilská*).

---

⁵⁸ Viz Profous, 1947, s. 353–354.

- *Staré Lány* – domek pro zaměstnance lesní správy, myslivna a kolonie dělnických domů u Starých Lán, dříve přepřažní stanice koněspřežní dráhy, hájovna samostatně a kolonie asi 250 m od myslivny, od r. 1831 dosud (ČÚZK díl lesa *U Starých Lán*).
- *Statek U Jirkovských* – statek ve Vašírově po levé straně hlavní silnice naproti kapličky, podle majitelů, jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Statek U Kindlů* – statek ve východní části Vašírova, podle majitelů, jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Statek U Kroupů* – statek ve Vašírově na východ od kapličky, v jeho místech je dnes chov koní a jízdná, podle majitelů, jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Suchá louka* – hájovna u silnice z Ploskova na Žilinu, v katastru obce Žilina, zřejmě podle suché půdy, jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Šarváš* – hájovna stojící východně od *Krchůvky* a lesního dílu *Šarváš*, v katastru obce Běleč, podle maďarského slova „szarvas“ s českým významem „jelen“, PJ *Šarváš* zapsáno r. 1940.
- *Štěpnice* – původně místní část od dvora (ŠZP Lány) na západ, dnes spíše starší označení ulice *Za Školou*.
- *Šubrt/Hájovna Šubrt* – bývalá hájovna, ve které koncem 18. století přebýval německý zemědělský reformátor Schubart, v polovině 20. let vyhořela a byla opravena do podoby dvojdomku pro zaměstnance LS.
- *U Beznosků* – nejzápadněji položený rodinný dům ve Vašírově, r. 1966 zapsaný jako *Hláška*, ve středověku zde měla být hláška pro tvrz Sobín, nyní pojmenování po majitelích domu, v této podobě nové jméno.
- *U Hamouzů* – první lánská usedlost, nyní rodinný dům a autoservis s č. p. 1, podle příjmení majitelů, dříve také podoba U Hamouze, od 17. století dosud.
- *V Chaloupkách* – původně pojmenování místní části v Lánech, v současné době oficiální název ulice rovnoběžné s *Berounskou* blíže zámecké zdi, v této ulici byly až do okupace malé domky kryté převážně doškovými střechami, jméno pro m. č. zapsáno již r. 1940, známé již předtím (ČÚZK ulice *V chaloupkách*).
- *Vašírovská lísa* – bývalá hájovna stojící u stejnojmenné oborní brány, oba objekty zbořeny ve 20. století, od 18. století dosud.
- *Vlčina* – hájovna v Lánské oboře stojící jižně od Nových Dvorů, kdysi pojmenovaná *Hřebčín* a *Ve Štítě* (z něm. Gestüte), současný název podle lesního dílu *Vlčina* od začátku 20. století dosud.

- *Zajičkovna* – usedlost nad Klíčavským luhem na východním okraji amálských polí, v katastru obce Ruda, výklad jména neznámý, jméno zaznamenáno až v současnosti.
- *Zakopaný/Na Zakopanym* – bývalá hájovna do 80. let 20. století stojící uprostřed Lánské obory na rovině nedaleko zříceniny hradu *Jivno*, původně asi osada nebo poustevna, člověk tam byl jako zakopaný, daleko od světa, od nepaměti dosud (ČÚZK hájovna *Zakopané* na louce *Kopanina* a kótované body *Zakopané* a *Zakopánek*).
- *Zámek Lány* – původně jednopatrová renesanční tvrz z konce 16. století postupně rozšiřovaná a upravovaná do dnešní podoby zámku s kostelem, konírnami a rozlehlým zámeckým parkem, na jihovýchodním okraji obce Lány, v jeho vlastnictví se vystřídal několik panských rodů, od r. 1921 je majetkem státu a řízen Správou Pražského hradu, rovněž zván „letním sídlem českých prezidentů“, jméno zaznamenáno až v současnosti (ČÚZK *Lány*).

3. Klasifikace pomístních jmen

Na základě vlastního výzkumu znalosti PJ uskutečněného během roku 2014 jsme získali velmi bohatý materiál, který jsme nejdříve porovnali se záznamy v lánské kronice z roku 1940 a soupisem pomístních jmen vzniklém v roce 1966. Dále jsme vytvořili vlastní soupis PJ zahrnující i jména, která byla zmíněna až současnými respondenty. Na takto získaná toponyma nyní aplikujeme sémantickou klasifikaci podle Vladimíra Šmilauera (1972) a Majtánovu strukturní klasifikaci (1973). Přihlédneme i k možnosti uplatnění teorie vztahových modelů užití Rudolfem Šrámkem pro místní jména (viz Šrámek, 1999, s. 36–49) a Janou Pleskalovou (1992) pro jména pomístní.

3.1 Sémantický třídič Vladimíra Šmilauera

Vladimír Šmilauer, významná osobnost české toponomastiky, poprvé publikoval své *Třídění pomístních jmen* v prvním ročníku Zpravodaje Místopisné komise ČSAV roku 1960. Ten ovšem vyšel nízkým nákladem a se vzrůstajícím zájmem odborných pracovníků o problematiku pomístních jmen a vzhledem k celorepublikové soupisové akci vyvstala potřeba opětovného vydání tohoto *Třídění*.⁵⁹ Se souhlasem autora a jeho doplňky bylo znovu vytištěno v ZMK ČSAV 13, 1972, s. 171–204. Z tohoto vydání budeme vycházet. Šmilauer zvolil významové třídění a označil ho jako přirozené a nutné z důvodu nedostatečné výraznosti slovotvorných prostředků pomístních jmen (oproti jménům místním). Ve své práci přihlíží k rozlišování jmen na přírodní a kulturní jako k principu pomocnému, zamýšlí se nad primárností a sekundárností jmen a z praktických důvodů se rozhoduje pro jednotnost třídiče (s. 172n.). Ten začíná obecnými vztahy a vlastnostmi a pokračuje přírodou neživou, rostlinstvem, zvířectvem a zakončen je jmény motivovanými působením člověka (s. 174).

Z prostorových důvodů zde neuvádíme celý návrh třídění, klasifikaci přímo aplikujeme na získaný materiál a podkategorie, ke kterým jsme nenalezli žádné doklady, vypouštíme. Stejně jako autor zařazujeme souslovná pomístní jména do příslušných složek podle motivace jednotlivých částí pojmenování, např. *Bílá cesta* má své místo u jmen podle barvy i jmen pro cesty. Stejným způsobem pracujeme i s kompozity, PJ *Sedmihora* tedy

---

⁵⁹ Viz Šmilauer, 1972, s. 171.

patří mezi jména s číselným určením a jména pro vyvýšeniny.

Je-li jeden objekt pojmenován dvěma názvy odlišné struktury, ale stejné motivace (např. *Zakopaný/Na Zakopanym*), pokládáme takový případ za jeden doklad významové motivace, stejně tak v případech, kdy jeden název je přímým označením objektu a druhý název stejný objekt využívá jako relační (např. *Červená kůlna* a poloha *U červené kůlny*).

1 Obecné vztahy a vlastnosti

Poloha relativní: *Dolní Vašírov, Horní Vašírov, Prostřední Suchý, Zadní Suchý*

Vzdálenost metaforicky: *Amerika, Zakopaný/Na Zakopanym*

Velikost apod.:

- malý: *Hořkoveček, Kameníček, Jelení loužek*⁶⁰
- dlouhý, široký: *Dlouhá míle, Široký*
- číselná určení: *Pětimezí, Sedmihora/Sedmihory, Tisícová cesta, Trojhran, Třetí průsek, U dvou/třech lip*

Tvar, přímé označení:

- rovný, křivý, klikatý: *Čára*
- *Triangl/Trojhran*

Tvar a jiné vlastnosti metaforicky:

- zvířata a lidé: *Pytlák/U pytláka*
- tělo zvířecí a lidské: *Kobylí hlava, Kozí hřbety, Na srdci, Cesta přes srdce, Ručičky/U Ručiček*
- stavby: *Sál/Na sále*
- oděv: *Kapsa/V kapse, Klobouk, Paraplíčko, U Paraplíčka, V kalhotech*

Barva a podobné vlastnosti:

- barva (i půdy): *Bílá cesta, Černá cesta, Červená kůlna/U červené kůlny, Červená mýť, Červená vrška, Červený kříž, Tmavý loužek, Ve stříbrných smrcích, Zelený kříž/U zeleného kříže, Zelený průsek*
- čistota: *Křišťál*

Hodnocení (povaha):

- kladné: *Blaho*
- záporné: *Drahý rybník, Hrozný, Na pusté seči, Nouzov, Pustá Dobrá/Pustinka, Smutný kout*

---

⁶⁰ A dalších 5 agronym obsahujících apelativum loužek, tedy oblast menšího rozsahu než luh.

Starý, nový:

- *Nová cesta, Nové depo, Nové Dvory (Nový Dvora), Nové pole*
- *Cesta pod Starým zámekem, Staré depo, Staré Lány, Starý zámek/Na Starém zámku*

2 Země

Vyvýšeniny:

- *Červená vrška, Na kopečku, Na vrchách, Sedmihora/Sedmihory*
- *Skály: Skála/Na skále/U skály/Ve skále*

Svahy: *Pelůňková stráň*

Vhloubené útvary: *Oudolka, Brejlský průsmyk, Myší díra*

Půda:

- neobdělaná půda:
  - o *Husákův luh, Jelení luh, Karlův luh, Klíčavský luh, Kovářův luh, Lánský luh, Marjánčin luh, Sviňský luh, Žižkův luh*
  - o *Dubčekův loužek, Husákův loužek, Jelení loužek, Kávový loužek, Popšův loužek, Tmavý loužek*
- vlhkost půdy: *V močálech, Kaly/Na kalích*
- suchá půda: *Prostřední Suchý, Suchá louka, Zadní Suchý*

Složení půdy: *Kameníček, Na rašelině, Vápenec, Železný potůček*

Kulturní půda:

- obecně: *Nové pole, Pětimezí*
- získávání půdy: *Kopaná cesta, Kopanina, Zakopany/Na Zakopanym*

Vody:

- pramen: *Studánka pod habry, Studánka, Studánka u Krejzovic, U studánky*
- toky: *Na kanálu/U kanálu*
- vlastní jména toků: *Lánský potok, Železný potůček*
- rybník: *Drahý rybník, Kouglův rybník, Haltýře (V haltýřích), Pilský rybník, Rybník Honzy Kroupy/Kroupovic rybníček, U rybníka, Vašírovský rybník, Židovský rybník*
- jiné vodní stavby a zařízení: *Klíčavská přehrada, Plečnikova kašna, U kašny*

3 Rostlinstvo

Části rostlin (druhy dřeva atp.): *Pařeziny*

Porosty:

- speciálně: *Obůrka, Vypuštěný park*
- mýcení lesa: *Brejlský průsek, Červená mýt', Na pusté seči/Pustodoberská seč, Píňský žír, Třetí průsek, Zelený průsek*

Rostliny (nejprve porosty, potom jednotlivě):

- jehličnaté stromy: *Jedlina, Píně, Šiškový les, V modříněch, Ve stříbrných smrcích*
- listnaté stromy neovocné: *Březina, Hyvina, Jivno, Kaštánka, Lipovka; Dohodový dub, Pod habry, Spálený dub, Studánka pod habry, U boučku, U dvou/třech lip, U lipky/U Lipky, U spáleného dubu, Zajícův dub*
- jiné rostliny: *Fialková, Peluňková stráň*

Pěstění rostlin:

Soustava hospodaření:

Louky: *Kněžská louka, Marjánčina louka, Pánova louka, Palouk, Palouk Píně/Píňský palouk, Suchá louka*

Pastviny: *Volské pastviště*

Zahrady: *Getsemannská zahrada, Reichlovic zahrada, Štěpnice/Ve Štěpnici, Třešňovka*

4 Zvířectvo

Volně žijící:

Savci: *Jelení loužek, Jelení luh, Jezevčiny, Liščina, Myší díra/Myšina, Sviňský luh, Vlčina, Zajíčkovna*

Ptáci: *Bažantí líheň, Sokolí, Vejrovka*

Domáci:

Savci:

- hovězí dobytek: *Volské pastviště*
- koza: *Koza, Kozí hřbety*
- ovce: *Ovčanda, Skotářka, U ovčína*
- pes: *Psinec*
- kočka: *Kočka, Kocourová*

Ptáci:

- slepice: *U drůbežárny*
- holub: *Holubín*

5–8 ČLOVĚK

5 Poměry majetkové a právní

Královský majetek: *Královský štont*

Šlechtický a jiný svobodný majetek: *Kněžská louka, Pánova louka (Pánovka/Na Pánovce)*

Městský a obecní majetek:

Pojmenování podle osob (i podle vztahů jiných než majetnických):

- jména obecná a národní: *Zemanka, Židovna, Židovský rybník*
- křestní jména: *Anna, Betyнка/Betinka/Betyna, Laura, Marjánčin luh, Marjánčina louka, Viktorínek*
- příjmení: *Ešnerovka, Hajново náměstí, Hájovna Šubrt, Holubín, Hospoda U Navrátilů, Husákův loužek/Husákův luh, Jungmanka, Kouglák, Kouglova ohrádka, Kouglov rybníček, Kroupovic rybníček, Kroupovic ouvůzek, Macháčková/Macháčkova cesta, Melenovic ulice, Plečnikova kašna, Popšův loužek, Port, Reichlovic zahrada, Statek U Jirkovských, Statek U Kindlů, Statek U Kroupů, Studánka u Krejzovic, Šámalka, Šubrt/Na Šubrtě/U Šubrt, U Beznosků, U Hamouzů, U Kolmana, Vágner/U Vágnera, Za Hamouzem*
- *Rybník Honzy Kroupy*

Jména čestná i přezdívková:

- obecná: *Arcivévodská, Františkánská*
- křestní: *Alžběta/U Alžběty, Amálie, Antonín, Barborská, Leontýna, Markéta, Panenka Marie/U Panenky Marie, Petrův kámen*
- příjmení: *Dubčekův loužek, Masarykova cesta, Masarykův kámen, Zajícův dub*

6 Lidská práce

Nerosty:

- kámen: *Šutrovna*
- písek: *Pískárna*
- hlína: *Cihelna, Cihlář, U cihelny*
- hornictví: *Kutnýř, Mašina, U mašiny/Na mašině, Za větračkou*
- *Betonka, Škvárovka*

Rostliny:

Dřevo:

- zpracování dřeva: *Pilařák, Pilský rybník/Pilčák, Rudská pila/Hájenka Rudská pila, U pily*

- kolomaznictví: *Kolomazna/Kolomazná*

Zvířata:

Zvířata volně žijící – lesnictví, lov: *Čihátko, Královský štont, Koncentrák, Lovecký zámek, Střelnice, Za střelnici*

Zvířata domácí – pastva: *Volské pastviště*

Lidé – vojenství: *Armáda/Na Armádě, Dělová hráz/Na Dělové hrázi, Na šancích, Šance, U kasáren*

7 Lidská díla

Vlastní jména sídlišť:

Sídliště existující:

- přímé přejetí: *Palouk Píně, Ploskov, Pustá Dobrá*
- přídavné jméno: *Brejlský průsek, Brejlský průsmyk, Lánská, Lánská lisa, Lánská vozová, Lánský luh, Lánský potok, Píňský palouk, Píňský žír, Pustodoberská seč, Rudská pila, Rynholecká cesta, Vašírovská cesta, Vašírovská lisa, Vašírovský rybník*

Sídliště zaniklá:

- přímé přejetí: *Holubín, Jivno, Sobín*
- předložkový pád: *Cesta pod Starým zámkem*

Stavby:

Církevní:

- kostel: *U kostela*
- kaple: *Kaplička Matky Boží Panna Marie, U kapličky, Vašírovská kaplička*
- kříže: *Červený kříž, Křížek, U Kříže, U Tři křížů, Zelený kříž/U zeleného kříže*
- *U hřbitova*
- *Sousoší Kalvárie*

Světské obytné a hospodářské:

- hrad, zámek: *Lovecký zámek, Starý zámek/Cesta pod Starým zámkem, Zámek Lány/U zámku*
- dvůr: *Nové Dvory (Nový Dvora)*
- hostinec: *Hospoda U Navrátilů*
- chalupy, domy: *Chata v luhu, V Chaloupkách*
- hospodářské budovy: *Cajkhauz, Červená kůlna/U červené kůlny, Statek U Jirkovských,*

Statek U Kindlů, Statek U Kroupů, U kůlny, U špýcharu

- zvláštní sídliště: *Hájenka Hořkovec, Hájenka Rudská pila, Klíčavská hájovna*
- *Doktorovna, Důchod'ák, Lesní správa*

Jiné světské:

- továrna: *U lihovaru*
- vyhlídka přírodní: *Vyhlídka*

Hranice: *Hraniční cesta*

Ohrady: *Hrázka, Kouglova ohrádka, Na ohrádce/Na Vohrádce, Na Ohradech/Na Vohradech, Tarasová cesta, U šraňku, Za zdí*

Cesty:

- silnice, příčnice, cesta, úvoz, stezka: *Bílá cesta, Cesta pod Starým zámkem, Cesta přes srdce, Hraniční cesta, Kroupovic ouvůzek, Macháčkova cesta, Masarykova cesta, Nová cesta, Ouvozina, Ouvůzek, Rynholecká cesta, Tarasová cesta, Tisícová cesta*
- železnice: *Konina*⁶¹
- *Lánská lísa/brána, U brány, Vašírovská lísa*

8 Duchovní život

Pověry a pověsti: *Zajícův dub*

Náboženství, církev – Bůh, Panna Maria atp.: *Panenka Marie/U Panenky Marie*

Archeologie: *Krchůvek*

Historické události – vojenské tábory, opevnění atp. (z doby historické): *Žižkův luh, Šance*

Místní události:

- požár (i lesní): *Spálený dub/U spáleného dubu*
- spory: *Rafanda*
- jiné: *Čumilův dub/U čumila, Dohodový dub, Masarykův kámen, Památník, Pomník A. Vágnera, Port, Šukák/Na šukáku, U (zmrzlýho) Matěje, U Němců, U Spáleného křížku, U zajetého*

9 Ostatní jména

Německá jména: *Cajkhauz, U Kolmana, Ve Štítě*

Jiná cizí jména: *Getsemanská zahrada, Šarváš*

---

⁶¹ Toto PJ se nevztahuje k chovu koní, ale k dřívější existenci Pražsko-lánské koněspřežní dráhy, jež se dá považovat za jistý druh železnice.

Jména nejasná: *Brejl/Brejlák, Finková, Hořkovec, Košál, Ložovská, Pozdětina, Svoboda/U svobody*

- *Na panelech, Transformátor, U kamene, U lavičky*

Na základě uplatnění Šmilauerova sémantického třídění na námi získaná pomístní jména jsme zjistili, že nejhojněji zastoupenou kategorií jsou jména motivovaná lidskými díly. Nalezli jsme 80 takových dokladů. Nejvýrazněji se zde projevují dvě podkategorie, objekty pojmenované podle sídlišť (využití místních jmen) existujících i zaniklých a podle světských a obytných staveb. V první zmíněné podskupině je hojnost způsobena zejména názvy s přídatným jménem relačním vzniklým sufixací z místního jména a apelaivem označujícím pojmenovaný objekt. Druhá jmenovaná podskupina je rozmanitější a výrazněji v ní vyniká motivace pojmenováním hospodářských budov. Do této podskupiny jsme zařadili i tři jména, pro něž nemá V. Šmilauer bližší vymezení, a do podskupiny ovlivněné názvy cest (třetí nejvýraznější podkategorie jmen podle lidských děl) jsme přidali dvě adjektivní a jedno předložkové pojmenování motivované existencí bran, jež byly nedílnou součástí cest, nad kterými se klenuly.

Druhou nejčastěji využívanou kategorií pro vznik pomístních jmen byla shledána motivace obecnými vztahy a vlastnostmi. Tato kategorie je velmi rozmanitá, proto se zde zmíníme jen o několika zajímavostech. PJ *Amerika* (a jiné jeho podoby) bývá většinou vysvětlováno jako metaforické vyjádření vzdálenosti pozemku od obce nebo jeho tvaru či rozlehlosti,⁶² což by odpovídalo i v našem případě. Ovšem s tímto vysvětlením nekoresponduje místní lidová etymologie, podle níž se tvrdí, že na lesním poličku zvaném *Amerika* bývalo vojenské cvičiště a vojáci se tam měli dobře jako v Americe,⁶³ což by se dalo vyložit jako metaforické vyjádření vysoké životní úrovně. Jméno *Zakopaný/Na Zakopanym* sem naopak řadíme na základě lidového výkladu, zatímco ten odborný se přiklání k motivaci získáváním půdy, čemuž nahrává i záznam na mapách ČÚZK.⁶⁴ Zajímavá je v této kategorii i motivace malou velikostí pojmenovaného objektu, jelikož zde není vyjádřena explicitně adjektivem „malý“, ale deminutivními sufixy. Lesní díl dříve zapsaný jako *Malý Hořkovec* je dnes známý v podobě *Hořkoveček* a agronyma obsahující

⁶² Další výklady viz *Slovník pomístních jmen v Čechách I (A)*, Praha 2005, s. 53.

⁶³ V květnu r. 1945 měli na *Americě* tábořit rudoarmejci, konkrétně vojenští pekaři (viz Vodvářka, 2006, s. 182), jméno *Amerika* ale bylo zapsáno již r. 1940, proto původní motivace je spíše prostorová nebo vzdálenostní.

⁶⁴ Podle těchto map se bývalá hájovna *Zakopaný* nachází na louce *Kopanina* (jméno *Kopanina* je jasným důkazem o motivaci získáváním půdy).

deminutivum „loužek“ označují pozemky zřejmě menšího rozsahu než pozemková jména s apelativem „luh“. Jako *Kamenný loužek* byl ostatně dříve zaznamenán pozemek v současnosti zvaný *Kameníček*.

Třetím hojně uplatňovaným motivem jsou majetkové a právní poměry z kategorie obecně nazvané ČLOVĚK. Jedná se tedy o pojmenování využívající hlavně jména konkrétních osob. V této kategorii nejvíce vyniká skupina PJ využívajících příjmení osob k vyjádření nejen majetnických vztahů. Velmi tenká hranice je mezi těmito jmény a podskupinou vydělenou V. Šmilauerem jako „Jména čestná i přezdívková“, do které jsou zahrnuta jména šlechticů (křestní i rodová) či světců, my přidáváme jména osob z české historie, na jejichž počest byly některé lokality nebo objekty pojmenovány. Zde se uplatňuje honorifikační funkce pomístních jmen. Zajímavým případem je PJ *Františkánská*, u kterého je v SPJ z roku 1966 připsán lidový výklad, že jde o pojmenování podle osoby sv. Františka. Mylné vysvětlení to není, jen slovotvorná struktura napovídá, že dané jméno spíše vzniklo ze slova „františkán“ (příslušník řádu pojmenovaného po sv. Františku).

Dalšími kategoriemi řazenými sestupně podle hojnosti využití jsou nejdříve jména motivována zemí a jejími součástmi, dále rostlinstvem, lidskou prací, zvířectvem a duchovním životem lidí. Nejméně zastoupenou a v Šmilauerově třídici poslední kategorií jsou „Ostatní jména“, což jsou jména převzatá z jiných jazyků či s nejasným, zastřeným významem. My sem přidáváme ještě 4 jména, pro která jsme nenašli vhodné zařazení do jiné kategorie.

Po aplikaci této přesně vymezené klasifikace postavené na významových vztazích na bohatý materiál, který se nám podařilo získat, jsme zjistili, že je nutné jej přizpůsobit vlastním potřebám. Některé podkategorie jsme museli vypustit, protože jsme pro ně nenašli doklady, naopak jinde bychom potřebovali podkategorie spíše přidat.

3.2 Strukturní klasifikace podle Milana Majtána

Za jakýsi protipól Šmilauerova významového třídice může být považován přístup ke klasifikaci pomístních jmen slovenského lingvisty Milana Majtána (1973, s. 147–160). Ten vychází z velmi blízkého vztahu PJ a apelativní slovní zásoby, od níž se toponyma odlišují většinou jen propriálním příznakem společenské identifikace. Přihlíží i k možnosti desémantizace jména z důvodů mimojazykových skutečností jako např. zánik pojmenované reálie a zejména z důvodu vývoje jazyka a slovní zásoby jazyka. U jmen,

jejichž původní význam není současným uživatelům jazyka již znám, běžně vznikají rozličné lidové etymologie. Podle Majtána je třeba každý název posuzovat z hlediska jeho mikroregionu, tedy prostředí jeho nejčastějšího běžného užívání. Musí se také brát na zřetel jazyk ve své celistvosti, současný spisovný jazyk je pouze součástí celkové struktury jazyka. Většina pomístních jmen vzniká pouhým přjetím hotových útvarů, tomuto postupu se říká proprializace či onymizace, v případě PJ toponymizace. I při klasifikaci těchto pojmenování se musí hledět na jejich původní slovotvornou utvářenost. Ta je ostatně hlavním kritériem Majtánovy typologie založené na strukturnětypologické klasifikaci polského jazykovědce S. Rosponda, rozlišující primární nederivované názvy, sekundární derivované názvy a složené názvy (kompozita, předložkové, determinativní a predikativní názvy). Schéma strukturní klasifikace slovenských pomístních jmen podle Milana Majtána vypadá takto:

1. Přímé názvy
  11. Jednočlenné názvy
    111. Nederivované názvy
    112. Derivované názvy
      1121. Nepředponové názvy
      1122. Předponové (a předponovo-příponové názvy)
  12. Vícečlenné, determinativní názvy
    121. Jednoslovné názvy, kompozita
    122. Víceslovné názvy se shodou
    123. Víceslovné názvy bez shody
    124. Víceslovné názvy s vedlejší větou
2. Nepřímé názvy
  21. Předložkové názvy
  22. Predikativní, větné názvy

1. Přímé názvy

Pojmenovávají bezprostředně samotný objekt v základní podobě ve tvaru nominativu. Jejich skloňování je apelativní v příslušném gramatickém čísle, které nese lexikální význam. V námi sebraných jménech není žádný doklad případu, kdy by jedno proprializované apelativum tvořilo dva názvy s rozdílným číslem pro dva rozdílné objekty,

naopak rozlišení přidáním adjektiva je hojně zastoupeno (např. *Bílá cesta* a *Černá cesta*). Stejně jako na Slovensku, i v katastru obce Lány a okolí je převážná většina jmen přímých, naopak na rozdíl od Slovenska je v našem případě vícečlenných názvů více než jednočlenných.

11. Jednočlenné názvy

Zahrnují všechna jednoslovná jména vyjma kompozit, tedy i univerbizované předložkové konstrukce (Podbaba ← pod Babou, v Lánech se takové podoby PJ nevyskytují) a názvy vzniklé elipsou určovaného členu (*Lánská* ← *Lánská louka*, *Macháčková* ← *Macháčkova cesta*). Tato jména se dále člení na nederivovaná a derivovaná.

111. Nederivované názvy

Všechna jména apelativního původu bez slovotvorných prostředků nesoucích specifický příznak místa. V našem případě vznikaly zejména metaforou z apelativ: *Čára*, *Kapsa*, *Klobouk*, *Křišťál*, *Mašina*, *Pytlák*, *Ručičky*, *Sál*, *Triangl* i proprií: *Amerika*; metonymií: *Armáda*, *Blaho*, *Kočka*, *Koza*, *Pině*, *Šarváš*, *Transformátor*; využitím osobních jmen pro vyjádření vztahu osoby k pojmenovanému místu: *Alžběta*, *Amálie*, *Anna*, *Antonín*, *Laura*, *Leontýna*, *Markéta*, *Port*, *Šubrt*, *Vágnér* a prostou propriálizací apelativ označujících zejména přírodní útvary: *Haltýře*, *Kaly*, *Palouk*, *Památník*, *Skála*, *Šance*, *Štěpnice*, *Vyhlídka*. Jedno jméno vzniklo přejetím místního jména (*Jivno*) a tři elipsou: *Hrozný*, *Široký*, *Zakopaný*. Řadíme sem i čtyři pomístní jména s neznámým významem a neprůhlednou strukturou: *Brejl*, *Hořkovec*, *Košál*, *Svoboda*.

112. Derivované názvy⁶⁵

Pomístní jména tvořená derivací neboli odvozováním vznikají přidáním slovotvorných prostředků (prefixů a sufixů). K apelativům se připojují formanty zejména s místním (toponymickým) významem a k propriím s významem přivlastňovacím. Lze je dělit na nepředponová a předponová (taková jména se v našich materiálech nevyskytují).

1121. Nepředponové názvy

Jejich vznik je podmíněn přidáním slovotvorného sufixu, k apelativům přípon s apelativním významem místa a k propriím (osobním a zeměpisným jménům) přípon

---

⁶⁵ Od této kategorie dál nám byly technickou pomůckou výklady o slovotvorbě v *Příruční mluvnici češtiny* (2012, 2. vydání).

vlastnického charakteru.

U jmen prvního typu vystupuje do popředí lokalizační příznak, slovní základ těchto jmen vyjadřuje, že v těchto místech se něco nachází či nacházelo, že místo má nebo mělo nějakou vlastnost a že na tomto místě se něco děje nebo dělo.

Námi sesbíraná pomístní jména s apelativním významem jsou tvořena rozmanitými sufíxy. Nejčastěji uplatněným sufíxem s významem místa je **-ina** (a jeho plurálová varianta **-iny**), tvoří jména odvozená z názvů stromů: *Březina*, *Hyvina*, *Jedlina* nebo jejich částí *Pařeziny*, od substantiv označujících zvířata: *Konina*, *Liščina*, *Vlčina* a *Jezevčiny*. K tomuto typu zařazujeme i jméno *Ouvozina* vzniklé z názvu terénního útvaru, *Kopanina* se slovesným základem a *Pozdětina*, jehož motivace nám není známa. Dalšími sufíxy s místním významem jsou **-ovna**: *Doktorovna*, *Šutrovna*, *Židovna*, *Zajíčkovna*, **-na**: *Kolomazna*, *Cihelna*; **-árna**: *Pískárna*, **-nice**: *Střelnice*, **-inec**: *Psinec*.

Další jména tvořená sufixací mají význam nositele vlastnosti. Jedná se zejména o sufix **-ka**, který odvozuje od adjektiv na **-ový** tato jména: *Lipovka*, *Škvárovka*, *Třešňovka* a *Vejrovka*. Sufíxem **-ec** je utvořeno jméno *Vápenec*. Sufix **-ák** odvozuje hovorová pojmenování univerbizací *Důchodák* a *Pilčák*, které ale přímo vlastnost nevyjadřují, tímto sufíxem jsou tvořena i deverbativní jména *Šukák* a *Koncentrák* a jméno *Pilařák*, zřejmě odvozené od apelativa pilař. Vlastnost vyjadřují zřejmě i jména odvozená sufíxem **-ov**: *Nouzov* a *Ploskov*. Význam prostředku děje má jméno *Čihátko* utvořené sufíxem **-tko**. Sufíxem **-ka** jsou odvozené názvy cest *Betonka*, *Kaštánka*, *Oudolka* a *Zemanka*. Jméno *Cihlár* a přechýlené pojmenování *Skotárka* jsou tvořena sufíxem **-ář** typickým pro konatelská jména při tvorbě apelativ. Dějový význam nese jméno *Kutnýř* odvozené od slovesa *kutat* (=dolovat). Sufíxem **-anda** je tvořeno jméno *Ovčanda* z apelativního základu, jméno *Rafanda* je odvozené sufíxem **-nda** ze základu slovesného.

Zajímavým úkazem v kategorii nepředponových názvů s apelativním významem jsou jména utvářená deminutivními sufíxy mužskými **-ek**: *Hořkoveček*, *Krchůvek*, *Ouvůzek*, **-íček**: *Kameníček*, **-ínek**: *Viktorínek*,⁶⁶ ženskými singulárovými **-inka**: *Pustinka* (spolu s univerbizací), **-ka**: *Hrázka*, *Obůrka*, **-nka/-na**: *Betynka/Betyna*.

Patří sem i méně častá adjektivní pojmenování vzniklá elipsou apelativa označujícího pojmenovaný objekt, jsou tvořena sufíxy **-ová**: *Fialková*, *Finková*,⁶⁷ *Kocourová*, **-í**: *Sokolí* a **-ná**: *Kolomazná*.

⁶⁶ Toto pojmenování by mělo mít základ v osobním ženském jméně Viktorie. Možný je i výklad, že je odvozeno sufíxem **-ek** z osobního jména Viktorín.

⁶⁷ U tohoto jména nám není jasná jeho motivace, sem je řazeno spíše automaticky.

U jmen odvozovaných z osobních jmen jde zejména o vyjádření vlastnického vztahu majitele objektu k objektu v čase vzniku názvu. Tento vztah v našem případě vyjadřují pouze dvě jména derivovaná sufixem **-ín**: *Holubín* a *Sobín*. Ostatní jména v této kategorii jsou motivována jiným než majetnickým vztahem, ale jsou tvořena sufixy typickými pro vztah vlastnický. Jsou to sufixy **-ovka**: *Ešnerovka*, *Pánovka*,⁶⁸ **-ka**: *Jungmanka*, *Šámalka* a sufix typický pro univerbizovaná pojmenování **-ák**: *Kouglák*.

I jména s posesivním příznakem zahrnují adjektivní eliptická pojmenování cest se sufixy **-ská**: *Arcivévodská*, *Barborská*, *Františkánská*, **-ová**: *Macháčková* a **-ovská**: *Ložovská*.

Pojmenování se základem v zeměpisném jménu zde nalézáme pouze jedno, vzniklé elipsou určovaného členu se sufixem **-ská**: *Lánská*, jedná se o louku pojmenovanou podle obce Lány, ostatní pomístní jména vyjadřující vztah k místu jsou dvoučlenná a uvádíme je níže.

12. Vícečlenné, determinativní názvy

Jména této kategorie jsou charakteristická vyjádřením syntaktického vztahu determinace, tedy bližším určením pojmenovaného objektu. Jsou převážně víceslovná, výjimkou jsou zřídka se vyskytující kompozita. Určujícím členem je ve většině případů adjektivum v podobě shodného přívlastku, dále nejen předložková konstrukce s funkcí neshodného přívlastku (viz níže). Pomístní jména s vedlejší větou přívlastkovou v našich materiálech zastoupená nejsou.

121. Jednoslovné názvy, kompozita

V našem případě se jedná o složeniny z číslovek a apelativ: *Pětimezí*, *Sedmihora/Sedmihory*, *Trojhran*. Řadíme sem i složeninu německého původu *Cajkhauz*, protože u ní je slovotvorná struktura průhledná.

122. Víceslovné názvy se shodou

Tento typ jmen je tvořen zejména spojením jakostních i relačních adjektiv se substantivy, výjimečně spojením dvou adjektiv (u nás 4 doklady), oba členy mohou být apelativního i propriálního původu. U jmen z lánského katastru a okolí se jedná o nejvyužívanější typ tvoření pomístních jmen.

---

⁶⁸ Toto PJ nemá propriální základ, ale z hlediska slovotvorné utvářenosti je vhodné ho zařadit do této kategorie.

Z jakostních adjektiv vyjadřujících barvu a apelativ vznikla pojmenování: *Bílá cesta*, *Černá cesta*, *Červená kůlna*, *Červená mýt'*, *Červená vrška*, *Červený kříž*, *Tmavý loužek*, *Zelený kříž*, *Zelený průsek*. Opozici starý x nový využívají jména: *Nová cesta*, *Nové depo*, *Nové Dvory/Nový Dvora*, *Nové pole*, *Staré depo*, *Staré Lány*, *Starý zámek*. Další vlastnosti jsou vyjádřeny spojeními: *Dlouhá míle*, *Dolní Vašírov*, *Drahý rybník*, *Horní Vašírov*, *Kopaná cesta*, *Smutný kout*, *Spálený dub*, *Suchá louka*, *Vypuštěný park*.

Hojněji zastoupená jsou jména složená z adjektiv relačních a substantiv. Individuální posesivitu vyjadřují zejména depropriální (ve dvou případech deapelativní) adjektiva se sufixem **-ův (-ova, -ovo)**: *Čumilův dub*, *Dubčekův loužek*, *Hajnovo náměstí*, *Husákův loužek/luh*, *Karlův luh*, *Kouglůva ohrádka*, *Kouglův rybník*, *Kovářův luh*, *Macháčkova cesta*, *Masarykova cesta*, *Masarykův kámen*, *Pánova louka*, *Petrův kámen*, *Plečnikova kašna*, *Popšův loužek*, *Zajícův dub*, *Žižkův luh*. Dále posesivní adjektiva tvořená sufixem **-in/-ina**: *Marjánčin luh*, *Marjánčina louka*. Zajímavým úkazem jsou zde čtyři pojmenování vyjadřující posesivitu jménem celé rodiny genitivem příjmení zakončeným sufixem **-ovic**: *Kroupovic rybníček*, *Kroupovic ouvůzek*, *Melenovic ulice*, *Reichlovic zahrada*. Takto tvořená posesiva jsou neskloňná a jedná se o nářeční jev ve tvaru nominativu typický pro oblast západně od Prahy a v genitivu pro Doudlebsko.⁶⁹

Druhá posesivita je vyjádřena především sufixem **-í**: *Bažantí líheň*, *Jelení loužek*, *Jelení luh*, *Kobylí hlava*, *Kozí hřbety*, *Myší díra* a **-ský**: *Sviňský luh*, *Volské pastviště* od pojmenování zvířat, výjimkou je PJ *Kněžská louka*, kde motivujícím slovem mohlo být apelativum „kníže“ nebo „kněz“. Variantou sufixu **-ský** je sufix **-ovský**, který se připojuje k jednoslabičným základům a vytváří tak jména *Královský štont* a *Židovský rybník*.

Vztah pojmenovaných objektů k místu vyjadřují relační adjektiva s propriálním základem tvořená sufixem **-ský/-ská**: *Brejlský průsek*, *Brejlský průsmyk*, *Getsemanská zahrada*, *Klíčavská hájovna*, *Klíčavská přehrada*, *Klíčavský luh*, *Lánská lísa/brána*, *Lánský luh*, *Lánský potok*, *Pilský rybník*, *Píňský palouk*, *Píňský žír*, *Pustodoberská seč*, *Rynholecká cesta*, *Rudská pila*, *Vašírovská cesta*, *Vašírovská kaplička*, *Vašírovská lísa*, *Vašírovský rybník*.

Původ z látky je motivací pro jediné PJ s adjektivem tvořeným sufixem **-ný**: *Železný potůček*.

Obecné vztahy vyjadřují spojení adjektiv a apelativ za pomoci sufixů **-ový/-ová**: *Dělová hráz*, *Dohodový dub*, *Kávový loužek*, *Peluňková stráž*, *Šiškový les*, *Tarasová cesta*, **-ní**:

⁶⁹ Viz L. Čižmárová (2001), s. 206–212.

Hraniční cesta, Lesní správa a -cký: Lovecký zámek.

Spojením dvou adjektiv vznikla jména: *Lánská vozová, Pustá Dobrá, Prostřední Suchý, Zadní Suchý* a kombinací číslovky a substantiva pojmenování: *Třetí průsek a Tisícová cesta.*

123. Víceslovné názvy bez shody

U tohoto typu jmen je určujícím členem předložková konstrukce v postpozici a struktura jméno + předložka + jméno může být výchozí pro vznik nepřímých předložkových názvů elipsou. Při kontextovém využití se ohýbá pouze určovaný člen, předložková konstrukce zůstává neměnná. V námi sesbíraných jménech jsme našli doklady s předložkami **pod**: *Cesta pod Starým zámkem, Studánka pod habry*, **přes**: *Cesta přes srdce*, **u**: *Hospoda U Navrátilů, Studánka u Krejzovic, Statek U Jirkovských, Statek U Kindlů, Statek U Kroupů* a **v**: *Chata v luhu*. Dalšími strukturami při tvoření víceslovných jmen bez shody byly shledány kombinace apelativ a osobních jmen vlastních: *Kaplička Matky Boží Panna Marie, Panenka Marie, Pomník A. Vágnera, Rybník Honzy Kroupy* nebo apelativ a zeměpisných jmen vlastních: *Hájenka Hořkovec, Hájenka Rudská pila, Palouk Píně, Sousoší Kalvárie, Zámek Lány*.

2. Nepřímé názvy

Tyto typy jmen využívají k pojmenování objektu jiný objekt nebo okolnost související se vznikem jména. Jde zejména o předložkové konstrukce s funkcí názvu (předložkové názvy). Druhým typem nepřímých názvů jsou predikativní/větné názvy, ty se v našich materiálech nevyskytují.

21. Předložkové názvy

Na Slovensku jde o samostatnou, typologicky výrazně odlišenou skupinu toponym. Předložkové názvy vznikají z předložkových konstrukcí okolnostního určení a elipsou určovaného členu z přívlastkových konstrukcí. Těmito jmény se zřetelně vyjadřuje lokalizační příznak místa. Pojmenovaný objekt se vymezuje svojí polohou k jinému objektu, který může být významnější, pojmenovaný propriem, nepojmenovaný či již neexistující. Prostorový vztah je vyjádřen předložkou, předložkové konstrukce mají propriální platnost.

Těmito jmény se vyjadřuje konstantní prostorový vztah vzhledem k místu vzniku názvu, takže se používají v ustálené podobě bez ohledu na aktuální polohu mluvčího. Jedná se

tedy o lokalizaci objektu vzhledem k jinému objektu a současně o lokalizaci vzhledem k místu pojmenování/vzniku názvu. Předložkové názvy nebývají paralelou k nominativním názvům, většinou označují jiný objekt. Tvořením těchto jmen se rozšiřují pojmenovací možnosti a schopnosti jazyka. Předložkové názvy odpovídají na otázky: „kde leží pojmenovaný objekt?“, „o který objekt jde?“ a „jakým směrem nebo z jakého směru se rozkládá?“

V případě našich jmen je tvoření předložkových pojmenování druhým nejvyužívanějším způsobem tvorby PJ. Nejčastější předložkou je **u**: *U Alžběty, U Beznosků, U boučku, U brány, U cihelny, U červené kůlny, U čumila, U drůbežárny, U dvou/třech lip, U Hamouzů, U hřbitova, U kamene, U kanálu, U kapličky, U kasáren, U kašny, U Kolmana, U kostela, U Kříže, U kůlny, U lavičky, U lihovaru, U lipky, U mašiny, U (zmrzlého) Matěje, U Němců, U ovčína, U Panenky Marie, U Paraplíčka, U pily, U pytláka, U Ručiček, U rybníka, U skály, U spáleného dubu, U Spáleného křížku, U studánky, U svobody, U špýcharu, U šraňku, U Šubrtu, U Tří křížů, U Vágnera, U zajetího, U zámku, U zeleného kříže*. Druhou hojně využívanou předložkou je **na**: *Na Armádě, Na Dělové hrázi, Na Kalich, Na kanálu, Na kopečku, Na mašině, Na ohradce/Na Vohradce, Na Ohradech/Na Vohradech, Na panelech, Na Pánovce, Na pusté seči, Na rašelině, Na sále, Na skále, Na srdci, Na Starém zámku, Na šancích, Na Šubrtě, Na šukáku, Na vrchách, Na Zakopanym*.

Dalšími jsou **v** (s vkladným /e/ před sykavkami): *V haltýřích, V Chaloupkách, V kalhotech, V kapse, V močálech, V modřínech, Ve skále, Ve stříbrných smrcích, Ve Štěpnici, za*: *Za Hamouzem, Za střelnici, Za větračkou, Za zdí* a **pod** s jediným dokladem: *Pod habry*.

Po aplikaci Majtánovy strukturní klasifikace jsme zjistili, že dvěma nejužívanějšími strukturami tvoření pomístních jmen na námi zkoumaném území jsou vícečlenné názvy se shodou a nepřímé předložkové názvy. Při tvoření PJ v Lánech a okolí přetrvává nejspíš potřeba diferencovat objekty pomocí jejich vlastností a vztahů k osobám či místům a vymezovat objekty vůči jiným objektům v jejich blízkosti.

3.3 Vztahově modelová teorie Jany Pleskalové

Tento druh klasifikace pomístních jmen je založen na výzkumu PJ na Moravě a ve Slezsku. Autorka vychází z modelové teorie uplatněné nejdříve Vincentem Blanárem na

antroponyma a Rudolfem Šrámkem na oikonyma. Základním teoretickým východiskem je slovo tvorná teorie Miloše Dokulila publikovaná v *Tvoření slov v češtině 2* (1967) a rozšířená v *Mluvnici češtiny 1* (1986). Vztahové modely (dále VM) odrážejí vztah pojmenovatele k pojmenovávanému objektu. Pomístní jména tvořená pomocí VM mohou být považovány za odpovědi na otázky „kde?“, „co?“, „jaký?“, „čí?“ a vyjadřují tak: polohu pojmenovaného objektu (VM A), druh objektu (VM B), vlastnost objektu inherentní, založenou na ději nebo na vztahu k jinému objektu (VM C) a posesivitu či jinou příslušnost k osobě (VM D). V rámci jednoho VM pojmenovatel volí ze sedmi možných pojmenovacích postupů: toponymizace, metafora a metonymie, derivace, kompozice, tvoření dvou- a víceslovných pojmenování, tvoření předložkových PJ a přejímání toponym i apelativ z cizích jazyků a jejich adaptace v ČJ. Podle zvoleného postupu následně vybírá vhodný strukturní model (SM), který je podřízen modelu vztahovému, postihuje vyjádření pojmenovacího aktu a slouží k postižení struktury každého PJ, a příslušný strukturní typ (ST). Jednoslovná PJ mívají jen základní člen vztahového modelu, všechna dvou- a víceslovná PJ obsahují část základní (hlavní VM A, B, C, D) a část blíže určující vyjádřenou vedlejším VM (+A+, +B+, +C+, +D+). Uspořádání slov a jejich vzájemné vztahy jsou znázorněny pořadím členů vícečlenného PJ.

3.3.1 Vztahový model A

Tímto VM je vyjádřena poloha/umístění pojmenovaného objektu v terénu. Poloha je určována zejména vymezením vůči jinému (tzv. relačnímu) objektu, kterým bývá důležitý orientační bod v okolí pojmenovaného objektu (přírodní útvar i lidské dílo), celek nadřazený pojmenovanému objektu (např. katastr obce) a řídceji pojmenování osoby. Poloha bývá vyjádřena hlavním VM A i vedlejším +A+.

V našich materiálech našly uplatnění tyto dílčí vztahové modely typu A: VM A *Lánská*, VM A+B *U rybníka*, *Na kopečku*, *Ve skále*, *Za zdí*, VM A+C *Na Zakopanym*, VM A+D *Za Hamouzem*, VM A+A *Dolní Vašírov*, *Horní Vašírov*, VM A+C+B *U červené kůlny*, *U zeleného kříže*.

3.3.2 Vztahový model B

Tento VM svou formou vyjadřuje, co se na pojmenovaném místě nachází. PJ tohoto modelu jsou nejčastěji tvořena pouhou toponymizací, derivací a přidáním adjektivního přívlastku shodného. Druh objektu je vyjadřován hlavním i vedlejším VM B (B, +B+).

Pro vymezení PJ vzniklých toponymizací, metaforou či metonymií a derivací v rámci VM B si Pleskalová pomáhá Šmilauerovým sémantickým třídícím, který jsme výše aplikovali na kompletní materiál sebraný v současnosti, proto zde uvedeme pouze příklady jmen VM B s vedlejšími VM: VM A+B *Hraniční cesta, Rynholecká cesta*, VM C+B *Suchá louka, Spálený dub*, VM D+B *Dubčekův loužek, Pánova louka*. U uvedených typů jmen mají apelativa funkci pojmenovací a tvoří základ PJ, přívlastky mají funkci diferenciativní (odlišují objekt od objektů podobných). Z vícečlenných VM B jsou v našem materiálu zastoupeny VM B+(A+B) *Chata v luhu, Studánka pod habry*, VM B+(A+D) *Hospoda U Navrátilů, Statek U Kindlů* a VM B+(A+C+B) *Cesta pod Starým zámkem*. V těchto jménech je neshodným přívlastkem vyjádřena poloha objektu vůči objektu jinému.

3.3.3 Vztahový model C

Jména tohoto VM podávají charakteristiku pojmenovaného i relačního objektu na základě jeho vlastností. Podle typu vlastnosti se dělí na C₁ (vlastnosti primárně obsažené v pojmenovaném objektu) a C₂ (vlastnosti založené na ději z oblasti přírodního dění nebo častěji lidské činnosti). Vlastnost vycházející ze vztahu k jinému objektu či okolnosti může být vyjádřena oběma typy. I u tohoto VM je využito třídění na základě sémantické motivace PJ, my pouze uvedeme několik obecnějších příkladů.

VM C₁ je uplatněn u PJ jako *Široký, Trojhran, Ručičky* i *Lipovka* či *Třešňovka, Sokolí, Amerika, Hrozný*, VM C₂ je základem jmen *Kopanina, Rafanda, Čihátka*. U dvouslovných PJ byly zjištěny VM A+C₁ *Prostřední Suchý, Zadní Suchý*, VM A+C₂ *Brejlský průsek*, VM C+C₁ *Kobylí hlava, Kozí hřbety*, VM C+C₂ *Bažantí líheň*, VM D+C₂ *Kouglůva ohrádka*, víceslovné doklady se základem C nalezeny nebyly. Vlastnost objektu bývá často vyjadřována vedlejším vztahem +C+.

3.3.4 Vztahový model D

Jména utvářená podle posledního vztahového modelu jsou vyjádřením posesivity nebo jiného vztahu mezi osobou a pojmenovaným objektem, Pleskalová vymezuje 5 motivací v rámci těchto vztahů: skutečné vlastnictví, dočasné vlastnictví a pronájem, podíl na budování objektu, vlastnictví blízkého objektu, účast osoby na události. Všechny jsou uplatněny ve formě D i +D+.

V našem materiálu našly uplatnění zejména VM D *Ešnerovka, Pánovka, Jungmanka*,

Šámalka a hlavně VM s vedlejším vztahem +D+, nejčastěji VM D+B *Hajново náměstí*, *Masarykova cesta*, *Žižkův luh* a VM B+(A+D) *Statek U Jirkovských*, *Statek U Kroupů*. Ve jménech tohoto modelu jsou nejčastěji užívána příjmení, méně často jména rodná a přezdívký, také apelativa označující světské a církevní instituce, jejich představitele a další osoby (řemeslníci, vlastníci majetku apod.)

Všechny výše stručně představené vztahové modely se dále mohou členit na modely strukturní, kterými je vyjádřena hlavně slovotvorná struktura jednotlivých pojmenování. Pomocí SM je určeno, zda je dané PJ tvořeno substantivem (S), adjektivem (AD), substantivizovaným adjektivem (SAD), numeraliem (NUM), substantivizovanou číslovkou řadovou (SNUM), verbem (V), adverbiem (ADV), prepozicí (P) a je-li u jmen uplatněna derivace (d). V rámci některých strukturních modelů dochází k dalšímu členění na jednotlivé strukturní typy, například u SM využívajících derivaci se vymezují jednotlivé ST podle užitých sufixů. Takové dělení je pro naše potřeby příliš detailní, vydalo by na samostatnou práci, ale je nedílnou součástí teorie vztahových modelů podle Jany Pleskalové.

4. Závěr

Jedním z hlavních cílů naší práce bylo zmapovat aktuální znalost pomístních jmen ve středočeské obci Lány, přidružené obci Vašírov a Lánské oboře, jenž je součástí rozsáhlých pozemků spravovaných Lesní správou Lány. Při terénním sběru dat provedeném dotazníkovou metodou a doplňujícími ústními rozhovory jsme získali velmi bohatý soubor PJ, který kromě pojmenování pozemků a objektů v katastru obce Lány zahrnoval i jména objektů ležících za hranicemi vymezeného prostoru. Tato jména jsme se nakonec rozhodli zařadit do našeho výzkumu také. Všichni oslovení respondenti prokázali poměrně vysokou znalost pomístních jmen, z obyvatel Lán zejména dvě nejstarší informátorky, zatímco příslušníci střední a mladé generace prokázali znalost výrazně nižší. V případě vašírovských respondentů nebyly zjištěny výrazné rozdíly. V odpovědích zaměstnanců LS Lány se odráželo zejména to, v jaké části lánského revíru se při výkonu své práce pohybují.

Jména získaná tímto sběrem jsme porovnali se soupisy pomístních jmen z let 1940 a 1966 a vytvořili tak přehled o vývoji znalosti PJ od 40. let 20. století po současnost, tedy počátek 21. století. Z tohoto přehledu vyplynulo, že nejvíce zanikala pojmenování označující pozemky na orné půdě, naopak jako velmi stabilní a trvalá se ukázala jména objektů a oddílů lesní části zkoumaného území. Jména, jež se zachovala nebo byla zaznamenána až v současnosti, jsme uspořádali do nového soupisu pomístních jmen.

Poslední fází naší práce bylo uplatnění vybraných typů klasifikace pomístních jmen. Prvním byl třídič Vladimíra Šmilauera (1972) založený na sémantické motivaci pojmenování, který nám ukázal, že nejčastěji byl vznik pomístních jmen v Lánech ovlivněn existencí lidských děl, zejména sídlišť a světských a obytných staveb. I když se jedná o velmi propracovanou klasifikaci, při aplikaci na konkrétní materiál se ukázala potřeba jejích úprav, jako např. vypuštění či přidání některé podkategorie. Jako druhý způsob členění pomístních jmen byla zvolena klasifikace na základě strukturních typů pomístních jmen podle Milana Majtána (1973), z níž vyšlo najevo, že nejvíce pojmenování vzniklo spojením apelativ se shodným adjektivním přívlastkem a druhou nejhojněji zastoupenou skupinou byly nepřímé předložkové názvy. Nakonec byla stručně naznačena možnost klasifikace podle vztahově modelové teorie Jany Pleskalové, která kombinuje strukturní i sémantické hledisko a pro naše potřeby se ukázala jako příliš detailní.

Literatura a prameny:

Prameny:

POŠTA, F. (1940): Lány – pomístné názvy. *Kronika obce Lány II (1940–1957)*, uloženo na OÚ Lány, s. 1–7.

Soupis *Pomístní jména v katastru obce Lány*. Pro Místopisnou komisi ČSAV roku 1966 vypracoval Josef Jelínek.

Mapy ČÚZK nahlížené prostřednictvím Mapového serveru CRR ČR: http://mapy.crr.cz/tms/crr_a/default/index.php?reload=1&#c=3536025%252C5519376&z=0&l=ajax_default&p=&hs=1&. Citováno 2. 6. 2015.

Literatura:

ČIŽMÁROVÁ, L. (2001): K nářeční morfologii kolektivního označení rodiny v češtině. *Naše řeč* 84, s. 206–212.

Getsemanská zahrada. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie*. [online]. 27. 8. 2014 [cit. 2015-06-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Getsemansk%C3%A1_zahrada.

HAVRÁNEK, B. (1989): *Slovník spisovného jazyka českého IV (P–Q)*. Praha: Academia. Historie. *Lesní správa Lány: Příspěvková organizace Kanceláře prezidenta republiky*. [online]. © 2011–2012 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z: <http://www.lslany.cz/historie.html>.

IREINOVÁ, M. (2010): Znalost pomístních jmen v Rosicích. *Acta onomastica* 51, s. 247–268.

KONEČNÁ, H. (2010): Znalost pomístních jmen v Jemnici a Lhoticích. *Acta onomastica* 51, s. 269–298.

Luh. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie*. [online]. 26. 6. 2015 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Luh>.

MAJTÁN, M. (1973): Štruktúrne typy slovenských chotárnych názvov. In: M. Majtán(ed.), *IV. slovenská onomastická konferencia*. Bratislava 9.–10. novembra 1971. Zborník materiálov. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.

MATÚŠOVÁ, J. (ed.) (2005): *Slovník pomístních jmen v Čechách I (A)*. Praha: Academia.

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. – KNAPPOVÁ, M. – MALENÍNSKÁ, J. – MATÚŠOVÁ, J. (1995): *Pomístní jména v Čechách*. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a

cest. Praha: Academia.

Naučná stezka. *Lesní správa Lány: Příspěvková organizace Kanceláře prezidenta republiky*. [online]. © 2011–2012 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z: <http://www.lslany.cz/index.html>.

O nás. *Lesní správa Lány: Příspěvková organizace Kanceláře prezidenta republiky*. [online]. © 2011–2012 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z: <http://www.lslany.cz/index.html>.

PLESKALOVÁ, J. (1992): *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku*. Jinočany: H&H.

Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2015. *Český statistický úřad*. [online]. 30. 4. 2015 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-1-1-2015>.

PROFOUS, A. (1947): *Místní jména v Čechách*. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I. A–H. Praha: Česká akademie věd a umění.

PROFOUS, A. (1949): *Místní jména v Čechách*. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II. CH–L. Praha: Česká akademie věd a umění.

PROFOUS, A. – SVOBODA, J. (1957): *Místní jména v Čechách*. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl IV. S–Ž. Praha: Nakladatelství ČSAV.

SVOBODA, J. – ŠMILAUER, V. – OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. – OLIVA, K. – WITKOWSKI, T. (1973): *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky*. *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 16*, č. 1.

ŠLOSAR, D. (2012): Slovo tvorba. In: KARLÍK, P. – NEKULA, M. – RUSÍNOVÁ, Z. (eds.): *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vydání. Praha: NLN, s. 109–225.

ŠMILAUER, V. (1972): Třídění pomístních jmen. *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 13*, s. 171–204.

ŠRÁMEK, R. (1999): *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita.

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR (1993): *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Pansofia.

VODVÁŘKA, V. (1992): *Kapitoly z dějin obcí Lány a Vašírov*. Lány: Obecní úřad Lány.

VODVÁŘKA, V. (2006): *Lány a okolí ve světle místních a pomístních jmen*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník – Státní oblastní archiv v Praze.

Výmldakový les. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie*. [online]. 28. 7. 2015 [cit. 2015-06-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDmldakov%C3%BD_les.